

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ
—
ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΛΠΡΑΝΤΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Α.Μ.Φ.: 11027

**ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΚΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
*PERSPECTIVES ON THE GROWTH OF GOVERNMENT SPENDING: A CASE
STUDY FOR GREECE, 1950-80* ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΒΥΖΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2016

**Τίτλος Πτυχιακής Εργασίας: ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΚΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΗΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ *PERSPECTIVES ON THE GROWTH OF
GOVERNMENT SPENDING: A CASE STUDY FOR GREECE, 1950-80* ΚΑΙ
ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ**

Όνοματεπώνυμο: ΑΛΙΠΡΑΝΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Υπεύθυνος Επόπτης: Θ. ΒΥΖΑΣ

Δήλωση: Δηλώνω υπεύθυνα ότι το παρόν κείμενο αποτελεί προϊόν προσωπικής μελέτης και εργασίας και πως όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν για τη συγγραφή της δηλώνονται σαφώς και στις παραπομπές και στο βιβλιογραφικό κατάλογο.

Υπογραφή

Περίληψη

Η πτυχιακή εργασία αποτελείται από την εισαγωγή στην οποία παρουσιάζεται αναλυτικά η δομή της πτυχιακής εργασίας, το μετάφρασμα του κειμένου πηγή, το θεωρητικό πλαίσιο και τη μεταφραστική προσέγγιση των όρων του κειμένου που χωρίζεται σε υποενότητες (το θεωρητικό πλαίσιο, στο οποίο παρέχεται η θεωρία όσον αφορά τη μετάφραση, την ορολογία και το ειδικευμένο κείμενο, τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε και τέλος την ανάλυση παραδειγμάτων εφαρμόζοντας την θεωρία) και τα συμπεράσματα σε μορφή επιλόγου.

Το μετάφρασμα είναι η περίληψη, τα δυο πρώτα κεφάλαια και η αρχή από το τρίτο, μιας μεταπτυχιακής εργασίας για τον κλάδο της οικονομίας. Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύονται κυρίως οικονομικά στοιχεία, ενώ τα επόμενα επικεντρώνονται στην απόδειξη του θέματος της εργασίας παραθέτοντας την κατάλληλη θεωρία. Βασικό θεματικό αντικείμενο της εργασίας είναι η οικονομική εξέλιξη της ελληνικής οικονομίας κατά τα χρόνια που εξετάζονται.

Λέξεις Κλειδιά

Ελληνικά: εξειδικευμένη μετάφραση, ορολογία, οικονομικό κείμενο, σύμπλοκος όρος, μετάφραση με χρήση παράλληλων κειμένων

Αγγλικά: specialized translation, terminology, economic text, complex term, translation with use of parallel texts

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Βυζά Θεόδωρο για την βοήθεια του, τις πολύτιμες συμβουλές του, την υπομονή και την καθοδήγηση του καθ' όλη τη διάρκεια της φοίτησης μου στη σχολή, αλλά κυρίως κατά την διεκπεραίωση της πτυχιακής εργασίας μου.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τους επιστήθιους φίλους μου Παναγιωτόπουλο Παναγιώτη και Μπονέρη Καλλιόπη για τις συμβουλές τους και για την ενθαρρυντική τους στάση.

Τέλος, ευχαριστώ την Βούλγαρη Αναστασία για την πολύτιμη βοήθεια της στις διορθώσεις της πτυχιακής μου, την υπομονή της και την ενθάρρυνση της για την εκπόνηση της εργασίας μου.

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ	5
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
ΜΕΡΟΣ 1^ο: ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ	10
ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ	11
ΜΕΡΟΣ 2^ο: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΟΡΩΝ ΚΕΙΜΕΝΟΥ	44
A. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	45
<i>A.1 Τι ονομάζεται μετάφραση.....</i>	<i>45</i>
<i>A.2 Τι είναι εξειδικευμένο κείμενο.....</i>	<i>48</i>
<i>A.3 Ορολογία και Όρος.....</i>	<i>48</i>
<i>A.3.1 Ο πολυδιάστατος χαρακτήρας της Ορολογίας.....</i>	<i>49</i>
<i>A.3.2 Δημιουργία νέων μορφών.....</i>	<i>51</i>
<i>A.3.3 Τυπολογία των όρων.....</i>	<i>53</i>
<i>A.4 Μετάφραση εξειδικευμένου κειμένου και ορολογίας.....</i>	<i>54</i>
<i>A.4.1 Μετάφραση οικονομικού κειμένου.....</i>	<i>55</i>
B. ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΟΡΩΝ ΚΕΙΜΕΝΟΥ	58
<i>B.1 Μεθοδολογία.....</i>	<i>58</i>
<i>B.2 Μετάφραση Όρων.....</i>	<i>60</i>
<i>B.2.1 Απλοί όροι:.....</i>	<i>60</i>
<i>B.2.2 Όροι διλεκτικοί που μεταφράστηκαν ως διλεκτικοί:.....</i>	<i>61</i>
<i>B.2.3 Όροι διλεκτικοί που μεταφράστηκαν ως τριλεκτικοί:.....</i>	<i>64</i>
<i>B.2.4 Όροι τριλεκτικοί που μεταφράστηκαν ως τριλεκτικοί:.....</i>	<i>64</i>
<i>B.2.5 Όροι τριλεκτικοί που μεταφράστηκαν ως διλεκτικοί και πολυλεκτικοί:.....</i>	<i>65</i>
<i>B.2.6 Όροι πολυλεκτικοί που μεταφράστηκαν ως πολυλεκτικοί.....</i>	<i>66</i>
<i>B.2.7 Δάνειοι Όροι.....</i>	<i>66</i>
<i>B.2.8 Συντομομορφές.....</i>	<i>67</i>
<i>B.2.9 Ελληνογενείς διεθνισμοί.....</i>	<i>68</i>

<i>B.2.10</i>	<i>Ονόματα που μεταφέρθηκαν στο μετάφρασμα χωρίς να μεταγραφούν.....</i>	<i>69</i>
<i>B.2.11</i>	<i>Ονόματα και τίτλοι που μεταφράστηκαν ή μεταγράφηκαν.....</i>	<i>70</i>
<i>B.2.12</i>	<i>Ημερομηνίες που μετατράπηκαν από ολογράφως σε αριθμητική μορφή</i>	<i>72</i>
<i>B.2.13</i>	<i>Σύμπλοκοι όροι</i>	<i>72</i>
<i>B.2.14</i>	<i>Εκφράσεις</i>	<i>73</i>
<i>B.2.15</i>	<i>Διόρθωση τυπογραφικού λάθους.....</i>	<i>74</i>
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	75
	ΓΛΩΣΣΑΡΙ	77
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	85
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ – ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ	92

Εισαγωγή

Η παρούσα πτυχιακή εργασία πραγματεύεται θεωρητικά και τεχνικά ζητήματα μετάφρασης. Για την εκπόνηση της κατέστη αναγκαία η έρευνα και η μελέτη μεταφραστικών και γλωσσολογικών συγγραμμάτων, η οποία επέτρεψε την κατανόηση σε βάθος της μεταφραστικής διαδικασίας σε γραμματικό και υφολογικό επίπεδο όπως και γλωσσάριων και λεξικών. Επίσης μελετήθηκαν εξειδικευμένα κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα οποία και χρησιμοποιήθηκαν για την σωστή απόδοση της μετάφρασης του κειμένου.

Το κείμενο πηγή είναι η μεταπτυχιακή εργασία με θέμα «Perspectives on the growth of government spending: A case study for Greece, 1950-80» η οποία πραγματεύεται την αύξηση της κρατικής κατανάλωσης στην Ελλάδα από το 1950 έως το 1980. Το κείμενο χαρακτηρίζεται από την μεθοδευμένη ανάλυση των οικονομικών στοιχείων εκείνης της περιόδου αλλά και από την διάθεση του αναγκαίου θεωρητικού υπόβαθρου.

Στο πρώτο μέρος της εργασίας παρατίθεται το μετάφρασμα του αποσπάσματος. Το δεύτερο μέρος αποτελείται από 2 κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο πραγματεύεται το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας παρέχοντας το κατάλληλο θεωρητικό υπόβαθρο με βάση του οποίου συντάσσονται οι παρατηρήσεις και τα μεταφραστικά σχόλια που συναντώνται στη συνέχεια. Το δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζει την μεθοδολογία που ακολουθήθηκε όπως επίσης και τη μελέτη των κειμένων που χρησιμοποιήθηκαν για την σωστή μετάφραση του πρωτότυπου. Στη συνέχεια ακολουθεί ο ειδικός σχολιασμός όπου αναλύεται η απόδοση των όρων, εκφράσεων και η μεταγραφή/μετάφραση/αντιγραφή των ανθρωπωνυμίων και τοπωνυμίων του κειμένου, όπου εξηγείται αναλυτικά ο τρόπος τις μετάφρασης τους.

Ακολουθεί το γλωσσάρι το οποίο εμπεριέχει το σύνολο των εξειδικευμένων όρων που συναντήθηκαν στο κείμενο πηγή. Στη συνέχεια στο Παράρτημα βρίσκεται το πρωτότυπο αγγλικό κείμενο. Η επιλογή του συγκεκριμένου κειμένου έγινε πρωτίστως με βάση το θεματικό πλαίσιο των σπουδών μου, αλλά και με βάση της προσωπικής μου επιθυμίας για την κατανόηση της πολιτικοοικονομικής ιστορίας της Ελλάδος. Τέλος το επέλεξα και για την αναζήτηση ορισμένων από τους λόγους που οδήγηθηκε η Ελλάδα στην οικονομική κρίση μετά από σχεδόν τριάντα χρόνια από την συγγραφή του πρωτότυπου κειμένου.

ΜΕΡΟΣ 1^ο:

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ

Μετάφρασμα

Εισαγωγή

Ο στόχος αυτής της διατριβής, είναι να εξετάσουμε τους παράγοντες που οδήγησαν στην αύξηση των κρατικών δαπανών της Ελλάδας μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζουμε εάν η αύξηση των κρατικών δαπανών είναι αποτέλεσμα της αυξημένης εκβιομηχάνισης που βίωσε η Ελλάδα από το 1950 έως το 1980. Σε αυτήν την έρευνα υποστηρίζεται ότι η αύξηση των κρατικών δαπανών έχει διαμορφωθεί όχι μόνο από την εκβιομηχάνιση, αλλά επίσης από τις κοινωνικές αξίες και τις διαδικασίες λήψης πολιτικών αποφάσεων. Συνεπώς, δεν υπάρχει μια απλή ή μηχανική διαδικασία που να συνδέει την ανάπτυξη της κυβέρνησης με την εκβιομηχάνιση.

Το πρώτο κεφάλαιο ξεκινά με την περιγραφή των κύριων οικονομικών και δημογραφικών χαρακτηριστικών της ελληνικής οικονομίας από το 1950 έως το 1980 και αποδεικνύει ότι η εκβιομηχάνιση έγινε κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου. Στη συνέχεια παρουσιάζεται μια λεπτομερής περιγραφή της μερίδας των κρατικών δαπανών στο ΑΕΠ και των δομών τους. Ένας τέτοιος υπολογισμός βοηθάει στην κατανόηση του μεγέθους και της δομής του ελληνικού δημοσίου, καθώς και τις πηγές της ανάπτυξής του. Για να παρουσιάσουμε μια προοπτική των αλλαγών στην Ελλάδα, κάνουμε σύγκριση με μια χώρα που βρίσκεται σε παρόμοιο επίπεδο ανάπτυξης, καθώς και με μια χώρα με πιο αναπτυγμένη οικονομία. Έτσι συγκρίνουμε τις δημόσιες δαπάνες και τους φόρους ανάμεσα στην Ελλάδα, την Ισπανία και στον Καναδά.

Το δεύτερο κεφάλαιο ξεκινά με μια συζήτηση της πρότασης του Wagner, για την επέκταση της κρατικής δραστηριότητας, που συνήθως είναι μια από τις κυριότερες αίτιες για την ανάπτυξη του κράτους. Η πρόταση του Wagner σχετίζεται με την επέκταση των κρατικών δραστηριοτήτων, ως απάντηση στην εκβιομηχάνιση. Όπως υποστηρίζεται σε αυτό το κεφάλαιο, η ανάπτυξη των δημόσιων δραστηριοτήτων δεν αντανακλά μόνο την αύξηση του εισοδήματος και δεν είναι το αποτέλεσμα μιας μηχανικής διαδικασίας όπως φαίνεται να υπονοούν πολλά οικονομετρικά τεστ του “Νόμου του Wagner”. Ο Wagner αναγνώριζε ότι η ανάπτυξη των δημόσιων δραστηριοτήτων είναι μια περίπλοκη μακροχρόνια διαδικασία, που επηρεάζεται από την εκβιομηχάνιση, καθώς επίσης και τις επικρατούσες κοινωνικές αξίες και τις διαδικασίες λήψης πολιτικών αποφάσεων. Στη συνέχεια, γίνεται μια προσπάθεια να

εξετάσουμε εάν η πρόταση του Wagner εφαρμόζεται στην Ελλάδα, λαμβάνοντας υπόψιν τις οικονομικές αλλαγές που συνέβησαν στις δεκαετίες του '50, του '60 και του '70.

Το τρίτο κεφάλαιο επανεξετάζει μερικές σύγχρονες οικονομετρικές μελέτες που επιχειρούν να εξηγήσουν την ανάπτυξη του κράτους. Εστιάζονται οι μελέτες που πραγματεύονται τις επιπτώσεις της αύξησης του εισοδήματος στην ανάπτυξη και στη δομή των κυβερνητικών δαπανών. Επίσης, επανεξετάζονται αυστηρά μελέτες που ασχολούνται με τις επιπτώσεις άλλων παραγόντων όπως η αστικοποίηση, ο πληθυσμός ανά ηλικιακή ομάδα, το άνοιγμα της οικονομίας, τον κυβερνητικό συγκεντρωτισμό, την δομή των φόρων που καταβάλλονται στο κράτος και την κομματική σύνθεση της κυβέρνησης.

Στη συνέχεια, κάποιες από αυτές τις μελέτες αναπαράγονται χρησιμοποιώντας δεδομένα από την Ελλάδα. Τα οικονομετρικά αποτελέσματα αποδεικνύουν ότι η ελληνική πραγματικότητα από το 1950 έως το 1980 επιβεβαιώνει, όπως ήταν αναμενόμενο, τον “Νόμο του Wagner”. Ως εκ τούτου, ταιριάζουν με τις εμπειρίες άλλων χωρών, ακόμη και εάν τα μοντέλα αυτά δεν καλύπτουν επαρκώς τα υποκείμενα πρότυπα συμπεριφοράς της δημοσίας ανάπτυξης.

Το συμπέρασμα που παρουσιάζεται στο τέταρτο κεφάλαιο, είναι ότι η αύξηση των κρατικών δαπανών είναι σημαντικά επηρεασμένη από την εκβιομηχάνιση, αλλά επίσης και ότι η απάντηση της κοινωνίας στις οικονομικές αλλαγές εξαρτάται από τις συλλογικές αξίες και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Η ανάλυσή μας υποδηλώνει ότι η αύξηση των κρατικών δραστηριοτήτων είναι ένα πολύ πιο περίπλοκο ζήτημα από αυτό που υπονοεί η σύγχρονη οικονομετρική βιβλιογραφία στη δημόσια οικονομία. Ωστόσο, απαιτείται περαιτέρω έρευνα, για να επιβεβαιώσουμε τις επιπτώσεις που έχουν οι κοινωνικές αξίες και οι πολιτικές αποφάσεις στην αύξηση των κρατικών δαπανών στην Ελλάδα. Η συγκεκριμένη μελέτη δεν παρέχει μόνο μια συλλογή χρησιμων πληροφοριών για την μεταπολεμική περίοδο, αλλά επίσης ασχολείται και με τους παράγοντες που προκαλούν την αύξηση των δημοσίων δαπανών που παρατηρείται την περίοδο εκείνη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. Ο ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

1.1 Το κοινωνικό, οικονομικό και δημογραφικό υπόβαθρο

Σκοπός αυτού του κεφαλαίου είναι να περιγράψει τα έσοδα και τις κρατικές δαπάνες της ελληνικής οικονομίας και να δείξει ότι κατείχαν ένα μεγάλο μέρος του ΑΕΠ τα τελευταία 30 χρόνια. Ως σημείο εκκίνησης, θα ήταν χρήσιμο να εξετάσουμε τις κοινωνικές, οικονομικές και δημογραφικές εμπειρίες της Ελλάδας κατά την διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου.

Είναι λυπηρό το γεγονός, ότι η έλλειψη δεδομένων για την περίοδο πριν και κατά την διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και του Εμφυλίου Πολέμου, περιορίζει την ανάλυσή μας στα μεταπολεμικά χρόνια από το 1950 έως το 1980. Το έτος 1949, σηματοδεύτηκε από το τέλος του Εμφυλίου Πολέμου ο οποίος ακολούθησε το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο (βλ. Svoronos, 1972, σελ. 113-156). Στα επόμενα τριάντα χρόνια, η Ελλάδα γνώρισε πολλές οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές. Κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου, η οικονομία της χώρας έγινε σταδιακά όλο και πιο βιομηχανοποιημένη. Όσον αφορά την κυβέρνηση ίσχυσε ένα είδος κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, με εξαίρεση το επταετές στρατιωτικό καθεστώς, από το 1967 έως το 1974.

Οι κυριότερες εξελίξεις της περιόδου 1950 - 80 ήταν οι εξής. Αρχικά, υπήρξε μια δραματική αύξηση στο πραγματικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕγχΠ), με κατά μέσο όρο, ετήσιο ρυθμό αύξησης της τάξης του 6,0%. (βλ. Παράρτημα, Πίνακα 1) (1). Επίσης, αυξήθηκε το πραγματικό κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα, κατά μέσο όρο 5,3% ετησίως. Αυτή ήταν εμφανώς μια περίοδος με ταχεία οικονομική ανάπτυξη: συγκεκριμένα, υπήρξε τριπλάσια ανάπτυξη στην πραγματική κατά κεφαλήν κατανάλωση από το 1950 έως το 1980 (βλ. Παράρτημα, Πίνακα 2). Με μια ματιά στο πραγματικό ΑΕγχΠ ανά τομέα, φαίνεται πως το τμήμα του γεωργικού κλάδου μειώθηκε - από 27,8% το 1950 σε 14,5% το 1980 (βλ. Γράφημα 1). Αντιθέτως, το μέρος του τομέα μεταποίησης στο ΑΕγχΠ, πάνω κάτω αυξήθηκε σταθερά από 20,1% το 1950 σε 32,3% το 1980. Ο τομέας των υπηρεσιών ήταν ο πιο μεγάλος και αντιπροσώπευε κατά προσέγγιση ένα σταθερό μέρος στο ΑΕγχΠ (περίπου 51,0%) (2).

Στη συνέχεια, παρόλο που ο συνολικός πληθυσμός αυξήθηκε σταθερά, με κατά μέσο όρο, ετήσιο ρυθμό αύξησης της τάξης του 0,7%, έγινε μια αλλαγή στην ηλικιακή κατανομή του πληθυσμού (βλ. Παράρτημα, Πίνακα 3). Καθώς η αναλογία του πληθυσμού που συγκροτείται από άτομα 0 έως 19 χρονών μειώθηκε (από 39,0% το 1950 σε 30,3% το 1980), η αναλογία των 64 χρόνων και πάνω αυξήθηκε (από 6,5% το 1950 σε 13,2% το 1980) (βλ. Παράρτημα, Πίνακα 4). Αυτή η αλλαγή ήταν ένα αποτέλεσμα της μαζικής μετανάστευσης στα τέλη του '60, αλλά και της υπογεννητικότητας.

Ένα τρίτο χαρακτηριστικό εκείνης της περιόδου ήταν η μεγάλη αύξηση της αστικοποίησης, ήτοι το τμήμα του πληθυσμού που ζει σε κοινότητες με περισσότερους από 10.000 κατοίκους (3). Αυτό ανήλθε σε αύξηση 18,9% από το 1951-81. Όπως αποδεικνύεται, η μεγάλη συγκέντρωση κατοίκων στις αστικές περιοχές είχε σημαντική επίδραση, όχι μόνο στα έργα υποδομών της χώρας, όπως μέσα μαζικής μεταφοράς και ηλεκτρισμός, αλλά και στις δαπάνες γενικής κυβέρνησης.

Αυτή η σύντομη περιγραφή των γενικών χαρακτηριστικών της ελληνικής οικονομίας δείχνει την ταχεία οικονομική ανάπτυξη της χώρας, κατά την διάρκεια της περιόδου 1950-80: η εκβιομηχάνιση, η αστικοποίηση και η σημαντική βελτίωση του βιοτικού επιπέδου συνέβησαν στην Ελλάδα εκείνη την περίοδο. Σε αυτό το σημείο, αξίζει να περιγράψουμε το μέρος και την δομή του κρατικού τομέα κατά την διάρκεια της περιόδου που εξετάζουμε, της πρώτης παρατεταμένης περιόδου ειρήνης μετά την Οθωμανική Αυτοκρατορία, τους Δυο Παγκόσμιους Πολέμους και του Εμφυλίου Πολέμου.

1.2 Πηγές και περιορισμοί των δεδομένων

Οι βασικές πηγές στοιχείων για την Ελλάδα που χρησιμοποιήθηκαν σε αυτή την διατριβή είναι οι “Εθνικοί Λογαριασμοί της Ελλάδος” (Αθήνα 1976, 1980), ο “Προσωρινοί Λογαριασμοί της Ελλάδος” (Αθήνα 1981, Υπουργείο Συντονισμού), και το “Μέθοδοι και Πόροι για την Εκτίμηση του Εθνικού Εισοδήματος” (που έχει δημοσιευθεί από το ίδιο υπουργείο), από τα οποία συλλέχθηκαν λεπτομέρειες για την διαδικασία της εκτίμησης. Επίσης χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία που δημοσιεύθηκαν από την Τράπεζα της Ελλάδος (του Τμήματος Οικονομικών Ερευνών), “Μια Σειρά Μακροχρόνιων Στατιστικών της Ελληνικής Οικονομίας”, Αθήνα 1980. Τα περισσότερα από τα δημογραφικά στοιχεία ελήφθησαν από το

“Πληθυσμός της Ελλάδας το Δεύτερο Μισό του Εικοστού Αιώνα”, που δημοσιεύθηκε από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας, Αθήνα 1980.

Όλα τα οικονομικά δεδομένα έχουν μετατραπεί σε σταθερές τιμές του 1970, χρησιμοποιώντας τον Δείκτη του ΑΕΠ, τον Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) και τον Κρατικό Δείκτη Κατανάλωσης (4).

Όπως παρατηρούμε στον Πίνακα 1.3 παραπάνω, λαμβάνοντας τις δαπάνες σε ονομαστικούς και όχι σε πραγματικούς όρους, οδηγούμαστε σε διαφορετικά αποτελέσματα του ρυθμού επέκτασης των κρατικών δραστηριοτήτων. Επομένως ακόμα και αν οι δαπάνες μεταφράζονται σε ποσοστό του ΑΕΠ, η αναλογία των πραγματικών τιμών θα είναι διαφορετική από την αναλογία των ονομαστικών τιμών, από την στιγμή που οι αποπληθωριστές για τις κυβερνητικές δαπάνες και για το ΑΕΠ είναι διαφορετικοί (βλ. Παράστημα, Πίνακας 5). Ως εκ τούτου, καθώς το συνολικό πραγματικό μερίδιο του κράτους στο ΑΕΠ δείχνει μια αύξηση 9,0% από το 1955 έως το 1980 σε ονομαστικούς όρους, το ίδιο μερίδιο δείχνει αύξηση της τάξης του 15,5%. Από την στιγμή που η κοινωνική ασφάλιση προέρχεται από τις κρατικές δραστηριότητες, το καλύτερο είναι να υπολογίζεται σε πραγματικούς και όχι σε ονομαστικούς όρους και από την στιγμή που ενδιαφερόμαστε στην πραγματική επέκταση του δημόσιου τομέα στην Ελλάδα, πιστεύουμε πως είναι καταλληλότερο να χρησιμοποιούμε πραγματικά και όχι ονομαστικά δεδομένα (5). Η ανάλυση σε πραγματικές τιμές, φυσικά, υπόκειται στα προβλήματα που συνδέονται με την δομή των αποπληθωριστών που χρησιμοποιήθηκαν από τις Στατιστικές Υπηρεσίες της Ελλάδας. Τα προβλήματα αυτά συνέβησαν, διότι δεν υπάρχουν πληροφορίες για τις κρατικές τιμές παραγωγής, από την στιγμή που γενικά η κρατική παραγωγή δεν πωλείτε στην αγορά. Επιπλέον για μερικές υπηρεσίες, όπως η δημόσια υγιεινή, δεν ήταν διαθέσιμα τα απαραίτητα δεδομένα για την δημιουργία των δεικτών και γι' αυτό χρησιμοποιήθηκε ένας γενικός δείκτης χονδρικής πώλησης προϊόντων. Το ίδιο ισχύει και με τα αμυντικά συστήματα, αφού οι πληροφορίες για τις δαπάνες αυτές λόγω του στρατιωτικού απορρήτου, δεν ήταν διαθέσιμες.

Άλλος ένας περιορισμός δεδομένων προέκυψε από την ταξινόμηση όλων των στρατιωτικών εξόδων ως καταναλωτικές δαπάνες, παρόλο που ορισμένα από αυτά χρηματοδότησαν της επενδυτικές δαπάνες, για παράδειγμα, την κατασκευή κτηρίων και αεροδρομίων. Επί πλέον, σε περιπτώσεις που οι δαπάνες εξυπηρετούσαν περισσότερο από ένα στόχο, ταξινομήθηκαν υπό τον επικρατέστερο. Παραδείγματος χάριν, οι Μετεωρολογικές

Υπηρεσίες που εξυπηρετούν και αστικούς και στρατιωτικούς σκοπούς, θεωρούνται ως μέρος μη στρατιωτικής κατανάλωσης.

Παρά τα περιορισμένα στοιχεία πιστεύουμε ότι δεν επηρεάζεται σημαντικά αυτή η έρευνα, εφόσον σχετίζεται κυρίως με τη δομή και τις γενικές τάσεις των κρατικών δαπανών και των εσόδων. Οι περιορισμοί αυτοί ισχύουν με σχετικά ομοιόμορφο τρόπο στις χρονοσειρές μας.

1.3 Κρατικές Δαπάνες: Σύσταση και Εξέλιξη

Εξετάζοντας το τμήμα των κρατικών δαπανών στο ΑΕΠ, θα μελετήσουμε την σύστασή τους ανά τομέα και ανά είδος οικονομικής δραστηριότητας, προκειμένου να δείξουμε την κατεύθυνση και τις πηγές των αλλαγών τους.

Αρχικά ας διευκρινίσουμε τι εννοούμε με τον ορισμό δημόσιος τομέας. Όπως χρησιμοποιείται εδώ ο όρος, ο δημόσιος τομέας περιέχει την κεντρική διοίκηση, την τοπική αυτοδιοίκηση, τα ταμεία κοινωνικής ασφάλισης και άλλους δημόσιους πόρους, όπως το Εμπορικό Επιμελητήριο, το εμπόριο, την βιομηχανία, τις τέχνες και τις δεξιότητες. Οι δημόσιες επιχειρήσεις δεν συμπεριλήφθηκαν, εκτός εάν τα ελλείμματά τους χρηματοδοτούνταν από το δημόσιο τομέα.

Οι συνολικές κρατικές δαπάνες συνίστανται από την κατανάλωση, την δημιουργία ακαθάριστου πάγιου κεφαλαίου, τις επιδοτήσεις, τις καθαρές μεταβιβάσεις στα νοικοκυριά, τις τρέχουσες μεταβιβάσεις προς την αλλοδαπή και τους τόκους του δημοσίου χρέους. Από το 1950 έως το 1980, παρουσιάστηκε έξι φορές μεγαλύτερη αύξηση στις συνολικές πραγματικές κρατικές δαπάνες (βλ. Παράρτημα, Πίνακας 6). Επιπλέον η αναλογία των συνολικών πραγματικών κρατικών δαπανών σε σχέση με το πραγματικό ΑΕΠ αυξήθηκε σχεδόν 10% από το 1955 έως το 1980 - από 22,47% το 1955 σε 31,51% το 1980 - η υψηλή αναλογία το 1950 ήταν λόγω των μεγάλων επενδυτικών δαπανών, καθώς και των επιδοτήσεων της παραγωγής (βλ. Γράφημα 2). Ωστόσο το ποσοστό της αύξησης δεν ήταν σταθερό καθ' όλη την διάρκεια της περιόδου· ήταν υψηλότερο στα μέσα της δεκαετίας του '50 και του '60 και χαμηλότερο στις αρχές της δεκαετίας του '70.

Η εξέταση της σύστασης των συνολικών δημόσιων δαπανών, όπως στον Πίνακα 1.4, δείχνει ότι το μεγαλύτερο μέρος του μεριδίου τους στο ΑΕΠ, ήταν αυτό των αστικών δαπανών σε προϊόντα και υπηρεσίες. Συγκεκριμένα, οι αστικές δαπάνες περιείχαν τους

μισθούς και τα ημερομίσθια των δημοσίων υπαλλήλων, τις συντάξεις τους, τα πραγματικά και τεκμαρτά ενοίκια των εγκαταστάσεων και τις αγορές προϊόντων και υπηρεσιών. Οι στρατιωτικές δαπάνες με την σειρά τους περιείχαν τους μισθούς και τα ημερομίσθια των ενόπλων δυνάμεων και τα έξοδα διατροφής και ένδυσης. Το απόλυτο μέγεθος όλων των πραγματικών καταναλωτικών δαπανών αυξήθηκε από το 1950 έως το 1980 (βλ. Παράρτημα, Πίνακα 7,8). Αντίθετα, το μέρος της συνολικής κατανάλωσης στο ΑΕΠ μειώθηκε, με εξαίρεση την αύξηση στα μέσα της δεκαετίας το '70. Αυτό συνέβη εξαιτίας της μεγάλης αύξησης των στρατιωτικών δαπανών στα μέσα του '70, που προκλήθηκε από την εισβολή των Τούρκων στην Κύπρο και από τα μεταγενέστερα προβλήματα ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία (βλ. Γράφημα 3). Οι αστικές δαπάνες εμφανίζουν μια αύξηση στο ΑΕΠ, μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '60 και είχαν μεγαλύτερο μέρος από τις στρατιωτικές δαπάνες καθ' όλη την περίοδο που εξετάζουμε. Οι μισθοί και τα ημερομίσθια, ένα μέρος των καταναλωτικών δαπανών, αντιπροσώπευαν ένα σταθερά αυξανόμενο τμήμα του ΑΕΠ.

Άλλο ένα μέρος των συνολικών κρατικών δαπανών ήταν η δημιουργία πραγματικού ακαθάριστου πάγιου κεφαλαίου, που περιέχει τις δαπάνες για την παραγωγή ή την απόκτηση νέου πάγιου κεφαλαίου, εκτός των στρατιωτικών εξοπλισμών και των εξόδων των εγκαταστάσεων (βλ. Παράρτημα, Πίνακας 7) (6). Εκτός από το μεγάλο μερίδιο του 1950, το μέρος των δημόσιων επενδύσεων στο ΑΕΠ αυξήθηκε στα τέλη της δεκαετίας του '50 και επίσης στις αρχές του '70, κυρίως λόγω των μεγάλων έργων υποδομών που πραγματοποιήθηκαν από το κράτος. Συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκαν προγράμματα στενά συνδεδεμένα με την εκβιομηχάνιση της οικονομίας, όπως αυτά του ηλεκτρισμού και των μεταφορών. Καθ' όλη αυτή την περίοδο ωστόσο, οι πραγματικές ακαθάριστες δημόσιες δαπάνες πάγιου κεφαλαίου μειώθηκαν ως τμήμα του ΑΕΠ (δηλ. από 8,23% το 1950 σε 4,55% το 1980) (βλ. Γράφημα 3).

Οι πραγματικές μεταβιβάσεις στα νοικοκυριά αυξήθηκαν σημαντικά ως τμήμα του ΑΕγχΠ κατά την περίοδο που εξετάζουμε και στην πραγματικότητα ήταν η κύρια πηγή αύξησης των κρατικών δαπανών (π.χ. 4,0% το 1950 και 8,4% το 1980, βλ. Γράφημα 3). Οι μεταβιβάσεις περιέχουν όλες τις μεταβιβάσεις σε ιδιώτες ή σε ιδιωτικά ιδρύματα, πιο συγκεκριμένα: συντάξεις δημοσίων υπαλλήλων, επιδόματα ανεργίας, υγείας και οικογενειακά επιδόματα, υποτροφίες, πολεμικές συντάξεις και άλλες παρόμοιες υπηρεσίες.

Όπως φαίνεται στον πίνακα παραπάνω, οι αυξήσεις στις ατομικές συντάξεις, (που καταλάμβαναν το μεγαλύτερο μέρος των μεταβιβάσεων) όπως επίσης και τα επιδόματα υγείας, αντιπροσώπευαν το μεγαλύτερο μέρος της αύξησης στις μεταβιβαστικές πληρωμές.

Οι επιδοτήσεις αντιστοιχούσαν σε ένα αυξανόμενο τμήμα του ΑΕΠ. Από 0,1% του ΑΕΠ το 1955 αυξήθηκαν σε 2,2% το 1980 (βλ. Γράφημα 3). Αυτές οι δαπάνες περιλάμβαναν μεταβιβάσεις σε παραγωγούς προκειμένου να μειώσουν το καθαρό κόστος της παραγωγής. Οι επιδοτήσεις μπορούν να ταξινομηθούν ανάλογα με την φύση τους, είτε ως έξοδα παραγωγής (κυρίως για καλλιέργεια, λιπάσματα, άρδευση) για την επιβολή των τιμών στήριξης, η ως έξοδα εξαγωγών για την προώθηση της παραγωγής. Το μέρος των επιδοτήσεων στο ΑΕΠ αυξήθηκε σημαντικά.

Το τελευταίο μέρος των συνολικών κρατικών δαπανών που θα εξετάσουμε, είναι οι τόκοι του δημοσίου χρέους. Το μερίδιο τους στο ΑΕΠ αυξήθηκε από 0,03% το 1950 σε 2,11% το 1980 λόγω της αυξημένης χρήσης της χρηματοδότησης του ελλείμματος (βλ. Πίνακα 1.4). Μέχρι το 1957 ο προϋπολογισμός χρηματοδοτούνταν σε μεγάλο βαθμό από την Αμερικανική οικονομική βοήθεια. Ένα πιθανό αίτιο για αυτό το πλεόνασμα το οποίο είναι μια σημαντική πηγή της αύξησης των δημοσίων δαπανών, είναι η άνοδος των επιτοκίων που έγινε σε παγκόσμιο επίπεδο, κατά την διάρκεια της περιόδου 1975-1980.

Συνοπτικά βλέπουμε πως οι συνολικές κρατικές δαπάνες αντιπροσώπευαν ένα αυξανόμενο τμήμα στο ΑΕΠ. Οι καθαρές μεταβιβάσεις στα νοικοκυριά (ειδικά στα μέσα της δεκαετίας του '60 και στα τέλη του '70), οι επιδοτήσεις και οι τόκοι του δημοσίου χρέους (αμφότεροι τα τέλη της δεκαετίας του '70) ήταν οι βασικοί παράγοντες υπεύθυνοι για την αύξηση.

Τώρα που εξετάσαμε τα μέρη των συνολικών κυβερνητικών δαπανών, θα γίνει μια προσπάθεια να μελετήσουμε με περισσότερη λεπτομέρεια τα μέρη των δυο βασικών κατηγοριών δαπανών· αυτά είναι, η δημόσια κατανάλωση και η δημιουργία ακαθάριστου πάγιου κεφαλαίου. Για να καταλάβουμε απολύτως τις προτεραιότητες που είχε θέσει η κυβέρνηση, χρειαζόμαστε επιπλέον γνώση για το πως οι δαπάνες κατανέμονται ανάλογα με το είδος της οικονομικής δραστηριότητας.

Πρώτα πρέπει να εξετάσουμε τις πραγματικές καταναλωτικές δαπάνες από τα είδη της οικονομικής δραστηριότητας· τα οποία είναι, η άμυνα, η διοίκηση, η παιδεία, η υγεία, η δικαιοσύνη και οι δημόσιες υπηρεσίες (βλ. Γράφημα 4). Εκτός από την περίοδο 1962-1966, το μεγαλύτερο μέρος κατανάλωσης αντιστοιχούσε στις δαπάνες που είχαν να κάνουν με την

άμυνα της χώρας, που περιελάμβαναν όλες τις δαπάνες (τρέχουσες και κεφαλαιουχικές). Ο κυριότερος λόγος που οι αμυντικές δαπάνες ήταν τόσο μεγάλες, ήταν τα συνεχή προβλήματα μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας, τα οποία επιδεινώθηκαν μετά την Τουρκική εισβολή στην Κύπρο, το 1974. Το δεύτερο μεγαλύτερο μέρος ήταν η διοίκηση, η οποία αποτελούνταν από τις τρέχουσες δαπάνες των υπουργείων, τις υπηρεσίες δημοσίων εσόδων, τα τελωνεία, τις δημόσιες υπηρεσίες του γραφείου του πρωθυπουργού, το νομοθετικό σώμα, τις ξένες υπηρεσίες και "άλλα". Αυτά αυξήθηκαν κυρίως στα μέσα της δεκαετίας του '50. Επίσης αυξήθηκε το μέρος της κατανάλωσης που αφιερώθηκε στα έξοδα της εκπαίδευσης, ειδικά κατά τα τέλη του '50 και της αρχές του '60, και ήταν το τρίτο μεγαλύτερο μέρος της δημόσιας κατανάλωσης (π.χ. 5,5% το 1950, 13,9% το 1960, 15,0% το 1970 και 14,2% το 1979). Τα έξοδα της εκπαίδευσης περιλαμβάνουν όλα τα τρέχοντα έξοδα των σχολείων, των πανεπιστημίων, των Τ.Ε.Ι, της γενικής έρευνας, των βιβλιοθηκών, των μουσείων, κτλ. υπό τον έλεγχο του Υπουργείου Παιδείας. Οι αυξήσεις που παρατηρούνται κατά τα τέλη του '50, είναι λόγω του μετασχηματισμού του εκπαιδευτικού συστήματος, που περιείχε έξι χρόνια "δωρεάν" υποχρεωτικής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η αύξηση στις αρχές του '60 συσχετίζεται με την επέκταση της "δωρεάν" υποχρεωτικής εκπαίδευσης έτσι ώστε να περιέχει ακόμη 3 χρόνια δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Τα έξοδα της δημόσιας εκπαίδευσης όλων των βαθμίδων πλέον καλύπτονται από τον εθνικό προϋπολογισμό· δεν χρειάζεται καμία συνεισφορά από τους μαθητές ή τις οικογένειές τους.

Επίσης αυξήθηκε το τμήμα των δαπανών της υγείας, στη συνολική κατανάλωση κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου και πιο συγκεκριμένα στα μέσα του '60. Αυτό απαρτιζόταν από όλες τις τρέχουσες κρατικές δαπάνες για τα νοσοκομεία, τις υπηρεσίες υγείας, τα φαρμακεία, κτλ. Αυτή η αύξηση που συνέβη την δεκαετία του '60, ήταν κυρίως λόγω της δημιουργίας του Οργανισμού Γεωργικών Ασφαλίσεων (Ο.Γ.Α.), υπό την εποπτεία του Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών (Pantelakis, 1978, σελ. 128). Αυτό περιελάμβανε την παροχή επιδομάτων υγείας για τους ανθρώπους που εργάζονται στον τομέα της γεωργίας.

Οι καταναλωτικές δαπάνες της αστυνομίας, των φυλακών και των δικαστηρίων αυξήθηκαν ελαφρώς το 1964 (το μερίδιο κατανάλωσης ήταν 2,7% το 1950, 6,3% το 1960, 4,8% το 1970 και 3,7% το 1979). Τέλος, το αντιπροσωπευτικό τμήμα της κατανάλωσης των κοινωνικών υπηρεσιών που απαρτίζετε από όλα τα τρέχοντα έξοδα για τα φιλανθρωπικά ιδρύματα (για τους ηλικιωμένους, τους αρρώστους η τους ανήμπορους ανθρώπους) ήταν λίγο πολύ σταθερό.

Συνοψίζοντας, θα μπορούσε να πει κανείς πως το μεγαλύτερο τμήμα των καταναλωτικών δαπανών πήγε στην διοίκηση, η οποία παρουσίασε μια μεγάλη αύξηση στα τέλη της δεκαετίας του '50, και στην άμυνα, η οποία παρουσίασε αύξηση ειδικά την δεκαετία του '50 και στα τέλη της δεκαετίας του '70. Η εκπαίδευση και η υγεία είχαν ένα χαμηλότερο, αλλά αυξανόμενο μερίδιο καταναλωτικών δαπανών, ειδικά στις αρχές του '60. Οι κοινωνικές υπηρεσίες και οι νομικές δαπάνες αντιπροσώπευαν ένα μικρό μέρος των πραγματικών καταναλωτικών δαπανών.

Ως επόμενο βήμα στην ανάλυση της αύξησης των κρατικών δαπανών, τα έξοδα της δημιουργίας πραγματικού ακαθάριστου πάγιου κεφαλαίου εξετάζονται κατά τομέα. Οι τομείς αυτοί ήταν οι συγκοινωνίες, ο ηλεκτρισμός, η γεωργία και η αλιεία, η εξόρυξη, η (βιομηχανική) παραγωγή, η στέγαση και η δημόσια διοίκηση. Το τμήμα του τομέα των υποδομών, συγκοινωνιών και ηλεκτρισμού, ήταν το μεγαλύτερο. Το τμήμα των συγκοινωνιών στις επενδυτικές δαπάνες ήταν 29,12% το 1950, 37,9% το 1960, 40,8% το 1970 και 36,3% το 1980. Το τμήμα του ηλεκτρισμού ήταν 1,52% το 1950, 23,27% το 1951, 19,9% το 1960, 25,1% το 1970 και 31,7% το 1980 (βλ. Διάγραμμα 5). Η αύξηση στα έξοδα των συγκοινωνιών στα τέλη του '50 ήταν, κατά κύριο λόγο, εξαιτίας της κατασκευής των δρόμων, συγκεκριμένα των εθνικών οδών. Υπήρχε επίσης μια αύξηση στις θαλάσσιες συγκοινωνίες και στους σιδηροδρόμους. Η αύξηση των εξόδων του ηλεκτρισμού έγινε λόγω της κατασκευής μεγάλων υδροηλεκτρικών προϊόντων στον Αξιό, τον Αχελώο και τον Αλιάκμονα το '50. Στις αρχές του '50 υπήρξε μια κατακόρυφη αύξηση στην κατασκευή κατοικιών (π.χ. 26,42% των δημόσιων επενδύσεων το 1950, 2,6% το 1960, 1,5% το 1970 και 1,7% το 1980), στην εξόρυξη (6,09% το 1952, 5,52% το 1960, 2,1% το 1970 και 4,7% το 1980) και στην δημόσια διοίκηση (15,60% το 1950, 4,2% το 1960, 4,1% το 1970 και 1,8% το 1980). Αυτή η αύξηση αντιστράφηκε σε μεγάλο βαθμό στα τέλη του '50, με εξαίρεση την αύξηση στα έξοδα εξόρυξης στα τέλη του '70. Η βιομηχανική παραγωγή είχε ένα μικρό μέρος των δημόσιων επενδύσεων, εκτός από τις περιόδους άνθησης 1956-57 και 1961-63. Το αναπτυσσόμενο μερίδιο της βιομηχανικής παραγωγής έφερε ως αποτέλεσμα την παραγωγή χημικών λιπασμάτων, ζάχαρης και σπίρτων και την ανάκαμψη στις κατασκευές ναυπηγείων (π.χ. το τμήμα της βιομηχανικής παραγωγής στις συνολικές δημόσιες επενδύσεις ήταν 0,10% το 1954, 8,99% το 1956, 5,1% το 1960, 10,8% το 1962, 0,2% το 1970 και 3,3% το 1980). Το μερίδιο δαπανών της γεωργίας και της αλιείας μειώθηκε σημαντικά κατά την δεκαετία του

‘50, αλλά αυξήθηκε ξανά στις αρχές του ‘60 κυρίως λόγω της επιδότησης των λιπασμάτων (π.χ. 19,9% το 1950, 23,4% το 1960, 17,4% το 1970 και 9,2% το 1980).

Εν συντομία, το μέρος των κρατικών επενδυτικών δαπανών στο ΑΕΠ εμφάνισε μια αυξητική τάση, κατά την διάρκεια της περιόδου από τα μέσα του ‘50 έως το ‘70. Αυτό συνέβη, εξαιτίας της αύξησης των δαπανών στις συγκοινωνίες και τον ηλεκτρισμό (βλ. Διάγραμμα 6).

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, βλέπουμε πως η αύξηση που παρατηρείται στο τμήμα των πραγματικών κρατικών δαπανών του ΑΕΠ συνέβη κυρίως λόγω των αυξημένων πραγματικών μεταβιαστικών πληρωμών, που περιελάμβαναν κυρίως τις συνάξεις, τις επιδοτήσεις και τους τόκους του δημοσίου χρέους.

1.4 Κρατικά Έσοδα: Σύνθεση και Τάσεις

Οι πηγές των κρατικών εσόδων περιείχαν την φορολόγηση, τις οφειλές και τα τέλη, το εισόδημα από επενδύσεις και τις μεταβιβάσεις από ιδιώτες. Κατά πολύ, το μεγαλύτερο μέρος των δημόσιων εσόδων προήλθε από τους έμμεσους και άμεσους φόρους, οι οποίοι ανέρχονταν σε περισσότερο από 90% των συνολικών εσόδων. Το μέρος των συνολικών φόρων στο ΑΕΠ διπλασιάστηκε από το 1950 έως το 1980 (βλ. Γράφημα 6). Οι άμεσοι φόροι αποτελούσαν το μικρότερο μέρος των συνολικών φόρων κατά το μεγαλύτερο διάστημα της περιόδου και συνίστανται κυρίως από φόρους εισοδήματος φυσικών προσώπων (δηλ. 97% των άμεσων φόρων ήταν ατομικοί φόροι). Ωστόσο, κατά την διάρκεια του τελευταίου έτους το οποίο εξετάζουμε, οι άμεσοι φόροι ήταν η μεγαλύτερη πηγή εσόδων (π.χ. 30,5% το 1950 έναντι 48,4% το 1980, βλ. Παράρτημα, Πίνακα 9). Οι έμμεσοι φόροι περιείχαν κυρίως τους φόρους κατανάλωσης, τους φόρους συναλλαγών (π.χ. φόροι χαρτοσήμου και φόροι μεταβίβασης) και τους τελωνειακούς δασμούς. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω το μέρος των έμμεσων φόρων στα συνολικά έσοδα μειώθηκε από 61,53% το 1950 σε 45,5% το 1980.

Άλλη μια πηγή εσόδων ήταν οι οφειλές και τα τέλη, που επιβάλλονταν σε συγκεκριμένες κρατικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων της αγκυροβόλησης, των διοδίων, του λιμανιού, της εκπαίδευσης και των οφειλών υγείας. (Το ποσό αυτό αφαιρέθηκε από τη δημόσια κατανάλωση στις δαπάνες που προαναφέρθηκαν).

Το εισόδημα από την περιουσία και την επιχειρηματικότητα του κράτους, δηλαδή, η παροχή αγαθών και υπηρεσιών από το κράτος ήταν ένα ακόμα μέρος των εσόδων. Αυτά

περιείχαν κέρδη οργανισμών όπως η Τράπεζα της Ελλάδος και οι σιδηρόδρομοι, και παρουσίασαν ένα μικρότερο αν και αυξανόμενο μερίδιο συνολικών δημόσιων εσόδων (π.χ. 7,69% το 1950 και 9,08% το 1980, βλ. Παράρτημα, Πίνακα 9). Ένα μικρότερο μέρος των εσόδων αποτελούσαν οι μεταβιβάσεις των νοικοκυριών προς στο κράτος, που περιείχαν δωρεές και κληρονομίες. (Το ποσό αυτό αφαιρέθηκε από τις κρατικές μεταβιβάσεις προς τα νοικοκυριά στα προαναφερθέντα δεδομένα εξόδων).

Συνοψίζοντας τη συζήτηση περί κρατικών εσόδων είναι εμφανές ότι αποτελούνταν κυρίως από έμμεσους και άμεσους φόρους. Τα συνολικά έσοδα αυξήθηκαν ως μέρος του ΑΕΠ, με τους έμμεσους φόρους να μειώνονται και τους άμεσους να αυξάνονται. Πριν εξετάσουμε τους παράγοντες που οδήγησαν στην αύξηση των δραστηριοτήτων του δημόσιου τομέα στην Ελλάδα, θα επιχειρηθεί μια σύντομη σύγκριση ανάμεσα στους κρατικούς τομείς της Ελλάδας, της Ισπανίας και του Καναδά.

1.5 Οι περιπτώσεις της Ισπανίας και του Καναδά: Σύγκριση με την Ελληνική Εμπειρία

Ο σκοπός αυτής της ενότητας είναι να συγκρίνει την ανάπτυξη του δημόσιου τομέα της Ισπανίας, του Καναδά και της Ελλάδας. Με αυτόν τον τρόπο, μπορούμε να προσδιορίσουμε εάν η πρόσφατη εμπειρία της Ελλάδας είναι όμοια με την εμπειρία άλλων χωρών. Η επιλογή των χωρών μας επιτρέπει να συγκρίνουμε την Ελλάδα με μια Ευρωπαϊκή χώρα, σε ένα όμοιο επίπεδο ανάπτυξης καθώς και με μια περισσότερο αναπτυγμένη χώρα.

Προβλήματα σχετικά με τον ορισμό των δημοσίων δαπανών μεταξύ των επιμέρους χωρών μας εμπόδισαν να χρησιμοποιήσουμε τις ίδιες πηγές όπως στην προηγούμενη ενότητα για την Ελλάδα. Αντ' αυτού, χρησιμοποιήσαμε τους Εθνικούς Λογαριασμούς του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.), παρουσιάζοντας δεδομένα από την ίδια πηγή και για τις τρεις χώρες. Επειδή τα δεδομένα του ΟΟΣΑ για το 1955 και το 1960 δεν περιείχαν τις κρατικές επενδύσεις, μονό τα δεδομένα που ξεκινούν από το 1965 μπορούν να συγκριθούν με τα δεδομένα των Ελληνικών Εθνικών Λογαριασμών. Τα δεδομένα του ΟΟΣΑ παρουσιάζουν μια ελαφρώς διαφορετική εικόνα της Ελληνικής ανάπτυξης, αλλά οι διαφορές τους δεν είναι αρκετά μεγάλες για να είναι ανησυχητικές. Στο σύνολο και οι δυο είναι όμοιες, επίσης η αύξηση στο κρατικό μερίδιο είναι σχεδόν ίδια και στις δυο περιπτώσεις (βλ. Πίνακα 1.6).

Επιπλέον, επειδή είναι αδύνατο να κατασκευαστεί μια σταθερή σειρά τιμών από το 1955 έως το 1979 με τα δεδομένα του ΟΟΣΑ, δεν μπορέσαμε να κάνουμε την σύγκριση μεταξύ των χωρών με πραγματικά δεδομένα. Η παρουσίαση των κρατικών καταναλωτικών δαπανών (διαθέσιμη στους Εθνικούς Λογαριασμούς του ΟΟΣΑ), τόσο με τρέχουσες όσο και με πραγματικές τιμές, απεικονίζει και πάλι πως η χρήση των πραγματικών έναντι των ονομαστικών τιμών οδηγεί σε μια διαφορετική εικόνα των αυξήσεων στον δημόσιο τομέα (βλ. Πίνακα 1.7). Λαμβάνοντας υπόψιν το πρόβλημα της αλλαγής του έτους αναφοράς το 1962, παρατηρούμε ότι στην Ισπανία ο δημόσιος τομέας καταλάμβανε μειωμένο μερίδιο στο ΑΕγχΠ έως το 1975 σε πραγματικές τιμές, ενώ αυξανόμενο σε ονομαστικές. Στον Καναδά και την Ελλάδα, η αναλογία αυξάνεται και στις δυο περιπτώσεις, όμως είναι ελάχιστα χαμηλότερη όταν υπολογίζεται σε πραγματικές τιμές.

Όπως φαίνεται και στον Πίνακα 1.7 το μέρος των συνολικών κρατικών δαπανών στο ΑΕγχΠ αυξήθηκε και στις τρεις χώρες. Αυτό ανταποκρίνεται επίσης με ένα απλό μέσο όρο του μέρους των κρατικών δαπανών, που λήφθηκε από το ΑΕγχΠ 19 χωρών του ΟΟΣΑ. Ο συγκεκριμένος μέσος όρος αυξήθηκε από 19,8% το 1951 σε 39,8% το 1980 (Εθνικοί Λογαριασμοί του ΟΟΣΑ). Παρόλο που η κυβέρνηση του Καναδά είχε μεγαλύτερο τμήμα συνολικών δαπανών, στην Ελλάδα υπήρξε μεγαλύτερος ρυθμός ανάπτυξης από το 1955 έως το 1979. Η Ισπανία από την άλλη, παρουσίασε μικρότερο μερίδιο και χαμηλότερο ρυθμό αύξησης στις δημόσιες δαπάνες. Τα μέρη των συνολικών δημοσίων δαπανών, κατέλαβαν τον ίδιο βαθμό και στις τρεις χώρες που εξετάστηκαν, με τις καταναλωτικές δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες να έχουν το μεγαλύτερο τμήμα (όπως στο μέσο όρο του ΟΟΣΑ μέχρι το 1967). Το τμήμα των καταναλωτικών δαπανών είχε όμοια αύξηση στην Ελλάδα και στον Καναδά, ενώ στην Ισπανία αυξήθηκε ελαφρώς. Το τμήμα των δαπανών δημιουργίας ακαθάριστου πάγιου κεφαλαίου στο ΑΕγχΠ παρουσίασε μείωση και στις τρεις χώρες, μεταξύ του πρώτου και του τελευταίου έτους, κατά τα οποία εξετάστηκαν. Αυτό ήταν αντίθετο με την συμπεριφορά του απλού μέσου όρου του ΟΟΣΑ, που αυξήθηκε από 2,4% το 1951 σε 3,3% το 1980.

Οι επενδυτικές δαπάνες αυξήθηκαν γρηγορότερα κατά την διάρκεια της δεκαετίας του '60 στον Καναδά και κατά τις αρχές του '70 στην Ελλάδα, από ότι στην Ισπανία, όπου παρέμειναν σχεδόν σταθερές, εκτός από την μείωση του 1979. Επιπρόσθετα, υπήρξε σημαντική αύξηση των μεταβιβάσεων σε ιδιώτες ως τμήμα του ΑΕγχΠ, και στον Καναδά και στην Ελλάδα. Η παραπάνω αύξηση είναι παρόμοια με τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ, που

παρουσίασε αυξήσεις στις μεταβιβάσεις από 7,5% το 1951 σε 21,9% το 1980. Στην Ισπανία, ωστόσο, οι μεταβιβάσεις παρουσίασαν μείωση μεταξύ του 1955 και του 1979. Επίσης σημειώνεται μια διαφορά στον ρυθμό αύξησης των μεταβιβάσεων στα νοικοκυριά, ο οποίος ήταν μεγαλύτερος στην Ελλάδα απ' ό τι στον Καναδά, παρόλο που το μερίδιο τους στο ΑΕγχΠ ήταν μεγαλύτερο στον Καναδά από αυτό της Ελλάδας. Το τμήμα των επιδοτήσεων στο ΑΕγχΠ αυξήθηκε και στις τρεις συγκρινόμενες χώρες, με το μεγαλύτερο ρυθμό αύξησης να πραγματοποιείται στην Ελλάδα.

Η πλευρά των εσόδων η οποία εξετάζεται στη συνέχεια είναι το μερίδιο των έμμεσων και άμεσων φόρων στο ΑΕγχΠ. Ο διαχωρισμός ανάμεσα σε άμεσους και έμμεσους φόρους είναι σημαντικός, δεδομένου ότι οι φόροι εισοδήματος, συνήθως, θεωρείται πως επιφέρουν μεγαλύτερη αναδιανομή απ' ό τι άλλες μορφές φορολογίας. Ο Πίνακας 1.8 παρέχει μια κατανομή των φορολογικών εσόδων ως ποσοστό του ΑΕγχΠ. Τα έσοδα από έμμεσους φόρους αποτελούν ένα μεγαλύτερο τμήμα στο ΑΕγχΠ, από τους άμεσους φόρους στην Ισπανία και στην Ελλάδα συγχρόνως. Το ίδιο συνέβαινε και στον Καναδά έως το 1965. Το μέρος των έμμεσων φόρων στο ΑΕγχΠ αυξήθηκε στον Καναδά και στην Ελλάδα, καθώς στην Ισπανία είχε στην πραγματικότητα μειωθεί. Το τμήμα των άμεσων φόρων στο ΑΕγχΠ παρουσίασε αύξηση και στις τρεις χώρες, με την μεγαλύτερη αύξηση να πραγματοποιείται στον Καναδά. Οι εν λόγω παρατηρήσεις που αφορούν την δομή της φορολογίας (εκτός από το μερίδιο των έμμεσων φόρων στην Ισπανία), συνάδουν με τον απλό μέσο ορό του ΟΟΣΑ 1951-80, που αυξήθηκε από 11,0% σε 12,6% για τους έμμεσους φόρους και από 13,3% σε 14,4% για τους άμεσους φόρους.

Εν συντομία, μπορούμε να πούμε ότι το τμήμα των συνολικών φόρων στο ΑΕγχΠ αυξήθηκε περισσότερο στον Καναδά και στην Ελλάδα απ' ό τι στην Ισπανία. Όσον αφορά τη δομή της φορολογίας η Ισπανία και η Ελλάδα είχαν μεγαλύτερο μερίδιο έμμεσων φόρων εκείνη την περίοδο, ενώ αντιθέτως στον Καναδά οι άμεσοι φόροι είχαν το μεγαλύτερο τμήμα μετά το 1970.

Συνοψίζοντας, στην Ισπανία, στον Καναδά και στην Ελλάδα, υπήρξε μια ομοιόμορφη εμπειρία, όσον αφορά την αύξηση των κρατικών δραστηριοτήτων: το κράτος έχει αναπτυχθεί από το 1955. Παρά το γεγονός αυτό, τα ονομαστικά κρατικά έξοδα αυξήθηκαν, συγκεκριμένα στον Καναδά (όπου απέκτησαν το μεγαλύτερο τμήμα του ΑΕγχΠ) και στην Ελλάδα, καθώς στην Ισπανία παρουσίασαν χαμηλότερο μερίδιο στο ΑΕγχΠ και συγχρόνως μικρότερο ρυθμό αύξησης από τις άλλες δυο χώρες. Υπάρχουν επίσης αξιοσημείωτες διαφορές στις τάσεις για

τις διάφορες κατηγορίες δαπανών. Συγκεκριμένα, οι δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες παρουσίασαν μεγαλύτερη αύξηση στον Καναδά και στην Ελλάδα από ότι στην Ισπανία, ενώ οι επενδυτικές δαπάνες μειώθηκαν περισσότερο στην Ελλάδα από ότι στις άλλες χώρες. Ωστόσο, το τμήμα των επιδοτήσεων στο ΑΕγχΠ της Ελλάδας είχε το μεγαλύτερο ποσοστό αύξησης. Οι μεταβιβάσεις στα νοικοκυριά αυξήθηκαν σημαντικά, εκτός από την Ισπανία που το τμήμα τους ήταν μεγαλύτερο από αυτό του Καναδά. Ως εκ τούτου, υπάρχουν σημαντικές διαφορές ανάμεσα στην Ισπανία και την Ελλάδα, όπου οι δημόσιες δαπάνες εμφάνισαν μεγαλύτερο τμήμα στο ΑΕγχΠ και συγχρόνως μεγαλύτερο ρυθμό αύξησης στην Ελλάδα απ' ότι στην Ισπανία. Οι φόροι από την άλλη πλευρά παρουσίασαν αύξηση και στις τρεις χώρες. Η δομή τους ήταν διαφορετική παρόλα αυτά, με τους άμεσους φόρους να αυξάνονται περισσότερο στον Καναδά απ' ότι στην Ελλάδα ή την Ισπανία, καθώς οι έμμεσοι φόροι μειώθηκαν μόνο στην Ισπανία. Επομένως, οι κοινές γενικές τάσεις δείχνουν διαφορετικές εμπειρίες σε διαφορετικές χώρες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ Η ΑΥΞΗΣΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ

Ο σκοπός αυτού του κεφαλαίου είναι να αποσαφηνίσει και να διευρύνει την πρόταση του Wagner, η οποία είναι μια κορυφαία εξήγηση της ανάπτυξης του κράτους στην αγγλική δημόσια οικονομική βιβλιογραφία του 20ου αιώνα. Ο Wagner, βλέπει ουσιαστικά την επέκταση της κυβέρνησης ως απάντηση στην εκβιομηχάνιση. Ωστόσο, η τρέχουσα οικονομετρική βιβλιογραφία σχετικά με την δημόσια οικονομία, δείχνει ότι αντιμετωπίζει αυτή την επέκταση ως μηχανικά συνδεδεμένη με την αύξηση των εισοδημάτων. Είναι αυτή η κοινή ερμηνεία των ιδεών του Wagner, που αναφέρεται σε αυτή τη μελέτη ως ο «Νόμος του Wagner». Αυτό το κεφάλαιο θα τονίσει, επίσης, ότι θεωρούσε την επέκταση των κρατικών δραστηριοτήτων ως στενά συνδεδεμένες με τις κοινωνικές αξίες και τα θεσμικά όργανα λήψης αποφάσεων. Η ερμηνεία των απόψεων του Wagner η οποία λαμβάνει υπόψη της αυτή την ευρύτερη προοπτική, θα αποκαλείται «Πρόταση του Wagner».

2.1. Η «Πρόταση του Wagner» και η ερμηνεία της

Η ιδέα ότι οι αυξήσεις του εθνικού εισοδήματος είναι ένας σημαντικός καθοριστικός παράγοντας της επέκτασης του δημόσιου τομέα είναι στενά συνδεδεμένη με το όνομα του Adolf Wagner, ενός Γερμανού οικονομολόγου του τέλους του 19ου αιώνα. Η άποψη αυτή συναντάται συχνά στη σημερινή οικονομετρική βιβλιογραφία σχετικά με τη δημόσια οικονομία, επισκόπηση της οποίας θα γίνει στο επόμενο κεφάλαιο.

Δυστυχώς μόνο ένας μικρός αριθμός των έργων του Wagner, τα οποία γράφτηκαν αρχικά στα γερμανικά, έχουν μεταφραστεί στα αγγλικά (βλ. Peacock και Musgrave, 1958, που προσφέρουν μια άμεση μετάφραση του Wagner 1883· και ο Bird, 1971, που προσφέρει περίληψη όπως επίσης και ερμηνεία του Wagner, βασισμένη στον Thimm 1961). Οι αγγλόφωνοι οικονομολόγοι στα μέσα του 20ου αιώνα απέδωσαν στην πρόταση του Wagner περί “του νόμου της επέκτασης των κρατικών δραστηριοτήτων” μια μάλλον περιοριστική ερμηνεία. Ωστόσο, η ανάγνωση των έργων του υποδηλώνει ότι η ερμηνεία τους είναι πολύ αυστηρή.

Ο Wagner ασχολήθηκε με τους λόγους για την ανάπτυξη των κρατικών

δραστηριοτήτων. Πρότεινε ότι το επίπεδο της συνολικής δημόσιας δαπάνης σε κάθε δεδομένη στιγμή δεν μπορεί να προσδιοριστεί “αφηρημένα”, επομένως υποστήριξε ότι,

Συνεχώς αποτύγχαναν όλες οι προηγούμενες προσπάθειες να καθοριστεί ένα ανώτατο όριο του ποσοστού των κρατικών δαπανών στο εθνικό εισόδημα (ό.π. σελ. 7).

Ο Wagner πίστευε πως οι κρατικές δαπάνες ίσως είναι υψηλότερες

σε απόλυτες τιμές και ως ποσοστό του εθνικού εισοδήματος, καθώς η οικονομική αξία των δημόσιων υπηρεσιών αυξάνεται, καθώς η συμβολή τους στην γενική παραγωγικότητα αυξάνεται ή καθώς το τμήμα των κρατικών εσόδων που προέρχονται από άλλες πηγές εκτός της φορολογίας αυξάνεται (ό.π. σελ. 7).

Ο Wagner πρότεινε, ότι θα υπάρξουν αυξημένα κρατικά έξοδα ως αποτέλεσμα της εκβιομηχάνισης. Συγκεκριμένα ο Bird υποστηρίζει, ότι ο Wagner πρόσφερε τρεις βασικές εξηγήσεις για την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων του δημόσιου τομέα: την αυξημένη πολυπλοκότητα της οικονομικής ζωής που συνοδεύει τη εκβιομηχάνιση, την τάση να ξοδεύουν περισσότερα σε πολιτιστικές και κοινωνικές δραστηριότητες καθώς τα επίπεδα εισοδήματος αυξάνονται και την αυξανόμενη κλίμακα βιομηχανικών επιχειρήσεων που συνήθως απαιτούν κρατική παρέμβαση (βλ. Bird, 1971).

Όσον αφορά την πρώτη εξήγηση, ο Wagner ισχυρίστηκε ότι η εκβιομηχάνιση και ο μεγαλύτερος συνοδευτικός καταμερισμός εργασίας απαιτούν μια αυξημένη πολυπλοκότητα έννομων σχέσεων και επικοινωνιών και οδηγήθηκαν ως εκ τούτου, σε μια μεγαλύτερη ανάγκη για δημόσια νομοθετική και προστατευτική δράση. Επιπλέον, η αυξημένη πληθυσμιακή πυκνότητα και η αστικοποίηση που συνοδεύουν την εκβιομηχάνιση οδηγούν σε αυξημένα έξοδα για τον νόμο και την τάξη λόγω της μεγάλης τριβής στην αστική ζωή (βλ. Bird, σελ. 2)

Ακόμη, ο Wagner πρότεινε πως καθώς το εισόδημα αυξάνεται, μια σχετική ανάπτυξη των πολιτιστικών και κοινωνικών δαπανών λαμβάνει χώρα, αφού, έχοντας ικανοποιήσει τη βασική τους ανάγκη για στέγη και τροφή, οι άνθρωποι έχουν την τάση να απαιτούν την αύξηση και στις πολιτιστικές και κοινωνικές τους δαπάνες (βλ. Bird, 1971· σελ. 2).

Τέλος, ο Wagner ισχυρίστηκε ότι οι αλλαγές στην τεχνολογία και σε μια αυξανόμενη κλίμακα επενδύσεων δημιουργούν τεράστια ιδιωτικά μονοπώλια. Το κράτος πρέπει είτε να τα απορροφήσει ή τουλάχιστον να λάβει μέτρα για να περιορίσει την δύναμή τους. Κάποια μονοπώλια είναι τόσο σημαντικά που θα ήταν ακατάλληλα να αφεθούν σε ιδιωτικά χέρια· άλλα φυσικά μονοπώλια απαιτούν μια κλίμακα κεφαλαίου που μπορεί να χρηματοδοτηθεί μόνο από το κράτος (βλ. Bird, 1971· σελ. 2,3).

Ο Wagner αναφέρεται στην λαϊκή αύξηση των κρατικών δραστηριοτήτων, χωρίς να υπονοεί απαραίτητα ένα αυξανόμενο μερίδιο των κρατικών δαπανών στο εθνικό εισόδημα καθώς το εισόδημα αυξάνεται. Υποστήριξε ότι,

Αυτός ο νόμος (δηλ. των αναπτυσσόμενων κρατικών δραστηριοτήτων) είναι αποτέλεσμα εμπειρικής παρατήρησης σε προοδευτικές χώρες, τουλάχιστον, στον Δυτικοευρωπαϊκό πολιτισμό μας· (ό.π. σελ. 8).

Έτσι η πρόταση του Wagner είναι περισσότερο ένα άμεσο συμπέρασμα από την παρατήρηση του παρά μια εκ των προτέρων ανάλυση.

Ο Wagner πίστευε ότι οι αυξημένες δημόσιες δραστηριότητες σχετίζονται με την διαδικασία της εκβιομηχάνισης. Ακόμα και αν δεν παρείχε έναν ακριβή ορισμό της εκβιομηχάνισης, μπορεί να ερμηνευτεί έτσι ώστε να παραπέμπει στο αυξανόμενο εισόδημα, την αστικοποίηση και την πληθυσμιακή πυκνότητα. Αυτή η ερμηνεία υποστηρίζεται από την αναφορά του σε αυτούς τους παράγοντες μολονότι έδωσε τους τρεις λόγους της αύξησης των κρατικών δαπανών, που επισημάνθηκαν παραπάνω. Συνεπώς, η πρόταση του Wagner περιλαμβάνει περισσότερα από το αντίκτυπο που έχει η αύξηση του εισοδήματος στις δημόσιες δαπάνες.

Αναγνώρισε πως η σχέση ανάμεσα στις δημόσιες δραστηριότητες και την εκβιομηχάνιση είναι σύνθετη. Για να γίνει κατανοητή η κρατική επέκταση, έγραψε πως,

τόσο η πολιτική όσο και η οικονομική μελέτη πρέπει να λαμβάνονται υπόψιν (βλ. Wagner, 1883· σελ. 7).

Σύμφωνα με τον Wagner οι πολιτικές της κυβέρνησης,

μπορούν μόνο να μεταφραστούν στην πράξη, μέσα από ένα ολόκληρο σύστημα αρχών και ατόμων (ό.π. σελ. 3).

Ο Wagner επίσης αναφέρεται σε μια “προοδευτική επιθυμία των ανθρώπων για ανάπτυξη” και στην “πίεση της κοινωνικής προόδου” ως παράγοντες που οδηγούν στην αύξηση των κρατικών δραστηριοτήτων (ό.π. σελ. 8). Στο ίδιο πνεύμα, κατά τη συζήτηση των κατάλληλων αρχών επί των οποίων να βασιστεί ένα φορολογικό σύστημα, υποστήριξε ότι,

αυτές οι αρχές δεν γίνεται πάντα να υπολογίζονται ως απόλυτες ακόμη και στην θεωρία. Πολλές από αυτές είναι σχετικές με τον τόπο και τον χρόνο, βασίζονται σε πολιτιστικές, οικονομικές και τεχνικές συνθήκες, κατά την τρέχουσα κοινή γνώμη, τις ιδέες δικαιοσύνης και το συνταγματικό δίκαιο (ό.π. σελ. 10).

Αυτές οι παραπομπές δείχνουν ότι ο Wagner αναγνώριζε πως οι κοινωνικές αξίες και οι πολιτικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων, επηρεάζουν επίσης, την ανάπτυξη των κρατικών δραστηριοτήτων.

Δεν ανέπτυξε παρόλα αυτά τις ιδέες αυτές εκτενώς. Επιπλέον, δεν αναφέρει ποτέ τα προβλήματα της εξάρτησης που συνδέονται με την εκβιομηχάνιση. Για παράδειγμα, η εκβιομηχάνιση προκάλεσε την διάσπαση της εκτεταμένης οικογενειακής δομής που υπήρχε κάποτε· οι μισθωτοί εργαζόμενοι πρέπει να φοβούνται την διακοπή του εισοδήματος τους από την ανεργία, από αρρώστια ή από ατύχημα· οι μητέρες και οι μαθητές, συνήθως, εξαιρούνται πλήρως από την αγορά εργασίας· πολλοί άνθρωποι που εργάζονται δεν είναι ωστόσο σε θέση να συντηρήσουν τους εαυτούς τους με τις αποδοχές τους. Αυτά τα προβλήματα έχουν οδηγήσει στην ανάγκη για νέα ιδρύματα, που θα προσφέρουν εισόδημα σε ανθρώπους που δεν μπορούν να κερδίσουν ένα επαρκές εισόδημα από την δουλειά τους.

Το γεγονός ότι η εκβιομηχάνιση δημιουργεί νέα προβλήματα δεν προσδιορίζει εάν είναι ο δημόσιος ή ο ιδιωτικός τομέας που θα τα λύσει. Οι κοινωνικές αξίες, ωστόσο, μπορούν να ασκήσουν επιρροή στον τρόπο που αντιμετωπίζονται. Η εξέλιξη της δημόσιας πολιτικής για τις συντάξεις στον Καναδά αποτελεί ένα καλό παράδειγμα. Η Bellemare έκανε μια μελέτη περίπτωσης της ιστορικής εξέλιξης του καναδικού συνταξιοδοτικού συστήματος (βλ. Bellemare, 1981). Υποστήριξε ότι η παροχή επαρκούς συνταξιοδοτικού εισοδήματος, απαιτεί μεγαλύτερη χρήση των δημόσιων συντάξεων. Ωστόσο η ανάπτυξη του δημόσιου συνταξιοδοτικού συστήματος περιορίστηκε από τις κοινωνικές αξίες των Καναδών, οι οποίοι τονίζουν την μεμονωμένη και όχι την δημόσια ευθύνη για το εισόδημα των συνταξιούχων. Αυτή η έμφαση στην ιδιωτική πρωτοβουλία έχει οδηγήσει σε ένα μεικτό σύστημα συντάξεων στον Καναδά, ένα σύστημα το οποίο δεν εξασφαλίζει στους συνταξιούχους ικανοποιητικό βιοτικό επίπεδο.

Η Bellemare υποστηρίζει πως κάθε σχέδιο αφυπηρέτησης το οποίο εξαρτάται πρωτίστως από ιδιώτες, είναι εγγενώς ανεπαρκή. Δεν γίνεται οι ηλικιωμένοι να υπολογίζουν στην οικονομική υποστήριξη των οικογενειών τους· οι εργαζόμενοι πιθανώς να μην κερδίζουν αρκετά χρήματα για να κάνουν σημαντική αποταμίευση· ακόμη και αν οι ιδιώτες καταφέρουν να βάλουν χρήματα στην άκρη, δεν μπορούν να ελέγξουν ή να προβλέψουν την μελλοντική αξία των αποταμιεύσεών τους, λόγω του πληθωρισμού. Τέλος, οι άνθρωποι εκτός της περίπτωσης της αυτοκτονίας τους, δεν μπορούν να ελέγξουν το θάνατό τους, οπότε είναι πολύ πιθανό να συνεχίσουν να ζουν, αφού εξαντληθούν οι αποταμιεύσεις τους.

Η Bellemare, ως εκ τούτου, υποστηρίζει ότι είναι απαραίτητη η κρατική συμμετοχή για να λύσει το πρόβλημα του συνταξιοδοτικού εισοδήματος. Παρά το γεγονός ότι ο ιδιωτικός τομέας δεν μπορεί να επιλύσει τα προβλήματα της συνταξιοδότησης, ο δημόσιος τομέας

μπορεί, επειδή μπορεί να κάνει ό, τι έκανε παραδοσιακά η εκτεταμένη οικογένεια, δηλαδή, να μεταφέρει τους πόρους της μεταξύ των γενεών. Παρ' όλα αυτά, η Bellemare προτείνει ότι τρεις επικρατούσες κοινωνικές αξίες έχουν οδηγήσει τους Καναδούς να βλέπουν την παροχή επαρκών συντάξεων ως ένα πρόβλημα που κάθε άτομο θα πρέπει να λύσει για τον εαυτό του. Πρώτον, η στάση ότι η δημόσια παρέμβαση στην ελεύθερη επιχείρηση είναι μια απειλή για την ατομική ελευθερία. Οι περισσότεροι Καναδοί επιθυμούν να προστατεύσουν το δικαίωμα στην ατομική ελευθερία δράσης. Δεύτερον, η άποψη ότι η αυτοδυναμία είναι μια αρετή, την οποία οι άνθρωποι θα πρέπει να παρέχουν στον εαυτό τους μέσω της απασχόλησης, της αποταμίευσης ή της ασφάλισης. Ως εκ τούτου, αντί να συζητούν την αναλογία του εθνικού εισοδήματος που θα πρέπει να μεταφερθεί στους συνταξιούχους, οι Καναδοί συζητούσαν το ποσοστό των αποταμιεύσεων που ο καθένας από αυτούς θα πρέπει να επιτύχει τώρα, για να έχει την δυνατότητα ενός ορισμένου επιπέδου μελλοντικής κατανάλωσης. Τρίτον, η άποψη πως η βελτίωση της κατάστασης των φτωχών είναι μια πράξη φιλανθρωπίας και όχι η αναγνώριση του δικαιώματος. Είναι αυτονόητο ότι κάθε μεταφορά εισοδήματος από τις πλουσιότερες κοινωνικές ομάδες προς τις φτωχότερες, θα πρέπει να εξαρτάται από την ατομική επιλογή, την «φιλανθρωπική πράξη».

Επειδή κατέχουν τις τρεις κοινωνικές αξίες που προαναφέρθηκαν, οι Καναδοί πάντα βασιζόντουσαν στην επιτυχία των ιδιωτικών προγραμμάτων και έτσι ήταν απρόθυμοι να επιτρέψουν στο κράτος να αυξήσει τη συμμετοχή του σε προγράμματα συνταξιοδότησης.

Η εκβιομηχάνιση έχει αυξήσει την ανάγκη για ένα καταρτισμένο εργατικό δυναμικό. Δεν υπάρχει, βέβαια, καμία εγγύηση ότι το κράτος θα απαντήσει σε αυτή την ανάγκη με την επέκταση των εκπαιδευτικών υπηρεσιών. Οι κοινωνικές αξίες όμως μπορεί να επηρεάσουν την κυβέρνηση και να οδηγήσουν στην χρηματοδότηση και στην παροχή εκπαίδευσης από το κράτος. Η ανησυχία ότι όλοι οι νέοι πρέπει να λαμβάνουν ίση εκπαίδευση για παράδειγμα, μπορεί να οδηγήσει σε ένα δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα. Στην Ελλάδα η Πανεπιστημιακή εκπαίδευση είναι ανοιχτή σε όλους από τις αρχές της δεκαετίας του '60 και χρηματοδοτείται και παρέχεται πλήρως από το κράτος.

Φυσικά η φύση των κοινωνικών αξιών είναι περίπλοκη. Ο Wagner δεν έβλεπε το κράτος ως ένα μέσο μετάφρασης των ανθρωπίνων επιθυμιών σε πράξεις. Ήταν επηρεασμένος από τη γερμανική φιλοσοφία του 19ου αιώνα και θεωρούσε ότι το κράτος

είναι ελεύθερο να καθορίσει τα δικά του καθήκοντα, τον τρόπο της εκπλήρωσής τους και έτσι την ποσότητα και το είδος των υπηρεσιών που θα παρέχονται στους ανθρώπους, χωρίς να έχει σχέση η ζήτησή τους για τις υπηρεσίες τους (βλ. Wagner, 1883, σελ. 3).

Ο Wagner, έβλεπε το κράτος όχι μόνο να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του πληθυσμού, αλλά επίσης, να ενεργεί και με τις δικές του προτιμήσεις, ακόμη και όταν αυτές αποκλίνουν από τις απαιτήσεις της κοινωνίας. Το πρωταρχικό μέλημα του κράτους είναι η διατήρηση της κοινωνικής σταθερότητας προκειμένου να προστατεύσει τον εαυτό του.

Η αύξηση των κρατικών δαπανών δεν αναμένεται να έχει μια απλή ή μηχανική σχέση με τις οικονομικές αλλαγές. Η ανταπόκριση του κράτους στις ανάγκες που δημιουργούνται απαιτεί χρόνο και σε κάθε περίπτωση, οι ανάγκες αυτές είναι ασυνεχείς. Συγκεκριμένα, απαιτείται χρόνος όχι μόνο για να γίνουν αντιληπτά τα νέα προβλήματα, αλλά και για τις λύσεις που πρέπει να θεσπιστούν και να εφαρμοστούν. Η Bellemare δείχνει για παράδειγμα, ότι στον Καναδά οι μακροχρόνιες συζητήσεις έλαβαν χώρα, σχετικά με το πρόβλημα της παροχής επαρκούς συνταξιοδοτικού εισοδήματος. Οι συζητήσεις αυτές ξεκίνησαν το 1906 όταν τα συνδικάτα και ορισμένα μέλη του Κοινοβουλίου έθεσαν το ζήτημα. Καμία πραγματική δράση δεν είχε ληφθεί μέχρι το 1927, όταν η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση υιοθέτησε ένα προαιρετικό συνταξιοδοτικό πρόγραμμα. Το Q.P.P. (Πρόγραμμα Συνταξιοδότησης του Κεμπέκ) και C.P.P. (Πρόγραμμα Συνταξιοδότησης του Καναδά) εγκρίθηκαν μόλις το 1965 (βλ. Bellemare, 1982). Το παράδειγμα της Bellemare δείχνει σαφώς, όχι μόνο, ότι τα προβλήματα στα οποία ανταποκρίνεται το κράτος μπορεί να περιλαμβάνουν μια μακροχρόνια διαδικασία, αλλά επίσης, ότι απαιτείται μια διόγκωση στην χρηματοδότηση και την παροχή τους. Αυτό καθιστά την αύξηση των κρατικών δαπανών να είναι σταδιακή και όχι ομαλή και σταθερή όπως συνεπάγεται από μια οικονομετρική τακτική παλινδρόμησης ελάχιστων τετραγώνων.

Η απλοϊκή άποψη των κρατικών δραστηριοτήτων που επικρατεί στην τρέχουσα εμπειρική βιβλιογραφία, παραμελεί τις περισσότερες από τις πολυπλοκότητες που εμπλέκονται σε αυτή τη διαδικασία και προϋποθέτει μια μηχανική σχέση ανάμεσα στο εισόδημα και τις δημόσιες δαπάνες. Ο “Νόμος του Wagner” όπως εμφανίζεται στην τρέχουσα οικονομετρική βιβλιογραφία σχετικά με την δημόσια οικονομία, είναι κατανοητό ότι αναφέρει πως το τμήμα των δημοσίων δαπανών στο ΑΕΠ θα αυξηθεί εφόσον το ίδιο το ΑΕΠ αυξάνεται. Παρά το γεγονός ότι υπήρξε έντονη συζήτηση σχετικά με τον ακριβή οικονομετρικό ορισμό του “Νόμου του Wagner”, η γενική διαδικασία ήταν να κάνει τις δημόσιες δαπάνες την εξαρτημένη μεταβλητή (σε απόλυτους ή σχετικούς όρους) και το ΑΕΠ την ανεξάρτητη μεταβλητή. Στη συνέχεια στις τρέχουσες εκδοχές του, ο “Νόμος του Wagner”, έχει την έννοια ότι η εισοδηματική ελαστικότητα της ζήτησης, για ορισμένα αγαθά

και υπηρεσίες, που παρέχονται από τον δημόσιο τομέα είναι μεγαλύτερη του ενός (βλ. Gandhi, 1971). Φυσικά αυτή η ερμηνεία του Wagner είναι πολύ αυστηρή και ενσαρκώνει μια μάλλον απλή και μηχανιστική αντίληψη της σχέσης μεταξύ των εσόδων και των δημοσίων δαπανών. Όπως έχει ήδη προταθεί, η πρόταση του Wagner αναφέρεται στην πιο περίπλοκη αλληλεπίδραση μεταξύ των δημοσίων δραστηριοτήτων και της εκβιομηχάνισης, όπου η εκβιομηχάνιση περιλαμβάνει κάτι περισσότερο από τις επιπτώσεις του αυξανόμενου εισοδήματος. Ωστόσο ακόμα κι αν κάποιος χρησιμοποιεί το εισόδημα, η ποσοστιαία αύξηση των εσόδων δεν θα οδηγήσει απαραίτητα σε μια σταθερή προκαθορισμένη αύξηση των δημοσίων δαπανών, όπως υπονοείται από τους σταθερούς συντελεστές παλινδρόμησης της οικονομετρικής ανάλυσης. Το ποσοστό της κρατικής επέκτασης είναι απίθανο να είναι σταθερό στο πέρασμα του χρόνου, δεδομένου ότι η απάντηση του κράτους στα προβλήματα που δημιουργούνται από την εκβιομηχάνιση, περιλαμβάνει μια μακροπρόθεσμη ασυνεχής διαδικασία, που επηρεάζεται από τις κοινωνικές αξίες και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

2.2. Πολιτικοί και διαρθρωτικοί παράγοντες που επηρεάζουν τις κρατικές δραστηριότητες

Ο σκοπός αυτής της ενότητας είναι να δείξει τις πιθανές επιπτώσεις που έχουν οι πολιτικές αποφάσεις στην επέκταση των κρατικών δαπανών, από τη στιγμή που η λήψη πολιτικών αποφάσεων είναι απαραίτητη για να πραγματοποιηθεί αυτή η επέκταση. Όπως έχουμε ήδη επισημάνει, ο Wagner αναφέρει, αλλά δεν αναλύει σε βάθος το πολιτικό κύκλωμα που σχετίζεται με τις κρατικές δραστηριότητες. Δεδομένου ότι οι δημόσιες δαπάνες συνήθως καθορίζονται από εκλεγμένες κυβερνήσεις, θα είναι χρήσιμο να αναπτύξουμε την άποψη του Wagner εξετάζοντας τον τρόπο με τον οποίο η εκλογική διαδικασία μπορεί να επηρεάσει τα αποτελέσματα της ψηφοφορίας. Επίσης, εξετάζεται η πιθανή επίδραση των γραφειοκρατών και των πολιτικών, σχετικά με τις δημόσιες δαπάνες, δεδομένου ότι αυτές οι ομάδες παίζουν έναν σημαντικό ρόλο στη λήψη δημοσιονομικών αποφάσεων. Τέλος, θα γίνει αναφορά στη Μαρξιστική άποψη σχετικά με τις κρατικές δραστηριότητες.

2.2.1. Τα χαρακτηριστικά της εκλογικής διαδικασίας

Το θεσμικό πλαίσιο στο οποίο οι πολιτικοί και οι γραφειοκράτες σχεδιάζουν τις

κρατικές δραστηριότητες, έχει μια σειρά από χαρακτηριστικά τα οποία ενδεχομένως περιορίζουν την έκφραση των προτιμήσεων των ψηφοφόρων (βλ. Breton, 1974· σελ. 42). Πρώτον, υπάρχουν οι κανόνες λήψης αποφάσεων που ισχύουν ανά πάσα στιγμή σε μια δημοκρατική κοινωνία. Από αυτούς η ομοφωνία είναι ο μόνος κανόνας που τιμά τις προτιμήσεις όλων εκείνων που συμμετέχουν στις διαδικασίες ψηφοφορίας. Ο κανόνας της πλειοψηφίας, ο οποίος ακολουθείται πιο συχνά, σημαίνει φυσικά ότι κάποιες προτιμήσεις απορρίπτονται.

Δεύτερον, υπάρχει το χρονικό διάστημα μεταξύ των εκλογών. Σε περίπτωση που δεν υπήρχαν οι διοικητικές εκλογικές δαπάνες, ο βέλτιστος χρόνος μεταξύ των εκλογών θα ήταν μηδενικός: θα υπάρχουν πάντα εκλογές για τον έλεγχο των κρατικών αποφάσεων. Όμως, δεδομένου ότι οι δαπάνες είναι συχνά υψηλές, υπάρχει μια εξισορρόπηση μεταξύ των ευνοϊκών αποτελεσμάτων των εκλογών και του κόστους που εμπλέκεται στη διαχείρισή τους. Κατά συνέπεια, το χρονικό διάστημα μεταξύ των εκλογών παρέχει στην κυβέρνηση κάποιους βαθμούς ελευθερίας στην άσκηση της πολιτικής της. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, οι ψηφοφόροι συμμετέχουν σε άλλες πολιτικές δραστηριότητες, όπως να σχηματίζουν ομάδες πίεσης, λόμπι και κοινωνικά κινήματα. Η συμμετοχή των πολιτών σε αυτές τις δραστηριότητες περιορίζεται φυσικά από το κόστος τους σε χρόνο και χρήμα, καθώς και από τη δυσκολία απόκτησης πληροφοριών. Εξαρτάται επίσης, από τα οφέλη που αναμένουν να λάβουν (βλ. Olson, 1965). Αυτοί οι παράγοντες περιορίζουν τη συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, ακόμη και αν οι συλλογικές αξίες τους ευνοούν μια τέτοια συμμετοχή. Άλλοι παράγοντες, όπως η ιδεολογία, μπορεί επίσης να περιορίσουν τη συμμετοχή των πολιτών, αλλά και το κόστος της συμμετοχής τους θα πρέπει να υπογραμμιστεί ιδιαίτερα.

Τα τελευταία χαρακτηριστικά της εκλογικής διαδικασίας, είναι ο βαθμός της πλήρους γραμμής παροχής - δηλαδή τις διαφορετικές πολιτικές κατά τις οποίες ένας πολίτης κάνει αυτόματα την επιλογή ψήφου για ένα κόμμα. Ακόμη και αν οι ψηφοφόροι διαφωνούν με ορισμένες πολιτικές ενός συγκεκριμένου κόμματος, αν θεωρούν τις άλλες πολιτικές του ως πιο σημαντικές, μπορεί να εξακολουθούν να ψηφίζουν για το κόμμα. Επειδή η συνολική αποδοχή μιας πλατφόρμας δεν είναι απαραίτητη, οι πολιτικοί μπορούν να σχηματίσουν ορισμένες από τις πολιτικές τους, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους τις προτιμήσεις των πολιτών. Αδιαφορώντας για κάποιες από τις επιθυμίες των ψηφοφόρων τους, δεν αποκλείει αυτόματα την εκλογή ή την επανεκλογή τους. Εάν οι εκλογές θα οδηγήσουν σε μια

πραγματική και πλήρης αποκάλυψη των προτιμήσεων των πολιτών, εξαρτάται από το ποιες προτιμήσεις παραμελούνται από τους πολιτικούς και από το ποιες μετρούν περισσότερο στις αποφάσεις.

Ένας άλλος λόγος για τον οποίο η διαδικασία της ψηφοφορίας δεν μπορεί να αποκαλύψει τις πραγματικές προτιμήσεις των ψηφοφόρων, είναι ότι συχνά τα κόμματα δημιουργούν συνασπισμούς. Τέτοιοι συνασπισμοί μπορούν να οδηγήσουν σε υπερέκταση του δημόσιου τομέα, επειδή τα μέλη ενός συνασπισμού έχουν την ευκαιρία να εξασφαλίσουν διαφορεικά κέρδη. Το κόστος αυτών των κερδών επιβάλλεται σε όλα τα μέλη της κοινότητας, γιατί με την απουσία του κανόνα της ομοφωνίας, οι ομάδες συμφερόντων μπορούν να οργανώσουν πληρωμές διακρίσεως (βλ. Buchanan και Tullock, 1965). Παρ' όλα αυτά, η ύπαρξη των συνασπισμών κάνει την ψηφοφορία για ένα κόμμα να είναι εξαρτημένη, σε ένα βαθμό, από το συνασπισμό στον οποίο το κόμμα είναι πιο πιθανό να ενταχθεί. Η προκύπτουσα αβεβαιότητα φέρνει τη θεωρία των παιγνίων στο προσκήνιο, επειδή ο κάθε ψηφοφόρος φτάνει σε μια τελική απόφαση μόνο κατόπιν προσεκτικής εκτίμησης των αποφάσεων των άλλων (βλέπε Downs, 1957). Ως εκ τούτου, όταν υπάρχει πιθανότητα συνασπισμού αυτό δεν είναι αρκετό για να καταψηφίσει ένα κόμμα. Οι ευκαιρίες για να εισαχθεί ένας κυβερνητικός συνασπισμός μειώνονται αν το κόμμα δεν εξασφαλίσει την πλειοψηφία (βλέπε DeSwaan, 1973). Κατά συνέπεια, ο ψηφοφόρος δεν μπορεί να υπολογίσει το αποτέλεσμα της ψήφου του, γιατί δεν μειώνει απαραίτητα τις πιθανότητες εισόδου των αντίθετων κομμάτων στην κυβέρνηση: μπορεί ακόμα και να τις αυξήσει ψηφίζοντας για ένα κόμμα με το οποίο το αντίθετο κόμμα θα σχηματίσει συνασπισμό.

Εν συντομία, τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά της εκλογικής διαδικασίας θέτουν ένα όριο σχετικά με το πώς εκφράζονται οι προτιμήσεις ψήφου. Ως εκ τούτου, κανένα πολιτικό αποτέλεσμα δεν μπορεί να αντανakλάσει ακριβώς τις προτιμήσεις των πολιτών σχετικά με την κρατική δραστηριότητα. Υπάρχει μια προκατάληψη σε αυτά τα αποτελέσματα υπέρ εκείνων που είτε έχουν περισσότερη δύναμη και πληροφορίες ή έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν σε μεγαλύτερο βαθμό.

2.2.2. Ο αντίκτυπος των γραφειοκρατών και των πολιτικών

Ένας άλλος παράγοντας που επηρεάζει τις κρατικές δραστηριότητες, είναι η σύγκρουση συμφερόντων που εμπλέκονται στις δημοσιονομικές αποφάσεις, η σχετική

διαπραγματευτική ισχύς και η ποιότητα των πληροφοριών από τις συμμετέχουσες ομάδες. Δεδομένου ότι, θεσμικά, η εκλογική διαδικασία προσφέρει ένα βαθμό ελευθερίας στη συμπεριφορά των πολιτικών και των άλλων ομάδων συμφερόντων, γιατί τους επιτρέπει να ενεργούν σύμφωνα με την ιδιοτέλειά τους. Ως εκ τούτου, έχει ενδιαφέρον να δούμε όπως θα περίμενε κανείς, ότι η συμπεριφορά τους θα επηρεάσει την επέκταση των δημοσίων δαπανών. Ο ρόλος που παίζει το κράτος μπορεί να θεωρηθεί ως η επίλυση των αντικρουόμενων συμφερόντων, κυρίως λόγω των διαφορετικών προοπτικών από τους γραφειοκράτες, τους πολιτικούς και τους πολίτες σχετικά με τους στόχους, που θα πρέπει ακολουθήσει η κυβέρνηση.

Όπως προτείνει D. Hartle, η διαδικασία του προϋπολογισμού είναι το αποτέλεσμα των «παιγνίων» (δηλαδή περιλαμβάνει αβεβαιότητα) που παίζονται από τους πολιτικούς, τους γραφειοκράτες, τους πολίτες και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Το σημαντικό ζήτημα εδώ είναι ότι αυτά τα παίγνια είναι αλληλένδετα με όλα τα άλλα «παίγνια», δεδομένου ότι οι πληροφορίες και η δύναμη της κάθε ομάδας επηρεάζει τη συμπεριφορά όλων των άλλων (βλ. Hartle, 1976· σελ. 7).

Τα πρώτα που πρέπει να εξεταστούν είναι τα συμφέροντα των γραφειοκρατών που διαχειρίζονται τα κυβερνητικά προγράμματα, την παροχή συμβουλών πολιτικής και κατά συνέπεια έχουν τη δυνατότητα να δώσουν επιλεκτική πληροφόρηση σύμφωνα με το ατομικό τους συμφέρον. Αυτό τους δίνει τη δυνατότητα να κατέχουν σημαντική θέση στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Οι γραφειοκράτες θεωρείται πως αυξάνουν τον προϋπολογισμό, επειδή δεν λαμβάνουν μόνο τα οφέλη που προκύπτουν από τις δημόσιες υπηρεσίες, αλλά επίσης και τους μισθούς. Αυτό φέρνει αντιμέτωπο τον πολιτικό με μεγαλύτερη ζήτηση των δημόσιων υπηρεσιών, απ' ότι γίνεται αντιληπτή από τους πολίτες (βλ. Craswell, 1975· Tullock, 1974). Επιπλέον τα ειδικά ενδιαφέροντα που έχουν οι γραφειοκράτες στην επέκταση των δραστηριοτήτων της κυβέρνησης μπορούν να τους ενθαρρύνουν, αν επιτραπεί, να συμμετέχουν στις διαδικασίες ψηφοφορίας σε μεγαλύτερο βαθμό από τους άλλους πολίτες (βλ. Denzan και Bush, 1977). Δεδομένου ότι οι εκλογές είναι ένα μέσο έκφρασης προτιμήσεων, η μεγαλύτερη συμμετοχή των γραφειοκρατών επίσης, μπορεί να αυξήσει την επιρροή τους. Το αποτέλεσμα που μπορεί να έχουν οι γραφειοκράτες στην τελική απόφαση της κυβέρνησης, φυσικά εξαρτάται επίσης και από την αντίδραση των άλλων ομάδων συμφερόντων στην κοινωνία.

Μια άλλη ομάδα που συμμετέχει στο μηχανισμό λήψης αποφάσεων αποτελείται από

τους πολιτικούς, οι οποίοι κατέχουν σημαντική θέση στη διαμόρφωση των δημοσιονομικών αποφάσεων. Ένας από τους κύριους στόχους ενός πολιτικού είναι η εκλογή ή η επανεκλογή του. Έτσι είναι στην ιδιοτέλεια των πολιτικών να απευθυνθούν προς το ευρύτερο φάσμα του εκλογικού σώματος και να προσπαθήσουν να φιλοξενήσουν το ευρύτερο δυνατό φάσμα των αντικρουόμενων συμφερόντων μεταξύ των ψηφοφόρων. Αυτό μπορεί να επηρεάσει είτε το επίπεδο, είτε τη σύνθεση των δημοσίων δαπανών, με πολιτικούς που ευνοούν τα έργα, κυρίως για να ικανοποιήσουν τα ειδικά συμφέροντα των ψηφοφόρων ζωτικής σημασίας για την επανεκλογή τους. Ως εκ τούτου, οι πολιτικοί θα μπορούσαν να ευνοήσουν μέσα που παρέχουν οφέλη, σε συμπυκνωμένη μορφή και κόστος σε μια διασπαρμένη μορφή, όπως είναι οι έμμεσοι φόροι (βλ. Trebilcock, Prichard, Hartle, Dewees, 1982). Επιπλέον, η διαθεσιμότητα των πληροφοριών και η ποιότητα τους έχει μεγάλη σημασία για τη διαμόρφωση και τον έλεγχο των πολιτικών. Οι πολιτικοί δεν ανταποκρίνονται μόνο στις προτιμήσεις των ψηφοφόρων, αλλά τις σχηματίζουν κιάλας χρησιμοποιώντας τα πλεονεκτήματα που έχουν από τις πληροφορίες (βλ. Lindblom, 1961· σελ. 118). Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στο να επηρεάζουν τα εκλογικά αποτελέσματα. Καθορίζουν τα προβλήματα στα οποία τα αντίπαλα πολιτικά κόμματα πρέπει να ανταποκριθούν και επίσης περιγράφουν ή ερμηνεύουν τις αντιδράσεις των πολιτικών στο εκλογικό σώμα. Από την άλλη πλευρά, οι πολιτικοί μπορεί να προσπαθήσουν να εξαπατήσουν το εκλογικό σώμα με τη χρήση των μέσων μαζικής ενημέρωσης, σύμφωνα με τα συμφέροντά τους. (Στην Ελλάδα, για παράδειγμα, τα τηλεοπτικά προγράμματα ελέγχονται από το κράτος, το οποίο τα χρηματοδοτεί και τα οργανώνει).

Στην Ελλάδα είναι γνωστό τοις πάσι, ότι οι πολιτικοί ευνοούν τα ειδικά συμφέροντα των περιφερειακών ψηφοφόρων τους και ότι τα εντυπωσιακά κρατικά έργα αναλαμβάνονται πριν από τις εκλογές, προκειμένου να δημιουργηθεί μια θετική εικόνα σχετικά με τις πολιτικές τους. Αν και το γεγονός αυτό δείχνει ότι το "παίγνιο" των πολιτικών μπορεί να έχει θετικό αποτέλεσμα στις δημόσιες δαπάνες, είναι δύσκολο να εξακριβωθεί ο αντίκτυπος του στο μερίδιο και τη δομή των δημόσιων δαπανών στην περίπτωση της Ελλάδας. Τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα τείνουν να έχουν έναν περσοναλιστικό πολιτικό χαρακτήρα, με βάση το χάρισμα του ηγέτη τους, όπως ο Κ. Καραμανλής και ο Γ. Παπανδρέου (βλ. Mouzelis, 1980· σελ. 18-19). Ωστόσο, έρευνα απαιτείται επίσης για το πώς οι γραφειοκράτες και οι πολιτικοί έχουν επηρεάσει το επίπεδο της κρατικής δραστηριότητας στην Ελλάδα.

2.2.3. Ο ρόλος της ταξικής πάλης· Η Μαρξιστική προοπτική

Σε μια προσπάθεια να δούμε τη φύση της σύγκρουσης των τάξεων από μια άλλη σκοπιά αναφερόμαστε στην μαρξιστική άποψη, η οποία βλέπει τις αποφάσεις που λαμβάνονται από το κράτος ως αποτέλεσμα της πάλης των τάξεων. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, η κρατική παρέμβαση σε μια καπιταλιστική οικονομία έχει αυξηθεί, ώστε να εξασφαλίσει τις βασικές προϋποθέσεις για τη συνεχή βιωσιμότητα του καπιταλισμού, η οποία απειλείται από σοβαρή κρίση. Αυτό επιτυγχάνεται με τη διατήρηση της αναπαραγωγής των υφιστάμενων σχέσεων παραγωγής και την εξουσία της κυρίαρχης καπιταλιστικής τάξης, υπέρ της οποίας το κράτος ενεργεί συνήθως. Έτσι, οι αποφάσεις λαμβάνονται σύμφωνα με τα συμφέροντα των καπιταλιστών (βλ. Sweezy, 1946· O'Connor, 1973). Ο βασικός ρόλος του κράτους είναι να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για την κερδοφόρα συσσώρευση κεφαλαίου και για την κοινωνική αρμονία. Το ίδιο το κράτος είναι μια σχέση ανάμεσα στις τάξεις και την πολιτική του για να ξεπεράσει τις αντιφάσεις του, που είναι το αποτέλεσμα της ταξικής πάλης στο εσωτερικό του μηχανισμού του, δηλαδή, το κράτος έχει μια ορισμένη αυτονομία και η πολιτική του είναι ένας τόπος πραγματικής πάλης (βλ. Poulatzas, 1976· Foley, 1978). Οι στρατηγικές που χρησιμοποιούνται για τον επηρεασμό της απόδοσης του εργατικού δυναμικού είναι: πρώτον, η αποκαλούμενη “στρατηγική του καρότου”: στην οποία το κράτος προσπαθεί να επηρεάσει τους στόχους και τους σκοπούς των εργαζομένων. Αυτό περιλαμβάνει την ασφάλιση κατά της ανεργίας, συντάξεις κ.τ.λ. Η δεύτερη στρατηγική είναι η αποκαλούμενη “στρατηγική του μαστίγιου”, η οποία αποτελείται από τον άμεσο έλεγχο, προκειμένου να αποκτηθεί ο νόμος και η τάξη. Αυτό θέτει περιορισμούς στη συμπεριφορά των εργαζομένων με τη χρήση της εποπτείας και του κινδύνου απόλυσης (βλ. Gintis και Bowles, 1981). Στην περίπτωση της Ελλάδας, για παράδειγμα της “στρατηγικής του καρότου”, το κράτος παρέχει "δωρεάν" ιατρική περίθαλψη για τους δημοσίους υπαλλήλους και τον αγροτικό πληθυσμό, "δωρεάν" παιδεία για όλους, φορολογικά προνόμια (όπως την αφορολόγητη εισαγωγή των μηχανημάτων και του εξοπλισμού), αυξημένες βασικές φορολογικές απαλλαγές, επιδότηση της γεωργίας, μερικά από τα οποία είναι προς όφελος της καπιταλιστικής τάξης. Την ίδια στιγμή, για παράδειγμα της “στρατηγικής του μαστίγιου”, έχουν ληφθεί νόμοι που θέτουν αυστηρούς περιορισμούς στο εργατικό κίνημα, όπως οι νόμοι ενάντια στις απεργίες (Bill 330, 1978), αποδεικνύοντας την συνύπαρξη των δύο στρατηγικών στην Ελλάδα.

Στην επόμενη ενότητα, θα εξετάσουμε πόσο καλά η πρόταση του Wagner ισχύει για την περίπτωση της Ελλάδας με την εξέταση των κρατικών δαπανών κατά λειτουργία της οικονομικής δραστηριότητας.

2.3. Εφαρμογή της πρότασης του Wagner στην Ελλάδα 1950 - 1980.

Ο στόχος αυτής της ενότητας είναι να εξετάσει, πώς η εκβιομηχάνιση και η συνακόλουθη αύξηση των εισοδημάτων και της αστικοποίησης έχουν επηρεάσει τις δημόσιες δαπάνες στην Ελλάδα. Όπως έχει ήδη προταθεί, η επίδραση της εκβιομηχάνισης στις δημόσιες δαπάνες περιλαμβάνει μια μακροπρόθεσμη διαδικασία. Δεδομένου ότι, αυτή η διαδικασία δεν μπορεί να αποκαλυφθεί σε ετήσια βάση, θα εξετασθεί ο μέσος όρος των δεκαετιών του '50, του '60 και του '70. Σύμφωνα με την πρόταση του Wagner, η εκβιομηχάνιση και η αστικοποίηση απαιτούν αυξημένες προστατευτικές δαπάνες υποδομών. Το αυξημένο εισόδημα από την άλλη πλευρά, ενθαρρύνει περισσότερο της δαπάνες της κοινωνικής πρόνοιας και του πολιτισμού. Ως εκ τούτου, προκειμένου να εφαρμόσουμε αυτές τις ιδέες, θα εξετάσουμε (α) τον αντίκτυπο της αυξημένης εκβιομηχάνισης και αστικοποίησης στη διοίκηση, τον νόμο και τα δικαστήρια, στις μεταφορές και την ηλεκτρική ενέργεια και (β) την επίδραση που έχει το αυξημένο εθνικό εισόδημα στην κοινωνική ασφάλιση και την εκπαίδευση.

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '60, η αυξημένη εκβιομηχάνιση (τμήμα παραγωγής στο ΑΕγχΠ) και αστικοποίηση (αστικού πληθυσμού σε πόλεις άνω των 10.000 κατοίκων) ακολουθήθηκαν από ένα αυξημένο τμήμα δαπανών της διοίκησης, των μεταφορών και της ηλεκτρικής ενέργειας στο ΑΕΠ (βλέπε υποσημειώσεις 2.3). Συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '60 το κράτος ανέλαβε την κατασκευή δρόμων, την επιδότηση των σιδηρόδρομων, την ανάπτυξη των θαλάσσιων μεταφορών, καθώς και την κατασκευή υδροηλεκτρικών έργων. Στο πλαίσιο της οικονομικής ανάπτυξης έγιναν έργα που ήταν αναγκαία τόσο για την ανοικοδόμηση της χώρας μετά τον πόλεμο όσο και για την ανάπτυξη της οικονομίας. Από την άλλη πλευρά, το τμήμα των νομικών δαπανών στο ΑΕΠ παρέμεινε σταθερό κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '60 και μειώθηκε κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '70.

Το αυξημένο εισόδημα ακολουθήθηκε επίσης, από μια μεγάλη αύξηση του μέρους των μεταβιβαστικών πληρωμών σε νοικοκυριά στο ΑΕΠ. Η αύξηση των μεταβιβάσεων που

έλαβαν χώρα τη δεκαετία του '60, οφείλονταν κυρίως στην αύξηση των συντάξεων και στην αύξηση των επιδομάτων υγείας. Αντίθετα, μια μικρότερη αύξηση του μέρους των εκπαιδευτικών δαπανών πραγματοποιήθηκε τη δεκαετία του '70. Οι δαπάνες για την εκπαίδευση αυξήθηκαν τη δεκαετία του '60, λόγω του μετασχηματισμού του εκπαιδευτικού συστήματος, το οποίο επεκτάθηκε για να συμπεριλάβει εννέα χρόνια υποχρεωτικής, “δωρεάν” δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αυτό στη συνέχεια, έφερε μια σχετική αύξηση στο ποσοστό αλφαριθμητισμού: 74,0% του πληθυσμού άνω των δεκατεσσάρων ετών το 1951, 80,4% το 1961 και 84,4% το 1971 (βλέπε Δημογραφική Επετηρίδα, 1955, 1964, 1973).

Εν συντομία, η οικονομική ανάπτυξη που πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα, συνοδεύτηκε από αυξημένες κρατικές δαπάνες τη δεκαετία του '60, συγκεκριμένα, στη διοίκηση, τις υποδομές και την εκπαίδευση. Όμως παρά τη συνεχή εκβιομηχάνιση, το τμήμα των κρατικών δαπανών στο ΑΕΠ εμφάνισε ένα χαμηλότερο ποσοστό αύξησης τη δεκαετία του '70. Η διόγκωση μέρους αυτών των επενδύσεων είναι ένας πιθανός λόγος για αυτό. Για παράδειγμα, οι υπηρεσίες εκπαίδευσης πρέπει να παρέχονται με ένα ξεχωριστό τρόπο. Η εξέταση των μέσων όρων των δεκαετιών των κρατικών δαπανών στην Ελλάδα, επιβεβαιώνει την άποψη, ότι η σχέση μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και κρατικών δραστηριοτήτων δεν είναι ούτε σταθερή ούτε μηχανική. Έτσι τα επτά χρόνια στρατιωτικής δικτατορίας, από το 1967 έως το 1974, είχαν ένα αντίστροφο αποτέλεσμα για την επέκταση των κρατικών δραστηριοτήτων. Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, όταν απαγορεύτηκαν οι δημοκρατικές διαδικασίες και η πολιτική της βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στις αποφάσεις των στρατιωτικών δυνάμεων, σημειώθηκε μια μείωση του μέρους των συνολικών δαπανών στο ΑΕΠ, ιδιαίτερα το 1970 και το 1973 (βλ. Διάγραμμα 2). Συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών της στρατιωτικής κυριαρχίας υπήρξε μια μείωση των μεταβιβάσεων προς τα νοικοκυριά, επίσης μειώθηκαν οι επιδοτήσεις κατά κύριο λόγο το 1969 - 1970. Η παρατηρούμενη μείωση των αστικών δαπανών οφείλεται κυρίως στις σχετικές μειώσεις στις δαπάνες της εκπαίδευσης, της υγείας και της δικαιοσύνης (βλ. Διάγραμμα 3). Την ίδια στιγμή, αυξήσεις έλαβαν χώρα στις επενδυτικές δαπάνες, κυρίως λόγω των αυξήσεων στη διοίκηση (το 1969-1970), εξόρυξη (το 1969,73) και στέγαση (1971) (βλ. Διάγραμμα 5).

Όπως έχει ήδη προταθεί, οι κοινωνικές αξίες μπορεί να είναι ένας πιθανός παράγοντας που επηρεάζει τις δημόσιες δαπάνες, δεδομένου ότι παρέχουν το ιδεολογικό πλαίσιο στο οποίο διαμορφώνονται οι προτιμήσεις τους. Κατά συνέπεια, όπως επίσης αναφέρετε στο προηγούμενο κεφάλαιο, υπάρχουν διαφορές μεταξύ των χωρών στον τρόπο που έχουν

επεκταθεί οι δημόσιες δαπάνες, ενδεχομένως λόγω των διαφορών στις κοινωνικές αξίες που επικρατούν στις τρεις χώρες. Οι διαφορές αυτές δεν αφορούν μόνο το τμήμα των δημόσιων δαπανών στο ΑΕγχΠ, αλλά και το ποσοστό της αύξησης. Ως εκ τούτου, το μερίδιο των δημοσίων δαπανών της Ισπανίας εμφάνισε τόσο χαμηλότερο επίπεδο όσο και ρυθμό ανάπτυξης, αν και η συνολική οικονομική ανάπτυξη της είναι παρόμοια με αυτή της Ελλάδας. Στον Καναδά το ποσοστό των δαπανών στο ΑΕγχΠ ήταν μεγαλύτερο, αν και εμφάνισε χαμηλότερο ρυθμό ανάπτυξης.

Στο επόμενο κεφάλαιο γίνεται μια προσπάθεια να επανεξετάσουμε διάφορες σημαντικές προτάσεις σχετικά με την επέκταση των κρατικών δραστηριοτήτων. Επίσης, παρέχεται η στατιστική τους αξιολόγηση μαζί με την εφαρμογή ορισμένων εξ' αυτών στα ελληνικά δεδομένα για το 1950-1980.

2.4. Συμπεράσματα

Η προηγούμενη ανάλυση έχει οδηγήσει στην υπόδειξη ότι η επέκταση της κυβέρνησης είναι μια απάντηση στην εκβιομηχάνιση, αλλά αυτό δεν συνεπάγεται μια απλή, μηχανική σχέση με το εισόδημα, όπως υπονοείται από την τρέχουσα βιβλιογραφία σχετικά με τη δημόσια οικονομία. Επίσης, η αύξηση των κρατικών δαπανών είναι στενά συνδεδεμένη με τις κοινωνικές αξίες και τις διαδικασίες λήψης πολιτικών αποφάσεων· διαμορφώνουν την απάντηση μιας συγκεκριμένης χώρας στα προβλήματα που δημιουργούνται από την εκβιομηχάνιση. Διάφορες χώρες μπορεί να αντιδράσουν αλλιώς στην εκβιομηχάνιση, εξαιτίας των διαφορών τους στις κοινωνικές αξίες και στις διαδικασίες λήψης πολιτικών αποφάσεων. Επιπλέον, εμπειρικές αποδείξεις απαιτούνται για τον προσδιορισμό της επίδρασης της εκβιομηχάνισης, των κοινωνικών αξιών και της λήψης πολιτικών αποφάσεων. Περαιτέρω μελέτη των διαφόρων στοιχείων της δημόσιας διαδικασίας λήψης αποφάσεων θα ήταν χρήσιμη. Δεδομένου ότι το πεδίο εφαρμογής και η δομή των κρατικών δαπανών είναι το αποτέλεσμα της σύγκρουσης της εξουσίας και των πληροφοριών μεταξύ των διαφόρων ομάδων συμφερόντων, θα ήταν χρήσιμο να εξεταστεί η επίδραση που έχουν στις δημόσιες αποφάσεις οι γραφειοκράτες, οι πολιτικοί και οι ομάδες συμφερόντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Αυτό το κεφάλαιο συνοψίζει τις βασικές εμπειρικές μελέτες που πραγματοποιήθηκαν στην τρέχουσα βιβλιογραφία, για τον προσδιορισμό των παραγόντων που οδηγούν στην επέκταση των κρατικών δραστηριοτήτων. Στη συνέχεια, θα ακολουθήσει η αξιολόγηση μερικών εξ' αυτών σχετικά με την μελέτη περίπτωσης μας για την Ελλάδα. Ένας σημαντικός αριθμός μελετών έχουν προσπαθήσει να παράσχουν έναν οικονομετρικό ορισμό του «Νόμου του Wagner», οι οποίες αποτελούν πηγή διαφωνίας στην τρέχουσα εμπειρική βιβλιογραφία. Μια άλλη ομάδα μελετών έχει ερευνήσει την πιθανή επίδραση ποικίλων μεταβλητών για την αύξηση των δημοσίων δαπανών. Σε ένα άρθρο ανασκόπησης που συνοψίζει τις κύριες επεξηγήσεις που βρίσκονται σε αυτή τη βιβλιογραφία, ο D.Tarschys παρέχει με την μορφή μήτρας, ένα μοντέλο εννέα επεξηγήσεων σχετικά με την αύξηση των δημόσιων δραστηριοτήτων. Διακρίνει από την μια τα κοινωνικοοικονομικά, ιδεολογικά και θεσμικοπολιτικά επίπεδα της επεξήγησης, και από την άλλη, τις προοπτικές του καταναλωτή, παραγωγού και τις οικονομίας (βλ. Tarschys, 1975· σελ. 9). Σε αυτό το κεφάλαιο διάφορες σύγχρονες εμπειρικές δοκιμές του "Νόμου του Wagner" θα παρουσιαστούν και θα επικριθούν. Στη συνέχεια, αρκετές άλλες επεξηγήσεις της επέκτασης των κρατικών δαπανών θα αξιολογηθούν.

3.1. Μονοδιάστατα Μοντέλα

Όπως έχει ήδη προταθεί, κατά την ερμηνεία της πρότασης του Wagner, ένα μέρος της τρέχουσας οικονομετρικής βιβλιογραφίας σχετικά με την δημόσια οικονομία, ασχολείται με την σχετική αλλαγή των κρατικών δαπανών σε σχέση με την μεταβολή της εθνικής παραγωγής. Ως εκ τούτου, ο «Νόμος του Wagner», θεωρείται ότι ισχύει όταν ο ρυθμός αύξησης των δημοσίων δαπανών είναι υψηλότερος από το ποσοστό αύξησης της εθνικής παραγωγής. Φυσικά όπως υποστηρίχτηκε, αυτή η ερμηνεία της πρότασης του Wagner είναι αυστηρή. Επιπλέον ένα προφανές πρόβλημα είναι ότι το εισόδημα έχει υποχωρήσει στις κρατικές δαπάνες, που είναι ένα σημαντικό μέρος του εισοδήματος. Ο Henning και ο Tussing, μεταξύ άλλων, έχουν προσπαθήσει να επιλύσουν αυτό το πρόβλημα,

συμπεριλαμβάνοντας ως ανεξάρτητη μεταβλητή το μη-κυβερνητικό ΑΕΠ (βλ. Henning και Tussing, 1974 (α)).

Σε αποσυσσώρευση τρεχουσών δημόσιων δαπανών σε κατηγορίες οικονομικής δραστηριότητας στις Η.Π.Α., ο S. Fabricant απέδειξε ότι η ελαστικότητα του εισοδήματος ήταν μεγαλύτερη από 1,0 για τις δαπάνες γενικού ελέγχου, αστυνόμευσης, αυτοκινητόδρομων, υγείας και νοσοκομείων και «άλλων». Το ίδιο δεν συνέβη για την πυρόσβεση, για τα σχολεία, για την δημόσια ευημερία και για την υγιεινή (βλ. Fabricant, 1952, πίνακας 24, σελ. 125). Παρόμοια αποτελέσματα βρέθηκαν για τον Καναδά, όπου το μερίδιο των εξόδων στο ΑΕγχΠ για την κοινωνική ασφάλιση, την ιατρική περίθαλψη, την εκπαίδευση και τις μεταφορές αυξήθηκε σημαντικά (βλ. Bird, 1970· κεφάλαιο επτά).

Υπολογίζοντας την ελαστικότητα του εισοδήματος των ονομαστικών δημοσίων δαπανών ανά λειτουργία και στο σύνολό τους για το Ηνωμένο Βασίλειο, ο J. Veverka βρήκε διαφορετικά μεγέθη των ελαστικοτήτων ανάλογα με την υπό εξέταση περίοδο (βλ. Veverka, 1963·σελ. 117) (7). Οι ελαστικότητες που βρέθηκαν ήταν μεγαλύτερες από 1,0 κατά την πιο πρόσφατη περίοδο 1910-1961, αλλά όχι κατά τη διάρκεια των προηγούμενων περιόδων 1790-1830 και 1850-1890.

Χρησιμοποιώντας απλή ανάλυση παλινδρόμησης σε μια αντιπροσωπευτική μελέτη για σαράντα έξι χώρες, ο S. Lall συσχέτισε τους τύπους των κρατικών δαπανών ως ποσοστό του ΑΕγχΠ με το κατά κεφαλήν ονομαστικό εισόδημα (βλ. Lall, 1969· σελ. 417). Σύμφωνα με τα συμπεράσματά του, το κατά κεφαλήν εισόδημα είχε σε ορισμένες περιπτώσεις μια θετική επίδραση στις δημόσιες δαπάνες, αν και αυτή δεν ήταν πάντα σημαντική.

Χρησιμοποιώντας πραγματικά δεδομένα εισοδήματος, ο M. Beck πρότεινε ότι τα ονομαστικά δεδομένα καθιστούν τα αποτελέσματα παραπλανητικά. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι τιμές των κρατικών υπηρεσιών έχουν αυξηθεί σημαντικά, περισσότερο από τον δείκτη τιμών της συνολικής παραγωγής των δεκατριών χωρών που εξέτασε ο Beck. Αν κάποιος ενδιαφέρεται για την ουσιαστική επέκταση των δημοσίων δαπανών, θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν αποπληθωρισμένες αξίες (βλ. Beck, 1976· Πίνακα 1, σελ. 17, Πίνακας 2, σελ. 19) (8). Ο Beck δοκίμασε την αναλογία κρατικών δαπανών ως προς το ΑΕΠ και την ελαστικότητα του εισοδήματος της ζήτησης των κρατικών δαπανών για δεκατρείς χώρες με τη λήψη τόσο των τρεχουσών όσο και των σταθερών τιμών. Τα αποτελέσματα που λαμβάνονται φαίνεται να επιβεβαιώνουν μια θετική συσχέτιση μεταξύ του εισοδήματος και της κρατικής επέκτασης, όταν οι δαπάνες είναι σε σημερινές τιμές, αλλά το ίδιο δεν

παρατηρείται όταν οι δαπάνες εκφράζονται σε πραγματικές τιμές. Ως εκ τούτου, ακόμη και αν η αναλογία κρατικών δαπανών ως προς το ΑΕΠ αυξάνεται τότε και η ελαστικότητα του εισοδήματος όλων των τρεχουσών δαπανών είναι μεγαλύτερη από 1,0 για όλες τις χώρες που εξετάστηκαν από τον Beck, όταν όμως οι κρατικές δαπάνες και το ΑΕΠ αποτιμώνται με σημερινές τιμές αυτό συμβαίνει μόνο για πέντε χώρες, όταν οι δαπάνες είναι σε πραγματικές τιμές (δηλαδή, στη Σουηδία, στη Δανία, στις Ηνωμένες Πολιτείες, τη Φινλανδία και την Ιρλανδία).

Σε μια άλλη αντιπροσωπευτική μελέτη που έγινε, με πραγματικούς όρους για τριάντα τέσσερις χώρες, ο R. Wagner και ο W. Weber έδειξαν, πως ο ρυθμός αύξησης των κρατικών δαπανών είναι μεγαλύτερος, από τον ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ για είκοσι δυο χώρες, με το σχετικό τμήμα του δημόσιου ελλείμματος σε οκτώ από αυτές (βλ. Wagner and Weber, 1977· σελ. 60). Κατά την εκτίμηση των επιπτώσεων του εισοδήματος στις δημόσιες δαπάνες, τα αποτελέσματα που πήραν ο Wagner και ο Weber δεν ήταν υποστηρικτικά του «Νόμου του Wagner " κατά το 35% των χωρών που εξετάστηκαν (9).

ΜΕΡΟΣ 2^ο: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ
ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ
ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΗ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΟΡΩΝ
ΚΕΙΜΕΝΟΥ

A. Θεωρητικό Πλαίσιο

A.1 Τι ονομάζεται μετάφραση

Μετάφραση ονομάζεται η μεταφορά ενός κειμένου από την γλώσσα αφετηρίας στη γλώσσα αφίξεως. Η μετάφραση χωρίζεται σε τρία είδη τα οποία είναι: 1) η ενδογλωσσική μετάφραση, η οποία είναι η ερμηνεία ρηματικών σημείων μέσω άλλων σημείων της ίδιας γλώσσας, 2) η διαγλωσσική μετάφραση, η οποία είναι η ερμηνεία ρηματικών σημείων μέσω μιας άλλης γλώσσας και τέλος, 3) η διασημειωτική μετάφραση η οποία είναι η ερμηνεία ρηματικών σημείων μέσω μη ρηματικών συστημάτων σημείων. Η συγκεκριμένη πτυχιακή πραγματεύεται την διαγλωσσική μετάφραση, όμως είναι υποχρέωση μας να αναλύσουμε πιο συγκεκριμένα τι ακριβώς είναι αυτό που ονομάζουμε μετάφραση. Σύμφωνα με τον Κεντρωτή (1996: 117) λοιπόν, «μετάφραση είναι γενικώς η μεταφορά ενός μηνύματος από τη γλώσσα αφετηρίας στη γλώσσα αφίξεως ή, πιο αναλυτικά, η μεταφορά ενός σταθερά συγκεκριμένου και, ως εκ τούτου, μονίμως προσφερομένου ή κατ' αρέσκειαν επαναλαμβανόμενου κειμένου, που έχει συνταχθεί σύμφωνα με τους κανόνες της γλώσσας αφετηρίας, από τη γλώσσα αφετηρίας στη γλώσσα αφίξεως, και δη σε ένα κείμενο, που α) συντάσσεται σύμφωνα με τους κανόνες της γλώσσας αφίξεως, β) διατηρεί το νόημα του πρωτοτύπου και γ) ανά πάσα στιγμή μπορεί να ελεγχθεί ως προς την ορθότητα του και να διορθωθεί». Επίσης βλέπουμε πως μετάφραση είναι μια διαδικασία, δηλαδή «η διαδικασία της μεταφοράς και απόδοσης ενός κειμένου (προφορικού ή γραπτού) σε γλώσσα ή μορφή γλώσσας διαφορετική από αυτήν της παραγωγής του» (Λαζαράτος, 2007: 38). Επομένως πρόκειται για μια διαδικασία η οποία έχει ως σκοπό την μεταφορά ενός δεύτερου κειμένου σε μια διαφορετική γλώσσα από αυτήν στην οποία παρήχθη το πρώτο. Όσον αφορά τον μεταφραστή το καθήκον του είναι να κατανοήσει και να μεταφέρει το κείμενο στην γλώσσα αφίξεως και στη συνέχεια να το προσαρμόσει συντακτικά και νοηματικά έτσι ώστε να οδηγηθεί στο ζητούμενο αποτέλεσμα.

Θα μπορούσαμε να πούμε πως η μετάφραση αποτελεί μια δυναμική διαδικασία που περιλαμβάνει το χειρισμό κειμενικής ύλης σε μια γλώσσα με σκοπό τη δημιουργία κειμενικής ύλης σε μια άλλη γλώσσα (Γούτσος, 2004: 93). Ως διαδικασία υπακούει σε συγκεκριμένες συμβάσεις, τη γραμματική των οποίων καλούνται σε βάθος να περιγράψουν οι μεταφρασεολόγοι. (Λαζαράτος 2007: 39). Ο όρος “μετάφραση” μπορεί να χρησιμοποιηθεί

για την περιγραφή α) μιας δραστηριότητας, β) μιας διαδικασίας, γ) μιας παραγωγής και δ) μιας παραγωγικής διαδικασίας.

Όπως εξηγεί η Μπατσαλιά (2000: 18), μεθοδολογικά, η μεταφραστική διαδικασία μπορεί να χωριστεί σε πέντε επί μέρους στάδια, τα οποία η ερευνήτρια ορίζει ως ακολούθως:

1. Κινούμενος στο επίπεδο ιδεών της γλώσσας - πηγής, ο μεταφραστής αναλύει, ερμηνεύει και κατανοεί τις μεταφραστικές ενότητες και τον επικοινωνιακό σκοπό του πρωτοτύπου.

2. Μεταβαίνοντας στο επίπεδο ιδεών της γλώσσας - στόχου, ο μεταφραστής προσπαθεί να επανασυλλάβει τη μεταφραστική ενότητα εντός των δεδομένων της γλωσσικής εκείνης κοινότητας.

3. Ακολούθως προβαίνει σε διασταύρωση των ιδεών, ελέγχει, δηλαδή που και πόσο συμπίπτουν οι ιδέες αυτές.

4. Τώρα μόλις ο μεταφραστής περνά στην κύρια πράξη της μετάφρασης δηλαδή διερευνά το γλωσσικό σύστημα της γλώσσας - στόχου για να αποδώσει σε επίπεδο ομιλίας τον κόσμο των ιδεών.

5. Η προσωπική ικανότητα χειρισμού της γλώσσας - στόχου εκ μέρος του μεταφραστή γίνεται ορατή μόλις στο τελευταίο αυτό στάδιο, κατά το οποίο θα εναρμονίσει τις από το γλωσσικό σύστημα παρεχόμενες δυνατότητες στις λεξιλογικές, μορφοσυντακτικές και υφολογικές εκείνες συμβάσεις, που στη γλώσσα - στόχο διέπουν το συγκεκριμένο είδος κειμένου.

«Πρωταρχικής σημασίας στοιχείο για την μετάφραση είναι το να μπορεί ο μεταφραστής, πρώτον, να κινείται άνετα στην επικράτεια δύο τουλάχιστον γλωσσικών κοινοτήτων, δεύτερον, να γνωρίζει ή, καλύτερα, να αναγνωρίζει τα συστατικά στοιχεία των εκάστοτε δηλουμένων “πραγματικών” πηγαίνοντας πέρα από τις κοινές έννοιες και τρίτον, να σημειώνει, ήτοι να ανακαλύπτει τα σημεία των εκάστοτε “πραγματικών” τόσο στη γλώσσα αφετηρίας όσο και στη γλώσσα αφίξεως, προκειμένου να είναι σε θέση να δομήσει ανάλογες “πραγματικές καταστάσεις” χρησιμοποιώντας τα μέσα που του παρέχουν αμφότερες οι γλώσσες εργασίας του» (Κεντρωτής, 1996: 153). Ο μεταφραστής λοιπόν δεν πρέπει σε καμιά περίπτωση να μένει απλά στην γνώση δυο η περισσότερων γλωσσών. Αντιθέτως θα πρέπει να «εξερευνεί» και να «ανακαλύπτει» τα πάντα για τις γλώσσες που χρησιμοποιεί κατά την διαδικασία της μετάφρασης. Με αλλά λόγια θα πρέπει να κατέχει γνώσεις που καλύπτουν ένα μεγάλο φάσμα γνωστικών αντικειμένων. Η μετάφραση πρόκειται

για μια σύνθετη ικανότητα που συγκεντρώνει *savoir faire* γλωσσικό, πραγματολογικό, αναφορικό και πολιτισμικό. Πρόκειται για μια διαδικασία επανεξέτασης του μηνύματος, γεγονός που οδηγεί στη συνειδητοποίηση της γλωσσικής πράξης στις δύο γλώσσες (Τσίγκου 2011: 24).

Ο Berman (1984, στο Αντωνίου 2002: 599) είχε παρατηρήσει πως η μετάφραση στο δυτικό κόσμο χαρακτηρίζεται ως πολιτισμικά εθνοκεντρική, βασίζεται, δηλαδή, στην αρχή πως το μετάφρασμα πρέπει να είναι γραμμένο κατά τρόπο που να μη «μυρίζει» μετάφραση, αλλά να είναι όπως θα το είχε γράψει ο συγγραφέας του πρωτοτύπου, αν κατείχε την γλώσσα υποδοχής. Ανά τα χρόνια έχει διατυπωθεί ένας αξιοσημείωτος όγκος θεωριών για το τρόπο και την τεχνική που πρέπει να χρησιμοποιήσει ένας μεταφραστής για να κάνει μια μετάφραση. Ο Nida (1969, στο Τσίγκου 2011: 24) εισάγει την έννοια του ύφους στη μετάφραση και επισημαίνει ότι η μετάφραση συνίσταται στην αναπαραγωγή στη γλώσσα - στόχο του πιστότερου φυσικού ισοδυνάμου του μηνύματος της γλώσσας αφετηρίας, πρωτίστως ως προς το νόημα και δευτερευόντως ως προς το ύφος. Από την άλλη πλευρά ο Catford (1965, στο Τσίγκου 2011: 24) ο οποίος εστιάζει στην ισοδυναμία, θεωρεί ότι η μετάφραση συνίσταται στην αντικατάσταση των κειμενικών στοιχείων μιας γλώσσας από ισοδύναμα κειμενικά στοιχεία μιας άλλης γλώσσας. Σύμφωνα με την Αντωνίου (2002: 600) η ισοδυναμία πρέπει να αναζητηθεί σε επίπεδο όχι λεξιλογίου, μορφολογίας η σύνταξης αλλά σε επίπεδο επικοινωνιακό. Σημασία έχει να μεταφερθούν στη γλώσσα στόχο οι διεργασίες που επιτελούνται στο κείμενο της γλώσσας πηγής, αφού κάθε φορά που ο μεταφραστής καλείται να αποδώσει ένα κείμενο από μια γλώσσα σε μια άλλη, ουσιαστικά καλείται να αποδώσει στη γλώσσα στόχο μια καινούρια κατάσταση εκφοράς, αντίστοιχη με αυτή της γλώσσας πηγής. Τέλος ο Ουμπέρτο Έκο (2003, στο Λαζαράτος 2007: 48) γράφει χαρακτηριστικά: «[...] κάθε μετάφραση έχει περιθώρια απιστίας σε σχέση με έναν πυρήνα προϋποτιθέμενης πιστότητας, αλλά η απόφαση σε σχέση με τη θέση αυτού του πυρήνα και η ευρύτητα των περιθωρίων εξαρτώνται από τους σκοπούς που θέτει ο μεταφραστής. [...] πολλές από τις τρέχουσες έννοιες της μεταφρασεολογίας (ισοδυναμία, προσήλωση στο σκοπό, πιστότητα ή πρωτοβουλία του μεταφραστή) τίθενται, κατά τη γνώμη μου, στο πεδίο της διαπραγμάτευσης».

A.2 Τι είναι εξειδικευμένο κείμενο

Εξειδικευμένο κείμενο ονομάζεται το κείμενο που περιέχει τεχνική ορολογία και απευθύνεται σε επαγγελματίες κάποιου συγκεκριμένου τομέα αλλά και σε άτομα που έχουν εξασκηθεί σε αυτόν τον τομέα. Η ορολογία των κειμένων αυτών είναι ειδικευμένη και οι αναγνώστες τους τα βρίσκουν μέσα από συγκεκριμένες πηγές π.χ. επιστημονικά περιοδικά.

Τα ειδικευμένα κείμενα χωρίζονται σε δυο κατηγορίες, τα μέτρια και τα πολύ εξειδικευμένα. Τα πολύ εξειδικευμένα είναι αυτά που αναφέρθηκαν και προηγουμένως τα οποία έχουν τεχνική ορολογία και απευθύνονται σε συγκεκριμένες κατηγορίες αναγνωστών. Αντίθετα τα μέτρια εξειδικευμένα κείμενα περιέχουν πιο απλή ορολογία και ημίρους που έχουν ως αποτέλεσμα να μπορούν να κατανοηθούν και από αναγνώστες που δεν ανήκουν στην επιστημονική κοινότητα που απευθύνεται το εν λόγω κείμενο.

Εξειδικευμένα κείμενα σύμφωνα με τον Γούτσο (2004: 97) αποτελούν συχνά αυτά που εντάσσονται σε μία από τις παρακάτω κατηγορίες:

- i. διάγραμμα: λεξικά, κατάλογοι, ευρετήρια, κατάλογοι κανόνων και κανονισμών, ημερήσιες διατάξεις, προγράμματα κλπ.
- ii. σημείωμα: επιστολές, εγχειρίδια χρήσης, διαφημίσεις, σημειώσεις, ανακοινώσεις
- iii. δοκίμιο: άρθρα, στήλες σε εφημερίδες, διατριβές
- iv. αναφορά: εκθέσεις που αναφέρονται στο παρελθόν ή στο μέλλον (πχ δελτία καιρού)

A.3 Ορολογία και Όρος

Σύμφωνα με τον R. Dubuc (1989, στο Κατσογιάννου & Ευθυμίου, 2004: 28) ορολογία είναι η τέχνη του να εντοπίζουμε, να αναλύουμε, και εν ανάγκη να δημιουργούμε το λεξιλόγιο που απαιτεί μία ορισμένη δραστηριότητα, έτσι ώστε αυτό να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των ομιλητών για ακριβή έκφραση και επικοινωνία. Επίσης από τη σκοπιά της γνωστικής ορολογίας, ο όρος θεωρείται ως ένα δυναμικό φαινόμενο που γεννιέται, διατυπώνεται, διευρύνεται κατά τη διάρκεια της διαδικασίας της απόκτησης της γνώσης, της μετάβασης από την αντίληψη - ως στοχαστικής κατηγορίας - στην βερμπαλιστική αντίληψη, που συνδέεται με μια ή την άλλη θεωρία, ιδέα, επεξεργάζοντας νοητικώς ένα συγκεκριμένο πεδίο της γνώσης ή / και των δραστηριοτήτων» (Αλίπα 2011: 97). Με βάση τα παραπάνω λοιπόν μπορούμε να συμπεράνουμε με ασφάλεια ότι η ορολογία είναι η διαδικασία της

δημιουργίας του λεξιλογίου που απαιτείται για την περιγραφή και κατανόηση νέων ιδεών, αντικειμένων, δραστηριοτήτων κτλ με σκοπό να γίνει πιο εύκολη η κατανόηση αυτών στην έκφραση και την επικοινωνία. Ενώ Όρος είναι οι αυτές καθαυτές λέξεις που χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν δραστηριότητες, αντικείμενα, ιδέες, κτλ.

Στην εποχή μας έχει αυξηθεί η επιρροή της ειδικής γλώσσας στην κοινή λόγω της συχνότερης εμφάνισης των τομέων της επιστήμης και της τεχνολογίας στην καθημερινή ζωή. Η ειδική γλώσσα όμως δεν είναι μέρος ενός ανεξάρτητου συνόλου, αλλά αντλεί το δυναμικό της από την κοινή γλώσσα, στην οποία απευθύνεται συχνά για τη δημιουργία νέων όρων. Υπάρχουν όροι της ειδικής γλώσσας που προέρχονται από την κοινή και το αντίστροφο. Ως εκ τούτου δεν μπορεί να γίνει σαφής διαχωρισμός μεταξύ των δύο (Παριανού & Κελάνδριας 1999, στο Παπαγεωργίου 2006: 4). Τέλος η κοινή γλώσσα μπορεί να υπάρξει χωρίς την ειδική, δεν μπορεί όμως να ισχύσει το αντίστροφο (Arnzt & Picht 1982, στο Παπαγεωργίου 2006: 4).

A.3.1 Ο πολυδιάστατος χαρακτήρας της Ορολογίας

Σύμφωνα λοιπόν με όλα τα παραπάνω, διαπιστώνουμε ότι η ορολογία πρόκειται για πολύσημο όρο, που περιλαμβάνει πολλές παραμέτρους και για τον οποίο μπορούμε να δώσουμε μία σειρά ορισμών, βάσει των οποίων ορολογία είναι:

α) Κάθε δομημένο σύνολο όρων που αντιστοιχεί στις έννοιες ενός τομέα της ανθρώπινης γνώσης ή δραστηριότητας, δηλαδή ενός συστήματος εννοιών.

β) Η παραγωγή έργων λεξικογραφικού χαρακτήρα που παρουσιάζουν σύνολα όρων όπως αυτά που περιγράφονται παραπάνω, καθώς και τα ίδια τα έργα που παράγονται (λεξικά, θησαυροί και γλωσσάρια, σε έντυπη ή σε ηλεκτρονική μορφή).

γ) Ο διεπιστημονικός κλάδος που έχει ως αντικείμενο τη συστηματική μελέτη των εννοιών που ανήκουν σε ειδικούς γνωστικούς ή επαγγελματικούς τομείς, την (κατ)ονομασία, την ταξινόμηση και την αναπαράστασή τους (Κατσογιάννου & Ευθυμίου, 2004: 29)

Όπως τονίζει ο Juan Sager (1998 στο Γούτσος 2004: 93), η μετάφραση ασχολείται με τη γλώσσα στη χρήση της, ενώ η ορολογία ασχολείται με τη γλώσσα ως εννοιολογικό σύστημα. Συγκεκριμένα, ο ίδιος συγγραφέας επισημαίνει τις εξής διαφορές:

α) Η ορολογία αποτελεί μία στατική διαδικασία που συνίσταται στον εντοπισμό, απομόνωση και περιγραφή ορολογικών μονάδων, ενώ η μετάφραση αποτελεί μία δυναμική

διαδικασία που περιλαμβάνει το χειρισμό κειμενικής ύλης σε μία γλώσσα με σκοπό τη δημιουργία κειμενικής ύλης σε μία άλλη γλώσσα.

β) Η ορολογία δεν ενδιαφέρεται για τις προσωρινές και τυχαίες λεξιλογικές συνάψεις των εννοιών σε κάθε κείμενο, καθώς απομονώνει τις γλωσσικές δυνάμεις από το περιεχόμενό τους, ενώ η μετάφραση ασχολείται με έννοιες και όρους στο περιεχόμενό τους.

γ) Η ορολογία λειτουργεί αναλυτικά, με στόχο την παραγωγή γλωσσάριων ή εγκυκλοπαιδικών λημμάτων, ενώ η μετάφραση είναι κυρίως συνθετική δραστηριότητα, που λειτουργεί αντιστοιχίζοντας ή ανασυνθέτοντας κειμενικές μονάδες. Εξάιρεση αποτελεί η δημιουργία νέων όρων, αλλά και σε αυτή την περίπτωση η σύνθεση περιορίζεται στο επίπεδο της λέξης ή της φράσης και δεν επεκτείνεται σε ευρύτερες κειμενικές μονάδες.

Συνεπώς, η θεωρία της Ορολογίας προσδιορίζεται σε σχέση με τρεις διαφορετικές διαστάσεις (Sager, 1990 στο Βαλεοντής & Μάντζαρη, 2006: 2):

1. τη γνωσιακή (cognitive) διάσταση, που εξετάζει τις σχέσεις των εννοιών μεταξύ τους και μέσω αυτών των σχέσεων τη συγκρότηση των εννοιών σε δομημένα σύνολα γνώσης, τα συστήματα εννοιών (concept systems) σε κάθε τομέα της ανθρώπινης γνώσης, καθώς και την παράσταση των εννοιών με ορισμούς και όρους,

2. τη γλωσσική (linguistic) διάσταση, που εξετάζει τις υπάρχουσες γλωσσικές μορφές και τις εν δυνάμει γλωσσικές μορφές που μπορούν να δημιουργηθούν για την απόδοση νέων εννοιών, και

3. την επικοινωνιακή (communicative) διάσταση, που εξετάζει τη χρήση των όρων ως μέσων μεταφοράς της γνώσης σε διαφορετικές κατηγορίες αποδεκτών σε ποικίλες επικοινωνιακές περιστάσεις και δίνει περιεχόμενο στις δραστηριότητες της κατάρτισης (compilation), της επεξεργασίας (processing) και της διάχυσης (dissemination) των ορολογικών δεδομένων υπό τη μορφή ειδικών λεξικών (specialised dictionaries), γλωσσάριων (glossaries) ή βάσεων ορολογικών δεδομένων (terminological databases) κτλ.

Η αναγνώριση του πολυδιάστατου χαρακτήρα των ορολογικών οντοτήτων (έννοια → όρος → επικοινωνιακή μονάδα) στο πλαίσιο της μεταφοράς της ειδικής γνώσης (specialized knowledge) επηρεάζει σημαντικά το χαρακτήρα της σύγχρονης θεωρίας και πράξης της Ορολογίας και συμβάλλει στον επαναπροσδιορισμό της σχέσης της Ορολογίας με τη σύγχρονη γλωσσολογία και τις επιστήμες της τεχνολογίας και της πληροφορίας. Κάποιες από αυτές τις αλλαγές είναι οι εξής :

- Η Τυποποίηση (Standardisation), γνωστή από το πλαίσιο των τεχνικών και τεχνολογικών τομέων, επεκτείνεται και στη θεωρία της Ορολογίας προσφέροντας μεθοδολογικά εργαλεία για τη συστηματοποίηση της ορολογικής εργασίας και της επικοινωνίας στο πλαίσιο των ορολογικών δραστηριοτήτων.

- Η γνωσιακή διάσταση της Ορολογίας, δηλαδή η οργάνωση της γνώσης σε ένα γνωστικό τομέα, δεν αντιμετωπίζεται ως αυτοσκοπός των επιστημόνων και των ειδικών των θεματικών πεδίων, αλλά ως μέσο που συμβάλλει στην ακρίβεια και τη συστηματικότητα κατά τη μεταφορά της γνώσης σε ποικίλες πραγματολογικές περιστάσεις.

- Η γλωσσική διάσταση των ορολογικών οντοτήτων δεν αποτελεί αποκλειστικό αντικείμενο μελέτης και προτάσεων των ειδικών των θεματικών πεδίων αλλά και των ορολόγων (terminologists) στους οποίους αναγνωρίζεται η διπλή ιδιότητα του γλωσσικού συμβούλου (language consultant) και του τεκμηριωτή (documentalist) των ορολογικών δεδομένων.

- Η άμβλυνση των διαφορών μεταξύ Ορολογίας και Γλωσσολογίας, που συνοψίζονται από τη μια στη ρυθμιστική προσέγγιση (prescriptive approach) της Ορολογίας όσον αφορά την επιλογή του ενός και μοναδικού ορθού γλωσσικού τύπου για την παράσταση μιας έννοιας και από την άλλη στην περιγραφική προσέγγιση (descriptive approach) της Γλωσσολογίας όσον αφορά τον εντοπισμό όλων των γλωσσικών παραλλαγών ενός γλωσσικού τύπου.

Παρόλο που υπάρχει μεγάλη διαφωνία για το αν η Ορολογία είναι αυτόνομος επιστημονικός κλάδος ή ένα σύνολο εργαλείων για την επεξεργασία των ορολογικών δεδομένων, είναι κοινά αποδεκτός ο διεπιστημονικός χαρακτήρας της. Και αυτό συμβαίνει διότι η ορολογία δανείζεται τα βασικά εργαλεία και τις έννοιες διαφόρων και διαφορετικών επιστημών και τα προσαρμόζει κατάλληλα ώστε να καλυφθούν οι ιδιομορφίες της.

A.3.2 Δημιουργία νέων μορφών

Οι νέες μορφές είναι νέες λεξικές οντότητες που δεν υπήρχαν προηγουμένως. Μερικοί από τους μηχανισμούς που μπορούν να χρησιμοποιηθούν είναι οι ακόλουθοι:

1. **Σύνθεση (compounding):** Η διεργασία της σύνθεσης είναι ο σχηματισμός με συνδυασμό υπαρχουσών λέξεων ή λεξικών στοιχείων, νέας μορφής. Τα σύνθετα (compounds) μπορεί να είναι σύμπλοκοι όροι, φράσεις ή συμμείγματα (blends). Στην αγγλική, οι ρίζες ή οι λέξεις που αποτελούν τους σύμπλοκους όρους ή τις φράσεις,

συνδέονται μεταξύ τους με ενωτικό (hyphen) είτε συγχωνεύονται (fused) είτε απλώς παρατίθενται χωρίς καμιά ένδειξη ένωσης μεταξύ τους. Το ίδιο μπορεί να συμβεί και στα ελληνικά. π.χ.

αγγλ.:

σύμπλοκος όρος (με ενωτικό): composer-conductor, high-definition television

(με συγχώνευση): downsizing, outflow

(χωρίς ένωση): member country, information highway

ελλ.:

σύμπλοκος όρος (με ενωτικό): λέξη-κλειδί, διεργασία εισόδου-εξόδου

(με συγχώνευση): οκταδύφιος αριθμός, απορρόφηση

(χωρίς ένωση): κράτος μέλος, σημείο λήψης, φωτεινή πηγή

2. **Συντομευμένες μορφές ή συντομομορφές** (abbreviated forms): Η συντόμευση χρησιμοποιείται, αφενός για να δημιουργεί πιο σύντομες μορφές κυρίως για πολύχρηστους όρους και, αφετέρου για να δημιουργεί ευμνημόνευτα ονόματα για μακροσκελείς όρους, οι οποίοι δεν μπορούν να αναγνωριστούν εύκολα ως ορολογικές μονάδες. Ξεχωρίζουν οι ακόλουθοι τύποι συντομευμένης μορφής:

- **Αρκτικόλεξο (initialism):** Τα αρκτικόλεξα δημιουργούνται από το πρώτο γράμμα καθενός από τα στοιχεία ενός σύμπλοκου όρου ή ονόματος. Προφέρονται πάντοτε με τα ονόματα των γραμμάτων τους γράμμα προς γράμμα. π.χ.

αγγλ.:

πλήρης μορφή: United Nations, personal computer

αρκτικόλεξο: U.N., PC

ελλ.:

πλήρης μορφή: Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας, Ανώνυμος Εταιρεία

αρκτικόλεξο: ΚΚΕ, Α.Ε.

- **Ακρώνυμο (acronym):** Τα ακρώνυμα δημιουργούνται με συνδυασμό αρχικών γραμμάτων ή συλλαβών από όλα ή μερικά από τα στοιχεία ενός σύμπλοκου όρου ή ονόματος. Το ακρώνυμο προφέρεται πάντοτε συλλαβικά σαν κανονική λέξη. π.χ.

αγγλ.:

πλήρης μορφή: light amplification by stimulated emission of radiation
ακρώνυμο: laser

ελλ.:

πλήρης μορφή: Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
ακρώνυμο: ΔΕΗ (Βαλεοντής & Μάντζαρη, 2006: 6).

A.3.3 Τυπολογία των όρων

Η χρήση του μεταφραστικού ζεύγους (όπου το πρωτότυπο ή η μετάφραση τοποθετούνται σε παρενθέσεις δίπλα στον όρο) αποτελεί μία από τις πιο συχνές στρατηγικές στη μετάφραση επιστημονικού ή τεχνικού λόγου στα ελληνικά (Γούτσος, 2004: 105).

Στα ελληνικά οι όροι διλεκτικοί και τριλεκτικοί χωρίζονται ως εξής βάσει των γραμματικών χαρακτηριστικών των μερών τους:

1. Επίθετο + ουσιαστικό
2. Ουσιαστικό + ουσιαστικό σε γενική
3. Ουσιαστικό + πρόθεση + ουσιαστικό
4. Ουσιαστικό + Ουσιαστικό (ομοιόπτωτα)
5. Ρήμα + Ουσιαστικό

Το ουσιαστικό λειτουργεί ως κεφαλή του συντάγματος. Στην περίπτωση δομών όπως η 4, που αποτελούνται από δύο ουσιαστικά, το ρόλο της κεφαλής έχει το ουσιαστικό που εμφανίζεται πρώτο. Στη δομή 5, κεφαλή είναι το ρήμα.

Σε ότι αφορά στην τυπολογία των τριλεκτικών και τετραλεκτικών όρων, παρατηρούνται ελάχιστοι όροι οι οποίοι είναι «εκ γενετής» τριλεκτικοί. Στις περισσότερες περιπτώσεις, η παραγωγή τους γίνεται με πυρήνα τους ήδη υπάρχοντες διλεκτικούς συνδυασμούς, οι οποίοι προσαυξάνονται με βάση τις εξής διαδικασίες:

1. Ανάπτυξη προς τα αριστερά:
 - α). με προσθήκη νέας κεφαλής
 - β). με προσθήκη προσδιοριστή
2. Παρεμβολή προσδιοριστή
3. Συνένωση δύο διλεκτικών όρων
4. Παράταξη δύο διλεκτικών όρων

Οι τριλεκτικοί όροι δημιουργούνται από συντάγματα όπου το ουσιαστικό ή το ρήμα αποτελούν την κεφαλή. Οι πιθανοί συνδυασμοί είναι:

1. Ουσιαστικό + Επίθετο σε γενική + Ουσιαστικό σε γενική
2. Επίθετο + Επίθετο + Ουσιαστικό
3. Ουσιαστικό + Ουσιαστικό σε γενική + Ουσιαστικό σε γενική
4. Ουσιαστικό + Πρόθεση + Ουσιαστικό + Ουσιαστικό σε γενική
5. Ρήμα + Επίθετο + Ουσιαστικό
6. Ρήμα + Ουσιαστικό + Ουσιαστικό σε γενική

(Γαβριηλίδου & Λαμπροπούλου, 2004 : 315)

Στην αγγλική γλώσσα οι διλεκτικοί όροι σχηματίζονται ως εξής:

1. Επίθετο + ουσιαστικό
2. Ουσιαστικό + ουσιαστικό
3. Ρήμα + Ουσιαστικό

Τέλος οι τριλεκτικοί όροι σχηματίζονται ως εξής:

1. Επίθετο + ουσιαστικό + ουσιαστικό
2. Ουσιαστικό + ουσιαστικό + ουσιαστικό
3. Επίθετο + επίθετο + ουσιαστικό
4. Ουσιαστικό + πρόθεση + ουσιαστικό
5. Επίθετο + πρόθεση + επίθετο

A.4 Μετάφραση εξειδικευμένου κειμένου και ορολογίας

Στόχος στη μετάφραση ενός εξειδικευμένου κειμένου είναι να αποδοθεί η ακριβής σημασία κάθε όρου, η οποία μπορεί να αναλυθεί και να περιγραφεί λαμβάνοντας υπόψη τις σχέσεις που ισχύουν στο πλαίσιο ενός δεδομένου γνωστικού τομέα (Κατσογιάννου & Ευθυμίου, 2004: 33). Η δυσκολία στη μετάφραση της ορολογίας συνδέεται με το εκάστοτε επιστημονικό πεδίο. Έτσι, οι νομικές ορολογίες είναι συνήθως εθνικές, οι θρησκευτικές και φιλοσοφικές είναι συνδεδεμένες με ορισμένους πολιτισμούς (Rey 1996 & Dembski 1995 στο Γούτσος, 2004: 104).

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι γλωσσικές πτυχές του σχηματισμού των όρων, όχι μόνο για τους ορολόγους και τους ειδικούς θεματικών πεδίων, αλλά και για τους μεταφραστές και τους διερμηνείς. Πιο συγκεκριμένα οι μεταφραστές και οι διερμηνείς είναι υποχρεωμένοι

μερικές φορές να υπερβαίνουν τα μεταφραστικά τους καθήκοντα, λόγω της έλλειψης λεξικών και γλωσσarίων στις λιγότερο χρησιμοποιούμενες γλώσσες και ως αποτέλεσμα να γίνονται ονοματοθέτες ή/και νεολογιστές.

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα με τα οποία έρχονται καθημερινά αντιμέτωποι οι μεταφραστές των ειδικών κειμένων είναι η διαχείριση του προβλήματος της συνωνυμίας ή διπλής/πολλαπλής ορολογίας, τόσο στη γλώσσα αφετηρίας -πρωτίστως στην Αγγλική- όσο και στη γλώσσα υποδοχής. Το φαινόμενο αυτό, που αφορά τη σχέση δύο ή περισσότερων λεξημάτων με το ίδιο ή παρόμοιο σημασιολογικό περιβάλλον, θα μπορούσαμε να πούμε ότι εκδηλώνεται με δύο, κυρίως, τρόπους: α) το ένα από τα συνώνυμα χρησιμοποιείται στην κοινή γλώσσα και το άλλο στην ειδική και β) όλοι οι συνώνυμοι όροι χρησιμοποιούνται στην ειδική γλώσσα (Παριανού & Κελάνδριας, 2001 στο Κελάνδριας, 2007: 264)

Ο Sager βγάζει το συμπέρασμα ότι οι μεταφραστές είναι αυτοί που χρειάζεται να εξοικειωθούν με τις βασικές αρχές της ορολογίας, ιδίως όσον αφορά την επιλογή μεταξύ εναλλακτικών εκφράσεων ή τη δημιουργία νεολογισμών και παραφράσεων (Sager, 1998 στο Γούτσος, 2004: 93), ο Rey επισημαίνει ότι, αντίθετα, η ορολογία πρέπει να σχετιστεί με «όλες τις διαδικασίες διαγλωσσικών μεταφορών, όλες τις αμοιβαίες επιδράσεις μεταξύ των γλωσσών και κάθε δραστηριότητα που συνδέεται με τη μετάφραση» (Rey, 1996 στο Γούτσος, 2004: 93).

A.4.1 Μετάφραση οικονομικού κειμένου

Η μετάφραση κειμένων οικονομικού χαρακτήρα είναι, σύμφωνα με τα παραπάνω, ειδικευμένη μετάφραση, επειδή εμπεριέχει όλα τα χαρακτηριστικά της κατηγορίας. Η γλώσσα των οικονομικών κειμένων είναι καταρχήν γλώσσα η οποία χρησιμοποιείται για επαγγελματικούς σκοπούς. Ωστόσο στην περίπτωση της ειδικής οικονομικής γλώσσας, μπορούμε να μιλήσουμε για ευρεία διάδοση και χρήση της αγγλικής οικονομικής γλώσσας, ιδίως σε θέματα διεθνών οικονομικών σχέσεων και διεθνούς εμπορίου.

Τα συστατικά στοιχεία της ορολογίας, «οι όροι» πρέπει να είναι γλωσσικές ενότητες που να μπορούν να ενσωματωθούν σε εκφωνήματα και να μπορούν να έχουν συντακτική λειτουργία ακόμη και αν η μορφολογία τους δεν είναι σύμφωνη με τους κανόνες του σωστού σχηματισμού των λέξεων, και πρέπει ταυτόχρονα να είναι ενότητες γνώσης με σταθερό

περιεχόμενο, δηλαδή περισσότερο ανεξάρτητες από το συγκείμενο, από τις συνηθισμένες λέξεις, όπως τονίζει ο P. Lerat (1995 στο Παππά, 2006: 3).

Στα κείμενα οικονομικού χαρακτήρα ο μεταφραστής κινείται ανάμεσα στο επίπεδο της οικονομικής και κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας και στο επίπεδο της γλώσσας, προσπαθώντας να επιτύχει τη μεγαλύτερη δυνατή αντιστοιχία, αναφορικά και πραγματολογικά με τις λέξεις και τις προτάσεις της γλώσσας πηγής.

Σε αντίθεση με κάποιες άλλες ειδικές γλώσσες, η γλώσσα των οικονομικών επιστημών δεν ασχολήθηκε ποτέ ιδιαίτερα με τη θεωρητική έρευνα και δεν κατέστη δυνατόν να οριστούν επακριβώς τα όριά της (Παριανού, 2004 στο Παπαγεωργίου, 2006: 5).

Σύμφωνα με τον P. Newmark (1988 στο Παππά, 2006: 4) τα κείμενα οικονομικού χαρακτήρα εντάσσονται στην κατηγορία που αναφέρεται σε θεσμούς όπως είναι τα πολιτικά κείμενα και τα διοικητικά κείμενα σε αντίθεση με την μετάφραση τεχνικών κειμένων τα οποία εντάσσει σε άλλη κατηγορία.

Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά και η Παππά (2006: 11) άλλοτε περισσότερο και άλλοτε λιγότερο συνειδητά, ο μεταφραστής πριν από κάθε προσπάθεια απόδοσης οικονομικών κειμένων έχει προχωρήσει σε ανάλυση εννοιών στις οποίες αναφέρεται το κείμενο και σε μια βασική ταξινόμηση των εννοιών και των ονομασιών τους. Μόνο με αυτήν την ιεράρχηση μπορεί να είναι βέβαιος ότι αποδίδει την πραγματικότητα του πρωτοτύπου. Κατά τη μετάφραση κειμένων του οικονομικού τομέα η δυσκολία συνίσταται στην ανομοιογένεια των γλωσσικών ομάδων που σχετίζονται με αυτού του είδους τα κείμενα. Το περιεχόμενό τους μπορεί να αφορά τομείς όπως τις διεθνείς συναλλαγές, την οικονομική των επιχειρήσεων, τον καθορισμό του κόστους, μέχρι τη διαφήμιση και την αλληλογραφία που ανταλλάσσεται μεταξύ των επιχειρήσεων. Σε σχέση με τα συνήθη ειδικά κείμενα, τα οικονομικά κείμενα διακρίνονται για την εκτενέστερη χρήση μεταφορικών εκφράσεων και την πιο απλουστευμένη σύνταξη (Stolze, 1999 στο Παπαγεωργίου, 2006: 5). Όσον αφορά τα γλωσσικά στοιχεία και χαρακτηριστικά της γλώσσας των οικονομικών επιστημών και τη μετάφρασή τους, πρέπει να τονιστεί ότι, όχι μόνο το κάθε είδος κειμένου, αλλά και κάθε κείμενο ξεχωριστά μπορεί να παρουσιάζει τις δικές του ιδιαίτερες δυσκολίες που εξαρτώνται από πολλούς και διάφορους παράγοντες. Ένας τέτοιος είναι οι πολιτισμικές διαφοροποιήσεις από χώρα σε χώρα (Παριανού, 2004 στο Παπαγεωργίου, 2006: 5).

Τέλος, όπως επισημαίνει και ο Βλαχόπουλος (2015: 85) διακρίνεται ότι ο μεταφραστής που δραστηριοποιείται στον χώρο της οικονομίας έρχεται αντιμέτωπος με

- δύο οικονομικά συστήματα, ως έμπειρα συστήματα, με διαφορετική εσωτερική δομή και ιεράρχηση των εννοιών,
- δύο πολιτισμούς και δύο γλώσσες που οι διαφορές τους αποτρέπουν την ευθεία αντιπαραβολή δομών και όρων,
- δύο τουλάχιστον μέρη που επιθυμούν να επικοινωνήσουν,
- διαφορετικό επίπεδο γνώσεων μεταξύ αποδέκτη και εντολέα και
- (ενδεχομένως) διαφοροποιημένο σκοπό του μεταφράσματος.

B. Μεταφραστική προσέγγιση όρων κειμένου

B.1 Μεθοδολογία

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για την μελέτη των όρων του κειμένου ήταν η εξής: ύστερα από την συνολική ανάγνωση του και με την προϋπόθεση ότι υπήρχε η πλήρης κατανόηση του, έγινε διαχωρισμός των όρων σε μονολεκτικούς, διλεκτικούς, τριλεκτικούς, πολυλεκτικούς, δάνειους όρους, ελληνογενείς διεθνισμούς και σύμπλοκους όρους. Αυτό επιτεύχθηκε με την βοήθεια διαφόρων μεταφραστικών εργαλείων έντυπης και ηλεκτρονικής μορφής, τη μελέτη κειμένων που βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο νοηματικά και γλωσσικά με αυτό του πρωτοτύπου κειμένου καθώς και από προσωπική πείρα και γνώση του αντικειμένου που αποκτήθηκε κατά την διάρκεια των σπουδών.

Γλωσσικοί πόροι που χρησιμοποιήθηκαν:

Έντυπα λεξικά:

- i. *Oxford Advanced Learner's Dictionary*
- ii. *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής*

Ηλεκτρονικά λεξικά:

- i. *WordReference*¹
- ii. *Iate*²
- iii. *EΘΕΙ*³
- iv. *Wordlingo*⁴
- v. *Glosbe*⁵

¹<http://www.wordreference.com>

²<http://iate.europa.eu/SearchByQueryLoad.do;jsessionid=kWfsThTbhJTh4vgnHg7JQ3sZ5D7ZQs25WwpzMlgW2GvIQ1ck5WmF!-106776580?method=load>

³<http://hnc.ilsp.gr/find.asp>

⁴http://www.worldlingo.com/products_services/worldlingo_translator.html

⁵<https://el.glosbe.com/>

vi. Linguee⁶

Τα προαναφερθέντα λεξικά έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην πλήρη κατανόηση των διαφόρων όρων που περιλαμβάνονται στο κείμενο καθώς και στην σωστή νοηματική απόδοση τους στο μετάφρασμα. Η χρήση τους έγινε ανάλογα με τις δυσκολίες που συναντούνται στο κείμενο, χρησιμοποιώντας για παράδειγμα το WordReference ή το Oxford Advanced Learner's Dictionary για το μεγαλύτερο μέρος της μετάφρασης και εξειδικευμένα λεξικά όπως το Iate για τα σημεία που παρουσιάζουν σημαντικές ιδιαιτερότητες.

Παράλληλα και συναφή κείμενα:

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την πιστή απόδοση των όρων στο κείμενο στόχο, ήταν η αναζήτηση παράλληλων μεταξύ τους κειμένων. Τα κείμενα αυτά προέρχονται από την ιστοσελίδα EUR-Lex⁷, η οποία είναι η επίσημη εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και παρέχει όλα τα νομικά και μη κείμενα της, σε 24 γλώσσες. Εφόσον εντοπίστηκαν οι όροι του κειμένου πηγή σε αγγλικά συναφή κείμενα, στη συνέχεια συγκρίθηκαν με τα αντίστοιχα ελληνικά παράλληλα τους. Με αυτή την διαδικασία διασφαλίστηκε η ορθή μετάφραση των όρων και η σωστή χρήση τους στο γενικό πλαίσιο του κειμένου. Η διαδικασία αυτή επαναλήφθηκε για όλους τους οικονομικούς όρους που εντοπίστηκαν στο κείμενο πηγή. Τα κείμενα αυτά παραθέτονται σε υποσημειώσεις στο σχολιασμό των όρων αλλά και στη βιβλιογραφία της εργασίας.

Τέλος μελετήθηκε και ένα παράλληλο κείμενο το οποίο έχει σχέση γενικά με το θέμα του πρωτοτύπου έτσι ώστε να γίνει μια εισαγωγή στο θεματικό πλαίσιο στο οποίο έπρεπε να κινηθεί η μετάφραση μου.

- Διπλωματική εργασία για τον “Νόμο του Wagner”⁸

⁶ <http://www.linguee.gr/>

⁷ <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>

⁸ <https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/16135/8/GkailasChristosMsc2013.pdf>

B.2 Μετάφραση Όρων

Στο παρόν κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με συγκεκριμένα παραδείγματα από το κείμενο και τον ιδιαίτερο τρόπο με τον οποίο μεταφράστηκαν. Η ανάλυση των παραδειγμάτων βασίζεται στην θεωρία που διατυπώθηκε παραπάνω.

B.2.1 Απλοί όροι:

Οι απλοί όροι είναι οι όροι οι οποίοι είναι μονολεκτικοί και περιέχουν μία μόνο ρίζα.

- i. revenues < έσοδα
μονολεκτικός όρος: ουσιαστικό
- ii. sanitation < υγιεινή
μονολεκτικός όρος: ουσιαστικό
- iii. allowances < επιδόματα
μονολεκτικός όρος: ουσιαστικό
- iv. entrepreneurship < επιχειρηματικότητα
μονολεκτικός όρος: ουσιαστικό
- v. inflation < πληθωρισμός
μονολεκτικός όρος: ουσιαστικό
- vi. coalition < συνασπισμός
μονολεκτικός όρος: ουσιαστικό

B.2.2 Όροι διλεκτικοί που μεταφράστηκαν ως διλεκτικοί:

- i. absolute terms: απόλυτες τιμές⁹
επίθετο + ουσιαστικό: επίθετο + ουσιαστικό
- ii. budgetary decisions: δημοσιονομικές αποφάσεις¹⁰
επίθετο + ουσιαστικό: επίθετο + ουσιαστικό
- iii. consumption taxes: φόροι κατανάλωσης¹¹
ουσιαστικό + ουσιαστικό: ουσιαστικό + ουσιαστικό σε γενική
- iv. deflated values: αποπληθωρισμένη αξία¹²
ρήμα + ουσιαστικό: μετοχή παρακειμένου + ουσιαστικό
- v. institutional framework: θεσμικό πλαίσιο¹³
επίθετο + ουσιαστικό: επίθετο + ουσιαστικό
- vi. interest groups: ομάδες συμφερόντων¹⁴
ουσιαστικό + ουσιαστικό: ουσιαστικό + ουσιαστικό στη γενική
- vii. matrix form: μορφή μήτρας¹⁵
ουσιαστικό + ουσιαστικό: ουσιαστικό + ουσιαστικό στη γενική

⁹ [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1479301416533&uri=CELEX:52007PC0477\(02\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1479301416533&uri=CELEX:52007PC0477(02)&from=EN)

¹⁰ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427459356206&uri=CELEX:52008BP0175&from=EN>

¹¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427534007581&uri=CELEX:91996E001936&from=EN>

¹² <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1479302058242&uri=CELEX:51993DC0454>

¹³ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427567649086&uri=CELEX:52010DP0366&from=EN>

¹⁴ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427567725414&uri=CELEX:91997E000562&from=EN>

¹⁵ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427569842460&uri=CELEX:52000DC0366&from=EN>

- viii. national output: εθνική παραγωγή¹⁶
επίθετο + ουσιαστικό: επίθετο + ουσιαστικό
- ix. parliamentary republic: κοινοβουλευτική δημοκρατία¹⁷
επίθετο + ουσιαστικό: επίθετο + ουσιαστικό
- x. public spending: δημόσιες δαπάνες¹⁸
επίθετο + ουσιαστικό: επίθετο + ουσιαστικό
- xi. social movements: κοινωνικά κινήματα¹⁹
επίθετο + ουσιαστικό: επίθετο + ουσιαστικό
- xii. infrastructure plans: έργα υποδομών²⁰
ουσιαστικό + ουσιαστικό: ουσιαστικό + ουσιαστικό στη γενική
- xiii. imputed rents of establishments: τεκμαρτά ενοίκια των εγκαταστάσεων
ρήμα + ουσιαστικό: επίθετο + ουσιαστικό

Σημείωση: οι παρακάτω όροι είναι διαλεκτικοί διότι οι προθέσεις και τα άρθρα δεν είναι φορείς σημασίας.

- xiv. transfers from individuals: μεταβιβάσεις από ιδιώτες
ουσιαστικό + πρόθεση + ουσιαστικό: ουσιαστικό + πρόθεση + ουσιαστικό

¹⁶ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427572327228&uri=CELEX:32010D0402&from=EN>

¹⁷ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427632140770&uri=CELEX:52010IR0235&from=EN>

¹⁸ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427634863919&uri=CELEX:92001E003526&from=EN>

¹⁹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427638282584&uri=CELEX:52009IP0117&from=EN>

²⁰ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427567356784&uri=CELEX:31990R3359&from=EN>

- xv. Chamber of Commerce: Εμπορικό Επιμελητήριο²¹
Ουσιαστικό + πρόθεση + ουσιαστικό: επίθετο + ουσιαστικό
- xvi. Ministry of Coordination: Υπουργείο Συντονισμού²²
ουσιαστικό + πρόθεση + ουσιαστικό: ουσιαστικό + ουσιαστικό σε γενική
- xvii. class struggle: πάλη των τάξεων²³
ουσιαστικό + ουσιαστικό: ουσιαστικό + άρθρο + ουσιαστικό σε γενική
- xviii. deficit financing: χρηματοδότηση του ελλείμματος²⁴
ουσιαστικό + ουσιαστικό: ουσιαστικό + άρθρο + ουσιαστικό σε γενική
- xix. game theory: θεωρία των παιγνίων²⁵
ουσιαστικό + ουσιαστικό: ουσιαστικό + άρθρο + ουσιαστικό σε γενική
- xx. service sector: τομέας των υπηρεσιών²⁶
ουσιαστικό + ουσιαστικό: ουσιαστικό + άρθρο + ουσιαστικό σε γενική
- xxi. a priori analysis: εκ των προτέρων ανάλυση²⁷
αόριστο άρθρο + επίθετο + ουσιαστικό: πρόθεση + άρθρο + επίθετο + ουσιαστικό

²¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427461031480&uri=CELEX:61996CJ0318&from=EN>

²² <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427571927950&uri=CELEX:61989CJ0306&from=EN>

²³ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427461382068&uri=CELEX:52008AE1523&from=EN>

²⁴ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427535966107&uri=CELEX:52012DC0739&from=EN>

²⁵ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427540150236&uri=CELEX:32001D0418&from=EN>

²⁶ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427638101482&uri=CELEX:52012IP0322&from=EN>

²⁷ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427633378676&uri=CELEX:62004TJ0427&from=EN>

B.2.3 Όροι διλεκτικοί που μεταφράστηκαν ως τριλεκτικοί:

- i. revenue departments: υπηρεσίες δημοσίων εσόδων²⁸
ουσιαστικό + ουσιαστικό: ουσιαστικό + επίθετο + ουσιαστικό σε γενική
- ii. intergenerational transfer: μεταφορά πόρων μεταξύ γενεών²⁹
επίθετο + ουσιαστικό: ουσιαστικό + ουσιαστικό σε γενική + πρόθεση + ουσιαστικό σε γενική

B.2.4 Όροι τριλεκτικοί που μεταφράστηκαν ως τριλεκτικοί:

- i. budgetary decision-making: λήψη δημοσιονομικών αποφάσεων³⁰
επίθετο + ουσιαστικό + ουσιαστικό: ουσιαστικό + επίθετο + ουσιαστικό σε γενική
- ii. consistent price series: σταθερή σειρά τιμών³¹
επίθετο + ουσιαστικό + ουσιαστικό: επίθετο + ουσιαστικό + ουσιαστικό σε γενική
- iii. government consumption index: κρατικός δείκτης κατανάλωσης
ουσιαστικό + ουσιαστικό + ουσιαστικό: επίθετο + ουσιαστικό + ουσιαστικό σε γενική
- iv. least squares regression: παλινδρόμηση ελάχιστων τετραγώνων³²
επίθετο + ουσιαστικό + ουσιαστικό: ουσιαστικό + επίθετο + ουσιαστικό σε γενική
- v. new fixed capital: νέο πάγιο κεφάλαιο
επίθετο + επίθετο + ουσιαστικό: επίθετο + επίθετο + ουσιαστικό

²⁸ [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427637183446&uri=CELEX:32014H0729\(16\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427637183446&uri=CELEX:32014H0729(16)&from=EN)

²⁹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427567856960&uri=CELEX:32011D0166&from=EN>

³⁰ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427459018475&uri=CELEX:52007IP0098&from=EN>

³¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427461581540&uri=CELEX:92002E001105&from=EN>

³² [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427537206023&uri=CELEX:42014X0322\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427537206023&uri=CELEX:42014X0322(01)&from=EN)

- vi. social security organizations: ταμεία κοινωνικής ασφάλισης
επίθετο + ουσιαστικό + ουσιαστικό: ουσιαστικό + επίθετο + ουσιαστικό σε γενική
- vii. general administration expenditures: δαπάνες γενικής κυβέρνησης
επίθετο + ουσιαστικό + ουσιαστικό: ουσιαστικό + επίθετο + ουσιαστικό σε γενική
- viii. partisan composition of government: κομματική σύνθεση της κυβέρνησης³³
επίθετο + ουσιαστικό + πρόθεση + ουσιαστικό: επίθετο + ουσιαστικό + άρθρο + ουσιαστικό σε γενική

B.2.5 Όροι τριλεκτικοί που μεταφράστηκαν ως διλεκτικοί και πολυλεκτικοί:

- i. Western European civilization: Δυτικοευρωπαϊκό πολιτισμό
επίθετο + επίθετο + ουσιαστικό: επίθετο + ουσιαστικό
- ii. weather broadcasting services: μετεωρολογικές υπηρεσίες
ουσιαστικό + ουσιαστικό + ουσιαστικό: επίθετο + ουσιαστικό
- iii. personal income taxes: φόροι εισοδήματος φυσικών προσώπων³⁴
επίθετο + ουσιαστικό + ουσιαστικό: ουσιαστικό + ουσιαστικό στη γενική + επίθετο + ουσιαστικό σε γενική
- iv. real per capita consumption: πραγματική κατά κεφαλήν κατανάλωση
επίθετο + πρόθεση + επίθετο + ουσιαστικό: επίθετο + πρόθεση + ουσιαστικό + ουσιαστικό

³³ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427632262428&uri=CELEX:92000E001826&from=EN>

³⁴ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427632370966&uri=CELEX:52001AE1486&from=EN>

B.2.6 Όροι πολυλεκτικοί που μεταφράστηκαν ως πολυλεκτικοί

- i. gross fixed capital formation: δημιουργία ακαθάριστου πάγιου κεφαλαίου³⁵
επίθετο + επίθετο + ουσιαστικό + ουσιαστικό: ουσιαστικό + επίθετο + επίθετο + ουσιαστικό σε γενική
- ii. public regulatory and protective activity: δημόσια νομοθετική και προστατευτική δραστηριότητα
επίθετο + επίθετο + σύνδεσμος + επίθετο + ουσιαστικό: επίθετο + επίθετο + σύνδεσμος + επίθετο + ουσιαστικό
- iii. fixed regression coefficients of econometric analysis: σταθεροί συντελεστές παλινδρόμησης της οικονομετρικής ανάλυσης
επίθετο + ουσιαστικό + ουσιαστικό + πρόθεση + ουσιαστικό: επίθετο + ουσιαστικό + ουσιαστικό σε γενική + άρθρο + επίθετο + ουσιαστικό σε γενική

B.2.7 Δάνειοι Όροι

Δάνειοι όροι είναι οι όροι που υπάρχουν σε μια γλώσσα και εισάγονται σε μια άλλη γλώσσα με την πλήρη υιοθέτηση όρων από σύγχρονες γλώσσες κατά τη διαδικασία του δευτερογενούς σχηματισμού όρων (Βαλεοντής & Μάντζαρη, 2006: 9). Οι δάνειοι όροι χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: α) σε συμμορφωμένους οι οποίοι είναι αυτοί που κλίνονται σύμφωνα με το ελληνικό κλιτικό σύστημα και β) σε ασυμμόρφωτους οι οποίοι δεν κλίνονται.

α):

- i. Marxist: Μαρξιστική
επίθετο: επίθετο
- ii. capitalism: καπιταλισμός
ουσιαστικό: ουσιαστικό

³⁵ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427541581618&uri=CELEX:32013R0549&from=EN>

- iii. personalistic: περσοναλιστικό
επίθετο: επίθετο

β):

- i. lobbies: λόμπι
ουσιαστικό: ουσιαστικό

B.2.8 Συντομομορφές

Στο κείμενο συναντάμε δύο είδη συντομομορφών: α) τα ακρωνύμια τα οποία δημιουργούνται με συνδυασμό αρχικών γραμμάτων η συλλαβών από όλα η μερικά από τα στοιχεία ενός σύμπλοκου όρου η ονόματος και β) τα αρκτικόλεξα τα οποία δημιουργούνται από το πρώτο γράμμα καθενός από τα στοιχεία ενός σύμπλοκου όρου η ονόματος. Η κατάταξη που ακολουθεί έγινε με βάση την ελληνική απόδοση δηλαδή έτσι όπως τα μετέφρασα και όχι με βάση τους αγγλικούς όρους.

α):

- i. GDP (Gross Domestic Product) → ΑΕγχΠ (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν)
Τριλεκτικός όρος: επίθετο + επίθετο + ουσιαστικό: επίθετο + επίθετο + ουσιαστικό
- ii. OECD (Organazation for Economic Cooperation and Development) → ΟΟΣΑ
(Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης)
Πολυλεκτικός όρος: ουσιαστικό + πρόθεση + επίθετο + ουσιαστικό + ουσιαστικό:
ουσιαστικό + επίθετο + ουσιαστικό σε γενική + σύνδεσμος + ουσιαστικό σε γενική
- iii. GNP (Gross National Product) → ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν)
Τριλεκτικός όρος: επίθετο + επίθετο + ουσιαστικό: επίθετο + επίθετο + ουσιαστικό

β):

- i. QPP (Quebec Pension Plan) → Π.Σ.Κε. (Πρόγραμμα Συνταξιοδότησης του Κεμπέκ)

Τριλεκτικός όρος: ουσιαστικό + ουσιαστικό + ουσιαστικό: ουσιαστικό + ουσιαστικό σε γενική + άρθρο + ουσιαστικό σε γενική

- ii. CPP (Canada Pension Plan) → Π.Σ.Κα. (Πρόγραμμα Συνταξιοδότησης του Καναδά)

Τριλεκτικός όρος: ουσιαστικό + ουσιαστικό + ουσιαστικό: ουσιαστικό + ουσιαστικό σε γενική + άρθρο + ουσιαστικό σε γενική

- iii. CPI (Consumer Price Index) → ΔΤΚ (Δείκτης Τιμών Καταναλωτή)³⁶

Τριλεκτικός όρος: ουσιαστικό + ουσιαστικό + ουσιαστικό: ουσιαστικό + ουσιαστικό σε γενική + ουσιαστικό σε γενική

B.2.9 Ελληνογενείς διεθνισμοί

Οι Ελληνογενείς διεθνισμοί είναι λέξεις οι οποίες έχουν ελληνική ρίζα και χρησιμοποιούνται από άλλες γλώσσες με την ίδια σημασία. Τα κύρια χαρακτηριστικά ενός διεθνισμού είναι α) η προέλευσή του από την ελληνική, τη λατινική ή κάποια άλλη μεγάλη σύγχρονη γλώσσα, β) η παράλληλη χρήση του σε πολλές (μεγάλες) γλώσσες και γ) η παρόμοια φωνολογική, μορφολογική, και σημασιολογική αντιπροσώπευσή του σε καθεμία από τις γλώσσες, όπου απαντάται.

- i. economic: οικονομικά

ιταλικά: economico, γαλλικά: économique, γερμανικά: ökonomisch

- ii. mechanical: μηχανικός

ιταλικά: meccanico, γαλλικά: mécanique, γερμανικά: mechanisch

- iii. political: πολιτικό

ιταλικά: politico, γαλλικά: politique, γερμανικά: politisch

- iv. analysis: ανάλυση

³⁶ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427462264562&uri=CELEX:91996E001097&from=EN>

ιταλικά: analisi, γαλλικά: analyse, γερμανικά: Analyse

- v. pharmacies: φαρμακεία
ιταλικά: farmacie, γαλλικά: pharmacies, ισπανικά: farmacias
- vi. emphasis: έμφαση
ιταλικά: enfasi, ισπανικά: énfasis, πολωνικά: emfaza
- vii. statistical: στατιστικός
ιταλικά: statistico, γαλλικά: statistique, γερμανικά: statistisch
- viii. empirical: εμπειρικός
ιταλικά: empirico, γαλλικά: empirique, γερμανικά: empirisch
- ix. ideological: ιδεολογικός
ιταλικά: ideologico, γαλλικά: idéologique, γερμανικά: ideologisch
- x. school: σχολείο
ιταλικά: scuola, γαλλικά: école, γερμανικά: Schule
- xi. charisma: χάρισμα
ιταλικά: carisma, γαλλικά: charisme, γερμανικά: Charisma
- xii. elasticity: ελαστικότητα
ιταλικά: elasticità, γαλλικά: élasticité, γερμανικά: Elastizität

B.2.10 Ονόματα που μεταφέρθηκαν στο μετάφρασμα χωρίς να μεταγραφούν

Στο κείμενο υπάρχουν ονόματα που δεν έχουν μεταφραστεί επίσημα στα ελληνικά με αποτέλεσμα να μεταφερθούν με λατινικούς χαρακτήρες. Τα ονόματα αυτά χωρίζονται σε δυο

κατηγορίες οι οποίες είναι: α) ξένα ονόματα που αναφέρει ο συγγραφέας μέσα στο κείμενο του και β) ξένα και ελληνικά ονόματα τα οποία αναφέρονται στις παραπομπές του συγγραφέα.

α):

- i. Bird
- ii. Bellemare
- iii. Hartle
- iv. Fabricant
- v. Lall
- vi. Beck
- vii. Weber

β):

- i. Gandhi
- ii. Downs
- iii. Mouzelis
- iv. Poulantzas
- v. Foley
- vi. Henning
- vii. Tussing
- viii. Veverka

B.2.11 Ονόματα και τίτλοι που μεταφράστηκαν ή μεταγράφηκαν

Στο κείμενο-πηγή υπάρχουν ονόματα Ελλήνων, χωρών, ελληνικών περιοχών όπως και τίτλοι ελληνικών κειμένων που στο κείμενο-στόχος α) μεταφράστηκαν ή β) μεταγράφηκαν.

α):

- i. Greece: Ελλάδα
ουσιαστικό: ουσιαστικό
- ii. Canada: Καναδάς

- ουσιαστικό: ουσιαστικό
- iii. Spain: Ισπανία
ουσιαστικό: ουσιαστικό
- iv. Athens: Αθήνα
ουσιαστικό: ουσιαστικό
- v. Cyprus: Κύπρος
ουσιαστικό: ουσιαστικό

B):

- i. Axios: Αξιός
ουσιαστικό: ουσιαστικό
- ii. Aheloos: Αχελώος
ουσιαστικό: ουσιαστικό
- iii. Aliakmon: Αλιάκμονας
ουσιαστικό: ουσιαστικό
- iv. K. Karamanlis: Κ. Καραμανλής
ουσιαστικό: ουσιαστικό
- v. G. Papandreou: Γ. Παπανδρέου
ουσιαστικό: ουσιαστικό

Τίτλοι:

- i. National Accounts of Greece: Εθνικοί Λογαριασμοί της Ελλάδος
επίθετο + ουσιαστικό + πρόθεση + ουσιαστικό: επίθετο + ουσιαστικό + άρθρο + ουσιαστικό σε γενική
- ii. Provisional Accounts of Greece: Προσωρινοί Λογαριασμοί της Ελλάδος
επίθετο + ουσιαστικό + πρόθεση + ουσιαστικό: επίθετο + ουσιαστικό + άρθρο + ουσιαστικό σε γενική
- iii. Methods and Resources of the National Income Estimation: Μέθοδοι και Πόροι για την Εκτίμηση του Εθνικού Εισοδήματος

ουσιαστικό + σύνδεσμος + ουσιαστικό + πρόθεση + άρθρο + επίθετο + ουσιαστικό + ουσιαστικό: ουσιαστικό + σύνδεσμος + ουσιαστικό + πρόθεση + άρθρο + ουσιαστικό + άρθρο + επίθετο + ουσιαστικό σε γενική

- iv. Population of Greece in the Second Half of the Twentieth Century: Πληθυσμός της Ελλάδος το Δεύτερο Μισό του Εικοστού Αιώνα

ουσιαστικό + πρόθεση + ουσιαστικό + πρόθεση + άρθρο + επίθετο + ουσιαστικό + πρόθεση + άρθρο + επίθετο + ουσιαστικό: ουσιαστικό + άρθρο + ουσιαστικό σε γενική + άρθρο + επίθετο + ουσιαστικό + άρθρο + επίθετο + ουσιαστικό σε γενική

- v. Long-Run Statistical Series of the Greek Economy: Μια Σειρά Μακροχρόνιων Στατιστικών της Ελληνικής Οικονομίας

ουσιαστικό + επίθετο + ουσιαστικό + πρόθεση + άρθρο + επίθετο + ουσιαστικό: αόριστο άρθρο + ουσιαστικό + επίθετο + επίθετο + άρθρο + επίθετο + ουσιαστικό σε γενική

B.2.12 Ημερομηνίες που μετατράπηκαν από ολογράφως σε αριθμητική μορφή

- i. during the fifties, sixties and seventies: στις δεκαετίες του '50, του '60 και του '70
ii. during the mid-fifties and sixties: στα μέσα της δεκαετίας του '50 και του '60

B.2.13 Σύμπλοκοι όροι

Οι σύμπλοκοι όροι είναι μονολεκτικοί ή πολυλεκτικοί όροι οι οποίοι περιέχουν περισσότερες από μία ρίζες. Έχουν κατηγοριοποιηθεί ως εξής: α) σύμπλοκοι όροι στα Αγγλικά οι οποίοι αποδίδονται ως σύμπλοκοι και στα Ελληνικά και β) σύμπλοκοι όροι μόνο στα Αγγλικά οι οποίοι αποδίδονται ως απλοί όροι με εξαίρεση έναν που μεταφράζεται ως διλεκτικός.

α):

- i. decision-making (λήψη αποφάσεων): decision + making
διλεκτικός όρος: ουσιαστικό

- ii. highways (αυτοκινητόδρομοι): high + ways (αυτοκινητό + δρομοί)
μονολεκτικός όρος: ουσιαστικό
- iii. long-term process (μακροπρόθεσμη διαδικασία): long + term
διλεκτικός όρος σε μονολεκτικό: επίθετο
- iv. post-war period (μεταπολεμική περίοδος): post + war
διλεκτικός όρος σε μονολεκτικό: επίθετο

B):

- i. undertaken (αναλαμβάνονται): under + taken
μονολεκτικός: ρήμα
- ii. supervision (εποπτεία): super + vision
μονολεκτικός: ουσιαστικό
- iii. framework (πλαίσιο): frame + work
μονολεκτικός: ουσιαστικό
- iv. self-reliance (αυτοδυναμία): self + reliance
διλεκτικός σε μονολεκτικό: ουσιαστικό
- v. underlying (υποκείμενα): under + lying
μονολεκτικός: επίθετο
- vi. budget-maximisers (αυξάνουν τον προϋπολογισμό): budget + maximisers
διλεκτικός σε διλεκτικό: ουσιαστικό + επίθετο

B.2.14 Εκφράσεις

- i. In the same vein: Στο ίδιο πνεύμα
- ii. To provide some perspective: Για να παρουσιάσουμε μια προοπτική

B.2.15 Διόρθωση τυπογραφικού λάθους

Στο πρωτότυπο κείμενο παρατηρήθηκε ένα τυπογραφικό λάθος το οποίο και διορθώθηκε στη μετάφραση του κειμένου στα ελληνικά. Στο Παράρτημα όπου παρατίθεται το πρωτότυπο κείμενο δεν έχει διορθωθεί γιατί κανονικά πρέπει να το διορθώσει ο συγγραφέας του.

- ...which increased from 11.0% to 12.6% for direct taxes and from 13.3% to 14.4% for direct taxes: ...που αυξήθηκε από 11,0% σε 12,6% για τους έμμεσους φόρους και από 13,3% σε 14,4% για τους άμεσους φόρους.

Συμπεράσματα

Το πρωτότυπο κείμενο είναι μια μεταπτυχιακή εργασία, οικονομικοπολιτικού περιεχομένου. Γενικά παρουσίασε μια αυξανόμενη δυσκολία κατά τη μετάφραση. Αυτό είναι λογικό να συμβαίνει εφόσον το πρώτο κεφάλαιο ασχολείται μόνο με την παρουσίαση στατιστικών στοιχείων, ενώ το δεύτερο και το τρίτο με την οικονομετρική θεωρία. Παρ' όλα αυτά η διαδικασία της μετάφρασης υπήρξε εύκολη σε γενικές γραμμές λόγω της παρατεταμένης χρήσης των βοηθημάτων που αναφέρθηκαν στο αντίστοιχο κεφάλαιο.

Κατά την διαδικασία της μετάφρασης του εξειδικευμένου κειμένου συναντήθηκαν πολλοί όροι οι οποίοι μεταφράστηκαν στα ελληνικά. Η μετάφραση αυτή έγινε πάντα λαμβάνοντας υπόψη την τυπολογία των όρων στα ελληνικά και στα αγγλικά. Επίσης πολλοί από αυτούς συγκρίθηκαν με τους όρους παράλληλων κειμένων. Στη συνέχεια διακρίθηκαν σε μονολεκτικούς και πολυλεκτικούς. Οι πολυλεκτικοί όροι πρόεκυψαν από το ουσιαστικό σα γραμματικό φαινόμενο σε συνδυασμό με άλλα μέρη του λόγου όπως ουσιαστικά, επίθετα και προθέσεις. Επιπρόσθετα αναγνωρίστηκαν και αρκετοί ελληνογενείς διεθνισμοί ενώ υπήρξαν και κάποιες λέξεις που μεταφράστηκαν με την χρήση δάνειων όρων.

Σε πολλές περιπτώσεις για να επιτευχθεί η σωστή νοηματική απόδοση του κειμένου στόχου ήταν απαραίτητη η μετατροπή προτάσεων σε γραμματικό και συντακτικό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα σε αρκετά σημεία η μετάφραση παρεξέκλινε από την τεχνική της κατά λέξη μετάφρασης και ακλούθησε ένα τρόπο ο οποίος εκπληρώνει νοηματικά και όχι γραμματικά και συντακτικά κριτήρια.

Εν κατακλείδι, η μετάφραση οικονομικού κειμένου που επιλέχτηκε για την πτυχιακή εργασία μου, τα σχόλια πάνω σε αυτό και η έρευνα για την σύσταση του θεωρητικού πλαισίου συνέβαλαν αναμφίβολα στην κατανόηση του αντικειμένου των σπουδών μου. Πιο συγκεκριμένα το θέμα του κειμένου με βοήθησε να κατανοήσω οικονομική ορολογία την οποία είχα διδαχτεί τα προηγούμενα χρόνια στη σχολή. Επίσης η συγγραφή της θεωρίας μου και των σχολίων με βοήθησε να κατανοήσω το πώς γίνεται μια επαγγελματική μετάφραση εξειδικευμένου κειμένου. Σε γενικές γραμμές έχω την πεποίθηση ότι η εμπειρία που απέκτησα συντάσσοντας την πτυχιακή μου θα μου είναι πολύ χρήσιμη στο μέλλον, όταν κλιθώ να μεταφράσω ειδικευμένα κείμενα. Τέλος, η εργασία αυτή αποτελεί προϊόν σοβαρής προσωπικής ενασχόλησης και δεν θα μπορούσε να είναι εφικτή χωρίς τα εφόδια που έλαβα από την σχολή μου κατά την διάρκεια της φοίτησης μου σε αυτήν. Επίσης δεν θα μπορούσε

να είναι εφικτή χωρίς την έρευνα επιστημονικών συγγραμμάτων και τη χρήση μεταφραστικών εργαλείων άλλα και τη βοήθεια και τη καθοδήγηση του επιβλέποντος καθηγητή μου.

Γλωσσάρι

Η παρούσα ενότητα αφορά την κατάταξη σε γλωσσάρι των όρων που εντοπίσαμε στο κείμενο πηγή καθώς και το πώς μεταφράστηκαν στο κείμενο στόχο. Η κατάταξη τους γίνεται σε δυο στήλες με αλφαβητική σειρά σύμφωνα πάντα με τους αγγλικούς όρους.

A	
Absolute term	απόλυτη τιμή
A priori analysis	εκ των προτέρων ανάλυση
Allowance	επίδομα
Analysis	ανάλυση
Anchorage	αγκυροβόληση
Autonomy	αυτονομία
B	
Bank of Greece	Τράπεζα της Ελλάδος
Base year	έτος αναφοράς
Benevolent gesture	φιλανθρωπική πράξη
Benevolent institution	φιλανθρωπικό ίδρυμα
Budgetary decision-making	λήψη δημοσιονομικής απόφασης
Budget-maximiser	αύξηση του προϋπολογισμού
C	
Capitalism	καπιταλισμός

Case study	μελέτη
Central government	κεντρική διοίκηση
Centralization of the government	κυβερνητικός συγκεντρωτισμός
Chamber of commerce	εμπορικό επιμελητήριο
Charisma	χάρισμα
Chemical fertiliser	χημικό λίπασμα
Civil expenditure	αστική δαπάνη
Class struggle	ταξική πάλη
Coalition	συνασπισμός
Consistent price series	σταθερή σειρά τιμών
Constant term	σταθερή τιμή
Consumer price index (CPI)	δείκτης τιμών καταναλωτή (ΔΤΚ)
Consumption expenditure	καταναλωτική δαπάνη
Consumption tax	φόρος κατανάλωσης
Craft	βιοτεχνία
Cross-country comparison	σύγκριση μεταξύ των χωρών
Current term	σημερινή τιμή
Current transfer to the rest of the world	τρέχουσα μεταβίβαση προς την αλλοδαπή
Customs duty	τελωνειακός δασμός
D	
Decision-making institution	όργανο λήψης αποφάσεων
Deficit financing	χρηματοδότηση του ελλείμματος

Deflated value	αποπληθωρισμένη αξία
Deflator	αποπληθωριστής
Dependent variable	εξαρτημένη μεταβλητή
E	
Econometric specification	οικονομετρικός ορισμός
Economist	οικονομολόγος
Electoral process	εκλογική διαδικασία
Entrepreneurship	επιχειρηματικότητα
F	
Federal government	ομοσπονδιακή κυβέρνηση
Fixed regression coefficient of econometric analysis	σταθερός συντελεστής παλινδρόμησης της οικονομετρικής ανάλυσης
G	
Game theory	θεωρία των παιγνίων
General administration expenditure	δαπάνη γενικής κυβέρνησης
General productivity	γενική παραγωγικότητα
Government consumption index	κρατικός δείκτης κατανάλωσης
Government expenditure	κρατική δαπάνη
Gross fixed capital formation	δημιουργία ακαθάριστου πάγιου κεφαλαίου
Gross National Income (GNI)	ακαθάριστο εθνικό εισόδημα (ΑΕΕ)

H	
Hydro-electric product	υδροηλεκτρικό προϊόν
I	
Ideological framework	ιδεολογικό πλαίσιο
Imputed rent of establishment	τεκμαρτό ενοίκιο της εγκατάστασης
In abstracto	αφηρημένα
Income elasticity	ελαστικότητα του εισοδήματος
Independent variable	ανεξάρτητη μεταβλητή
Industrialization	εκβιομηχάνιση
Inflation	πληθωρισμός
Infrastructure plan	έργο υποδομής
Inherently defective	εγγενώς ανεπαρκής
Institutional framework	θεσμικό πλαίσιο
Institutional-political level	θεσμικοπολιτικό επίπεδο
Interest group	ομάδα συμφερόντων
Intergenerational transfer	μεταφορά πόρων μεταξύ γενεών
L	
Least square regression	παλινδρόμηση ελάχιστου τετραγώνου
Legal relationship	έννομες σχέσεις
Lobbie	λόμπι

Long-term process	μακροπρόθεσμη διαδικασία
M	
Manufacturing sector	τομέας της μεταποίησης
Marxist	Μαρξιστική
Matrix form	μορφή μήτρας
Mechanical process	μηχανική διαδικασία
Ministry of Coordination	Υπουργείο Συντονισμού
Ministry of Education	Υπουργείο Παιδείας
N	
National Accounts of Greece	Εθνικοί Λογαριασμοί της Ελλάδος
National output	Εθνική παραγωγή
Natural monopoly	φυσικό μονοπώλιο
Net cost	καθαρό κόστος
Net transfer to household	καθαρή μεταβίβαση σε νοικοκυριό
New fixed capital	νέο πάγιο κεφάλαιο
Nominal income	ονομαστικό εισόδημα
Nominal public expenditure	ονομαστική δημόσια δαπάνη
Nominal term	ονομαστική τιμή
O	
Openness of the economy	άνοιγμα της οικονομίας

Ottoman occupation	Οθωμανική Αυτοκρατορία
Output price	τιμή παραγωγής
Over-rule	απορρίπτω
P	
Parliamentary republic	κοινοβουλευτική δημοκρατία
Partisan composition of government	κομματική σύνθεση της κυβέρνησης
Personal income tax	φόρος εισοδήματος φυσικού προσώπου
Personalistic political character	Περσοναλιστικό πολιτικό χαρακτήρα
Political apparatus	πολιτικό κύκλωμα
Post-war period	μεταπολεμική περίοδος
Pressure group	ομάδα πίεσης
Price index of total output	δείκτης τιμών συνολικής παραγωγής
Private monopoly	ιδιωτικό μονοπώλιο
Provisional accounts of Greece	προσωρινοί λογαριασμοί της Ελλάδος
Public expansion	δημόσια ανάπτυξη
Public finance	δημόσια οικονομία
Public fund	δημόσιος πόρος
Public regulatory and protective activity	δημόσια νομοθετική και προστατευτική δραστηριότητα
Public spending	δημόσια δαπάνη
R	

Real per capita consumption	πραγματική κατά κεφαλήν κατανάλωση
Real term	πραγματική τιμή
Real transfer payment to household	πραγματική μεταβίβαση σε νοικοκυριό
Relative term	σχετική τιμή
Retirement income	συνταξιοδοτικό εισόδημα
Revenue department	υπηρεσία δημοσίων εσόδων
S	
Salary	ημερομίσθιο
Sanitation	υγιεινή
Self-reliance	αυτοδυναμία
Service sector	τομέας των υπηρεσιών
Simple regression analysis	απλή ανάλυση παλινδρόμησης
Social movement	κοινωνικό κίνημα
Social security organization	ταμείο κοινωνικής ασφάλισης
Social welfare	κοινωνική ασφάλιση
Socio-economic level	κοινωνικοοικονομικό επίπεδο
State activity	κρατική δραστηριότητα
Supervision	εποπτεία
T	
Transaction tax	φόρος συναλλαγής
Transfer from individual	μεταβίβαση από ιδιώτη

Transfer of household to the state	μεταβίβαση νοικοκυριού στο κράτος
Transfer to producer	μεταβίβαση σε παραγωγό
U	
Underlying behavior pattern	υποκείμενο πρότυπο συμπεριφοράς
Uniformity of experience	ομοιόμορφη εμπειρία
Urbanazation	αστικοποίηση
W	
Wage	μισθός
Weather broadcasting service	Μετεωρολογική υπηρεσία
Western european civillization	Δυτικοευρωπαϊκός πολιτισμός
Wholesale	χονδρική

Βιβλιογραφία

1. Κείμενο πηγή

Lerta, S. (1984), *Perspectives on the growth of government spending: A case study for Greece 1950 – 80*, Montreal: McGill University, διαθέσιμο στο http://digitool.library.mcgill.ca/R?func=dbin-jump-full&object_id=65297 (τελευταία προσπέλαση 9/11/2016)

2. Βοηθήματα

Αλίπα, Ρ. (2011) «Θεωρητικές απόψεις μελέτης των όρων», από http://www.eleto.gr/download/Conferences/8th%20Conference/Papers/8th_04-11_AlipaRuslana_Paper_V02.pdf (τελευταία προσπέλαση 9/11/2016)

Αντωνίου, Μ. (2002) «Η ισοδυναμία στη μετάφραση: σκέψεις και προβληματισμοί», στο Γιώργος Ανδρουλάκης (επιμ.) *Μεταφράζοντας στον 21^ο αιώνα: Τάσεις και προοπτικές*, Φιλοσοφική Σχολή Α.Π.Θ., 599 – 605

Βαλεοντής, Κ. & Μάντζαρη, Ε. (2006), «Η γλωσσική διάσταση της ορολογίας: Αρχές και μέθοδοι σχηματισμού των όρων», από http://www.eleto.gr/download/BooksAndArticles/HAU-Conference2006-ValeontisMantzari_GR.pdf (τελευταία προσπέλαση 9/11/2016)

Βλαχόπουλος, Σ. (2015) «Διαπολιτισμική επικοινωνία στην οικονομία», από https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/208/2/master%20document_15149.pdf (τελευταία προσπέλαση 10/11/2016)

Γαβριηλίδου, Μ. & Λαμπροπούλου, Π. (2004) «Εξαγωγή όρων από κείμενα: Μια υβριδική μέθοδος», στο Μ. Κατσογιάννου & Ε. Ευθυμίου (επιμ.) *Ελληνική ορολογία: έρευνα και εφαρμογές*, Αθήνα: Καστανιώτης, 315 – 326.

Γούτσος, Δ. (2004) «Προβλήματα μετάφρασης του επιστημονικού και τεχνικού λόγου», στο Μ. Κατσογιάννου & Ε. Ευθυμίου (επιμ.) *Ελληνική ορολογία: έρευνα και εφαρμογές*, Αθήνα: Καστανιώτης, 89 – 114.

Κατσογιάννου, Μ & Ευθυμίου, Ε (2004) «Θεωρία, μέθοδοι και πρακτικές της ορολογίας» στο Κατσογιάννου, Μ. & Ευθυμίου, Ε (επιμ) *Ελληνική Ορολογία: Έρευνα και Εφαρμογές*, Αθήνα: Καστανιώτης, 25 – 60.

Κελάνδριας, Π. (2007), «Ο ρόλος των μεταφραστικών οδηγιών στη διαμόρφωση της ειδικής ορολογίας» , από http://www.eleto.gr/download/Conferences/6th%20Conference/6th_29-15-KelandriasPanagiotisPaper_V04.pdf (τελευταία προσπέλαση 9/11/2016)

Κεντρωτής, Γ. (1996) *Θεωρία και Πράξη της Μετάφρασης*, Αθήνα: Διάυλος.

Λαζαράτος, Γ. (2007) *Umberto Eco: Διασημειωτική Μετάφραση & Μετάφραση και Επιστημολογία*, Αθήνα: Παπαζήση.

Μπατσαλιά, Φ. (2000) *Περί Μεταφράσεως, Σύγχρονες Προσεγγίσεις*, Αθήνα: Κατάρτι.

Παπαγεωργίου, Ν. (2006), «Μεταφραστικές δυσκολίες κατά την απόδοση οικονομικών όρων. Η περίπτωση των διεθνισμών» , από <http://www.enl.auth.gr/translation/PDF/Papageorgiou.pdf> (τελευταία προσπέλαση 9/11/2016)

Παππά, Μ. (2006), «Ζητήματα μετάφρασης κειμένων οικονομικού χαρακτήρα», από http://www.frl.auth.gr/sites/trad_congress/PDF/Pappa.pdf (τελευταία προσπέλαση 9/11/2016)

Τσίγκου, Α. Μ. Μ. (2011) *Γλωσσολογία και Μετάφραση*, Αθήνα: Διάυλος.

3. Λεξικά

3.1. Έντυπα

Λεξικό της κοινής νεοελληνικής, (1998) Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Ίδρυμα Μανώλη Τριανταφυλλίδη:
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Hornby, A. S. (2003) *Oxford Advanced Learner's Dictionary*, Oxford: Oxford University Press.

3.2. Ηλεκτρονικά

Εθνικός Θησαυρός Ελληνικής Γλώσσας, διαθέσιμο στο <http://hnc.ilsp.gr/find.asp>

Inter Active Terminology for Europe, διαθέσιμο στο
<http://iate.europa.eu/SearchByQueryLoad.do;jsessionid=AnQrc0qnDB2Zk7knfhekoOaPY2ufELsRbixvhrCo3wdzGeozg-tG!-696385923?method=load>

WorldLingo, διαθέσιμο στο
http://www.worldlingo.com/products_services/worldlingo_translator.html

WorldReference, διαθέσιμο στο <http://www.wordreference.com>

4. Άλλα Βοηθήματα

4.1. Μεταφραστικές μνήμες

Glosbe, διαθέσιμο στο <https://el.glosbe.com/>

Linguee, διαθέσιμο στο <http://www.linguee.com/>

4.2. Συναφή και παράλληλα κείμενα

Γκαΐλας, Χ. (2013) «Ο νόμος του Wagner: Μια εμπειρική μελέτη για Ελλάδα, Ισπανία και Πορτογαλία»

<https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/16135/8/GkailasChristosMsc2013.pdf>

(τελευταία προσπέλαση 9/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN->

[EL/TXT/?qid=1479301416533&uri=CELEX:52007PC0477\(02\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1479301416533&uri=CELEX:52007PC0477(02)&from=EN)

(τελευταία προσπέλαση 16/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN->

[EL/TXT/?qid=1427459356206&uri=CELEX:52008BP0175&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427459356206&uri=CELEX:52008BP0175&from=EN) (τελευταία

προσπέλαση 16/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN->

[EL/TXT/?qid=1427534007581&uri=CELEX:91996E001936&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427534007581&uri=CELEX:91996E001936&from=EN) (τελευταία

προσπέλαση 16/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal->

[content/EN/TXT/?qid=1479302058242&uri=CELEX:51993DC0454](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1479302058242&uri=CELEX:51993DC0454) (τελευταία

προσπέλαση 16/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN->

[EL/TXT/?qid=1427567649086&uri=CELEX:52010DP0366&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427567649086&uri=CELEX:52010DP0366&from=EN) (τελευταία

προσπέλαση 16/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN->

[EL/TXT/?qid=1427567725414&uri=CELEX:91997E000562&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427567725414&uri=CELEX:91997E000562&from=EN) (τελευταία

προσπέλαση 16/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427569842460&uri=CELEX:52000DC0366&from=EN> (τελευταία προσπέλαση 16/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427572327228&uri=CELEX:32010D0402&from=EN> (τελευταία προσπέλαση 16/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427632140770&uri=CELEX:52010IR0235&from=EN> (τελευταία προσπέλαση 16/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427634863919&uri=CELEX:92001E003526&from=EN> (τελευταία προσπέλαση 16/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427638282584&uri=CELEX:52009IP0117&from=EN> (τελευταία προσπέλαση 16/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427567356784&uri=CELEX:31990R3359&from=EN> (τελευταία προσπέλαση 16/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427461031480&uri=CELEX:61996CJ0318&from=EN> (τελευταία προσπέλαση 16/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427571927950&uri=CELEX:61989CJ0306&from=EN> (τελευταία προσπέλαση 16/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427461382068&uri=CELEX:52008AE1523&from=EN> (τελευταία προσπέλαση 16/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427535966107&uri=CELEX:52012DC0739&from=EN> (τελευταία προσπέλαση 16/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427540150236&uri=CELEX:32001D0418&from=EN> (τελευταία προσπέλαση 16/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427638101482&uri=CELEX:52012IP0322&from=EN> (τελευταία προσπέλαση 16/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427633378676&uri=CELEX:62004TJ0427&from=EN> (τελευταία προσπέλαση 16/11/2016)

[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427637183446&uri=CELEX:32014H0729\(16\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427637183446&uri=CELEX:32014H0729(16)&from=EN) (τελευταία προσπέλαση 16/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427567856960&uri=CELEX:32011D0166&from=EN> (τελευταία προσπέλαση 16/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427459018475&uri=CELEX:52007IP0098&from=EN> (τελευταία προσπέλαση 16/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427461581540&uri=CELEX:92002E001105&from=EN> (τελευταία προσπέλαση 16/11/2016)

[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427537206023&uri=CELEX:42014X0322\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427537206023&uri=CELEX:42014X0322(01)&from=EN) (τελευταία προσπέλαση 16/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427632262428&uri=CELEX:92000E001826&from=EN> (τελευταία προσπέλαση 16/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427632370966&uri=CELEX:52001AE1486&from=EN> (τελευταία προσπέλαση 16/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427541581618&uri=CELEX:32013R0549&from=EN> (τελευταία προσπέλαση 16/11/2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-EL/TXT/?qid=1427462264562&uri=CELEX:91996E001097&from=EN> (τελευταία προσπέλαση 16/11/2016)

Παράρτημα – Πρωτότυπο

INTRODUCTION

The aim of this thesis is to examine the factors that have led to the expansion of state expenditures in Greece since World War II. Specifically, we examine whether expanding government expenditures are the result of the increased industrialization that occurred in Greece between 1950 and 1980. In this study it is argued that the expansion of government expenditures has been shaped by not only industrialization, but also social values and political decision-making processes. Thus, there is not a simple or mechanical process linking the expansion of government and industrialization.

Chapter One begins with a description of the main economic and, demographic characteristics of the Greek economy from 1950 to 1980 and shows that it was during of this period that industrialization took place. A detailed description of the share of general government expenditures in GNP and their structure is then presented. Such an account helps provide an understanding of the size and structure of the Greek public sector, as well as of the sources of its expansion. To provide some perspective on these changes in Greece, a comparison is made with a country at a similar level of development, as well as with a more developed economy. Public expenditures and taxes in Greece, Spain and Canada are compared.

Chapter Two begins with a discussion of Wagner's proposition of expanding state activity, which traditionally has been one of the leading explanations for the growth of government. Wagner's proposition, regards the expansion of state activities as being a response to industrialization. It is argued in the chapter that the expansion of public activities reflects more than just the growth of income, and is not the result of a mechanical process, as many econometric tests of "Wagner's law" would seem to imply. Wagner himself recognized that the expansion of public activities is a complicated, long-term process, which is influenced by industrialization as well as the prevailing social values and the political decision-making. An attempt is then made to examine whether Wagner's proposition is valid in Greece by considering the economic changes that took place during the fifties, sixties and seventies.

Chapter Three reviews several current econometric studies that attempt to explain the expansion of the state. The focus is on studies dealing with the impact of increasing income on the expansion and structure of government expenditures. Studies that deal with the effect other factors such as urbanization, population by age groups, openness of the economy,

centralization of the government, structure of taxes received by the state, and the partisan composition of government are also critically reviewed.

Next, some of these studies are replicated using data for Greece. The econometric results show that the Greek experience from 1950 to 1980 confirms, as expected, “Wagner's law”. Therefore, they fit other countries' experiences, even though these models do not capture the underlying behavior patterns of public expansion very well.

The conclusion presented in Chapter Four is that the expansion of state expenditures is greatly influenced by industrialization, but that the response society makes to economic changes also depends on its collective values and the decision-making process.

Our analysis suggests that the expansion of state activities is a more complicated issue than current econometric literature in public finance implies. Further research, however, is required to confirm the impact social values and political decisions have on the expansion of state expenditures in Greece. This study not only provides a useful collection of data for the post-war period, but also gives some insight into the factors causing the increase in public expenditures observed during this period.

CHAPTER ONE

ECONOMIC TRENDS IN GREECE. THE GOVERNMENT SECTOR.

1.1 Social, Economic, and Demographic Background.

The purpose of this Chapter is to describe government expenditures and revenues in the Greek economy during the last thirty years and to show that they had an increasing share of GNP. As a starting point, it would be helpful to look at the social, economic and demographic experience of Greece during the post-war period.

It is regrettable that the lack of data for the years before and during World War II and the Civil War limits this analysis to the post-war years, 1950-80. The year 1949 marked the end of the Civil War following the Second World War (see Svoronos, 1972; pp.113-156). The thirty years that followed saw many economic and social changes. During this period, the country's economy became progressively more industrialized. In terms of government, a form of parliamentary republic persisted throughout this period, except for a seven-year military regime during 1967-74.

The main developments during the 1950-80 period were the following. First, there was a dramatic increase in real Gross Domestic Product (GDP), with an average annual rate of increase of 6.0%. (See Appendix, Table 1) (1). Real per capita Gross National Income increased as well, at an average rate of 5.3% annually. This was obviously a period of very rapid economic growth: in fact, there was a three-fold increase in real per capita consumption between 1950 and 1980 (see Appendix, Table 2). A look at real GDP by sector shows that the share of the agricultural sector decreased - from 27.8% of GDP in 1950 to 14.5% in 1980 (see Chart 1). By contrast, the manufacturing sector's share of GDP increased more or less steadily from 20.1% in 1950 to 32.3% in 1980. The service sector was the largest sector and accounted for a more or less steady share of GDP (approximately 51.0% of GDP) (2).

Second, although the total population increased steadily, at an average annual rate of 0.7%, a change in the age distribution of the population also took place (see Appendix, Table 3). While the proportion of the population composed of zero to nineteen year olds decreased (from 39.0% in 1950 to 30.3% in 1980), the proportion 64 years and over increased (from

6.5% in 1950 to 13.2% in 1980) (see Appendix, Table 4). This change was a result of both the massive wave of emigration which occurred during the late sixties and of the low birth rate.

A third characteristic of this period was the great increase in urbanization, that is, the proportion of the population living in communities with more than 10.000 inhabitants (3). This amounted to a 18.9 percentage point increase between 1951-81. As will be pointed out, the large concentration of people in urban areas had a considerable effect not only on the states infrastructure plans, like transportation and electricity, but also on general administration expenditures.

This brief outline of the general characteristics of the Greek economy show the country's rapid economic development during the 1950-80 periods: industrialization, urbanization, and significant increase in standard of living all took place in Greece during this period. At this point, it is worth describing changes in the share and structure of the state sector during the period examined, the first prolonged period of peace after the Ottoman occupation, the two World Wars, and the Greek Civil War.

1.2 Sources and Limitations of Data

The main, sources of Greek data used in this thesis are the “National Accounts of Greece”, (Athens 1976, 1980), the “Provisional Accounts of Greece”, (Athens 1981, Ministry of Coordination), and the “Methods and Resources of the National Income Estimation”, (published by the same agency), from which details about the estimation procedures were taken. Data published by the Bank of Greece (Department of Economic Research), the “Long-Run Statistical Series of the Greek Economy”, Athens 1980 were also used. Most of the demographic data were taken from the “Population of Greece in the Second Half of the Twentieth Century”, published by the National Statistical Service of Greece, Athens 1980.

All the economic data have been transformed to constant 1970 prices, using the GNP index, the consumer price index (CPI) and the government consumption index (4).

As shown in Table 1.3. above, taking expenditures in nominal rather than in real terms leads to different results in the rate of expansion of state activities. Accordingly, even if expenditures are expressed as a percentage of GNP, the ratio of real values will be different from the ratio of nominal values since the deflators for government expenditures and GNP are not the same (see Appendix, Table 5). Therefore, while the share of total real government expenditures in GNP displays a 9.0 percentage-point increase between 1955-80, in nominal

terms the same share displays a 15.5 percentage-point increase. Since the social welfare derived from state activity is best measured in real rather than nominal terms, and since we are interested in the real expansion of the public sector in Greece, we believe that using real rather than nominal data is more appropriate (5). The analysis in real terms, of course, is subject to the problems inherent in construction of the deflators used by the Statistical Services of Greece. These problems occurred because there is no information on government output prices, since government output generally is not sold in the market. In addition, for some services, such as sanitation, data necessary for constructing these indexes were not available and a general index for wholesale goods was used instead. The same holds for defense, since information about these expenditures was not available due to the confidentiality of information concerning these expenditures.

Another limitation of the data resulted from the classification of all military expenses as consumption expenditures, although some of them clearly financed investment expenditures, for example, the construction of buildings and airports. Furthermore, in cases where the expenditures served more than one goal, they were classified under the dominant one. For instance, the Weather Broadcasting Services, which serve both civil and military purposes, are considered as a share of civilian consumption only.

Despite the above limitations of data, we believe that this study is not seriously affected, since it is mainly concerned with the general trends and structure of the government expenditures and revenues. These limitations apply to our time series in a relatively uniform way.

1.3 Government Expenditures: Composition and Trends.

In examining the share of government expenditures in GNP, we will study their composition by sector and by kind of economic activity in order to show the direction and sources of their change.

First, let us define what we mean by the public sector. As the term is used here, the public sector includes the central government, the local governments, the social security organizations and other public funds, like the chamber of commerce, trade, industry, arts and crafts. Public enterprises were not included except when their deficits were financed by the public sector.

Total government expenditures consisted of consumption, gross fixed capital formation, subsidies, net transfers to households, current transfers to the rest of the world and interest on the public debt. A six-fold increase in real total government expenditures took place between 1950 and 1980 (see Appendix, Table 6). In addition, the ratio of real total government expenditures to real GNP increased by almost 10 percentage points between 1955 and 1980 - from 22.47% in 1955 to 31.51% in 1980, the high ratio in 1950 being due to the large investment expenditures, and the subsidization of production (see Chart II). Its rate of increase however, was not steady throughout the period, being higher during the mid-fifties and sixties and lower in the early seventies.

The examination of the composition of total public expenditures, as in Table 1.4, shows that the biggest component of total public expenditures share in GNP was that of civil expenditures on goods and services. Specifically, civil expenditures consisted of the wages and salaries of civil servants, pensions for civil servants, the real and imputed rents of establishments, and the purchase of goods and services. Defence expenditures, in turn, consisted of the wages and salaries of armed forces and their food and clothing expenses. The absolute magnitude of all real consumption expenditures increased between 1950-80 (see Appendix, Table 7,8). In contrast, the share of total consumption in GNP decreased, apart from the increase during the mid seventies. This was due to the large increase of defence expenditures in the mid seventies caused by the Turkish invasion of Cyprus and subsequent problems between Greece and Turkey (see Chart III). Civil expenditures in GNP displayed an increase up to the mid-sixties and had a larger share of GNP than defence expenditures throughout the period examined. Wages and salaries, a component of consumption expenditures, accounted for a steadily increasing share of GNP.

Another component of total government expenditures was real gross fixed capital formation, which consists of expenditures for the production or acquisition of new fixed capital, except military equipment and facilities expenses (see Appendix, Table 7) (6). Apart from the large share in 1950, the share of public investment in GNP increased during the late fifties and also the early seventies, mainly due to the large infrastructure projects undertaken by the state. In particular, programmes closely related to the industrialization of the economy were undertaken, such as on electricity and transportation. Over the entire period, however, real public gross fixed capital expenditures declined as a share of GNP (i.e. from 8.23% in 1950 to 4.55% in 1980) (see Chart III).

Real transfer payments to households increased markedly, as a share of GDP during the period examined, and in fact were the main source of increase in government expenditures (e.g. 4.0% in 1950 and 8.4% in 1980, see Chart III). Transfers include all transfers to individuals or private institutions, specifically pensions for civil servants, unemployment insurance, family and health allowances, scholarships, war pensions and other such services.

As shown in the Table above, increase in pensions to individuals, (which accounted for the largest share of transfers) as well as health allowances, accounted for most of the increase in transfer payments.

Subsidies also accounted for an increasing share of GNP. From 0.1% of GNP in 1955 they rose to 2.2% in 1980 (see Chart III). These expenditures included transfers to producers in order to reduce net costs of production. Subsidies can be classified according to their nature as either production expenses (mainly for cultivation, fertilizers, irrigation), imposing support prices, or export expenses in promoting production. Subsidies' share in GNP increased considerably.

The last component of total government expenditures to be examined is interest on the public debt. Its share in the GNP increased from 0.03% in 1950 to 2.11% in 1980 due to the increased use of deficit financing (see Table 1.4.). Until 1957 the budget was largely financed by American economic aid. A possible reason for this increase, which is a considerable source of the expansion of public expenditures, is the increase in interest rates that took place internationally during the 1975-80 period.

In summary, we can see that total government expenditures represented an increasing share of GNP. Net transfers to households (especially in the mid-sixties and late seventies), and subsidies and interest on public debt (both in the late seventies) were the main factors responsible for this increase.

Now that the components of total government expenditures have been examined, an attempt will be made to study in greater detail the components of the two principal categories of expenditures; that is, government consumption and gross fixed capital formation. To understand clearly the priorities set by the government, we need additional knowledge of how expenditures are distributed according to kind of economic activity.

First to consider are real consumption expenditures by kind of economic activity; that is, defence, administration, education, health, law and social services (see Chart IV). Except for the 1962-66 period, the biggest share of consumption was accounted for by defence

expenditures, which included all expenditures (current and capital) for defence purposes. The main reason defence expenditures were so large was the continuing problems between Turkey and Greece, which became worse after the Turkish invasion of Cyprus in 1974. The second largest component was administration, that is, the current expenditures of ministries, revenue departments, customs, public services of the office of the president of the government, the legislature, foreign services and 'others'. This increased especially during the mid-fifties. The share of consumption devoted to education expenditures also rose, especially in the late fifties and early sixties, and it was the third largest component of public consumption (e.g. 5.5% in 1950, 13.9% in 1960, 15.0% in 1970, and 14.2% in 1979). Education expenditures include all current expenditures for schools, universities, technological institutes, general research, libraries, museums, etc. under the control of the Ministry of Education. The increases observed during the late fifties were due mainly to the transformation of the educational system, including six years "free" compulsory elementary education. The increase during the early sixties was associated with the extension of "free" compulsory education to include three years of secondary education as well. Expenditures on public education at all levels are now covered by the national budget; no contribution is required from pupils or their families.

The share of health expenditures in overall consumption also increased during this period, especially in the mid-sixties. These were composed of all current government expenses for hospitals, medical services, pharmacies, etc. The increase which took place during the sixties was mainly due to the creation of the Organisation of Agricultural Insurance (OGA), under the supervision of the Ministry of Social Services (Pantelakis, 1978, pp.128). This involved provision of health allowances for people working in the agricultural sector.

Consumption expenditures for police, prisons and courts increased slightly up to 1964, (this share of consumption was 2.7% in 1950, 6.3% in 1960, 4.8% in 1970 and 3.7% in 1979). Finally, the share of consumption accounted for by social services, which consist of all current expenses for benevolent institutions (for old, sick or helpless people) was more or less constant.

In summary, one could say that the largest part of consumption expenditures went for administration, which experienced a large increase in the late fifties, and defence, which increased especially in the fifties and late seventies. Education and health had a lower, but increasing share of consumption, especially in the early sixties. Social services and legal expenditures both accounted for a low share of real consumption expenditures.

As a next step in our analysis of public expenditure growth, real gross fixed capital formation expenditures are considered by sector. These sectors included transportation, electricity, agriculture and fishing, mining, manufacturing, housing and public administration. The infrastructure sectors share, transportation and electricity, was the largest one. Transportation's share of investment expenditures was 29.12% in 1950, 37.9% in 1960, 40.8% in 1970 and 36.3% in 1980. Electricity's share was 1.52% in 1950, 23.27% in 1951, 19.9% in 1960, 25.1% in 1970 and 31.7% in 1980 (see Chart V). The increase in transportation expenditures in the late fifties was due mainly to the construction of roads, especially the national highways. There was also an increase in sea transportation and railways. The increase in electricity expenses was due to the undertaking of large hydro-electric projects in the rivers of Axios, Aheloos and Aliakmon in the fifties. During the early fifties there was a sharp increase in public construction of housing (e.g. 26.42% of public investment in 1950, 2.6% in 1960, 1.5% in 1970 and 1.7% in 1980), mining (6.09% in 1952, 5.52% in 1960, 2.1% in 1970 and 4.7% in 1980) and public administration (15.60% in 1950, 4.2% in 1960, 4.1% in 1970 and 1.8% in 1980). This increase was largely reversed in the late fifties, with the exception of an increase in mining expenses in the late seventies. Manufacturing had a low share of public investment except during the boom periods 1956-57 and 1961-63. The growing share of manufacture was the result of the manufacturing of chemical fertilisers, sugar, and matches and a pick-up in shipyard construction (e.g. manufacture's share of overall public investment was 0.10% in 1954, 8.99% in 1956, 5.1% in 1960, 10.8% in 1962, 0.2% in 1970, and 3.3% in 1980). The share of agriculture and fishing expenditures declined sharply during the fifties, but rose again during the early sixties mainly due to the subsidisation of fertilisers (e.g. 19.9% in 1950, 23.4% in 1960, 17.4% in 1970 and 9.2% in 1980).

In brief, government investment expenditures share in GNP displayed an increasing trend during the period from the mid-fifties to the seventies. This was accounted for by the growth of expenditures on transportation and electricity (see Chart VI).

Summarizing the above, we can see that the observed increase of the share of real government expenditures in GNP was mainly due to the increased transfer payments to households, which consisted mainly of pensions to individuals, subsidies, and interest on the public debt.

1.4. Government Revenues: Composition and Trends

The government's revenue sources included taxation, dues and fees, investment income and transfers from individuals. By far the largest part of public revenues came from indirect and direct taxes, which amounted to more than 90% of total revenues. The share of total taxes in GNP doubled between 1950 and 1980 (see Chart VI). Direct taxes made up the smaller part of total taxes during most of the period and they consisted mainly of personal income taxes (i.e. 97% of direct taxes were personal taxes). During the last year examined, however, direct taxes became the largest source of revenue (e.g. 30.5% in 1950 vs. 48.4% in 1980, see Appendix, Table 9). Indirect taxes consisted mainly of consumption taxes, transaction taxes (e.g. stamp taxes, and transfer taxes) and customs duties. As discussed above, the share of indirect taxes in total revenues declined from 61.53% in 1950 to 45.5% in 1980.

Another source of revenues was dues and fees imposed on certain services of the state, including anchorage, toll, harbor, education and health dues. (This amount was subtracted from public consumption in the expenditures quoted above).

Income from property and entrepreneurship of the state, that is, from the provision of goods and services by the state, was another part of revenues. This included part of the profits of organizations such as the Bank of Greece and the railways, and represented a smaller though increasing share of total government revenues (e.g. 7.69% in 1950 and 9.08% in 1980, see Appendix, Table 9). A smaller component of revenues was the transfers of households to the state, which included donations and inheritance. (This amount was subtracted from the state's transfers to households in the expenditure data quoted above).

Summarizing this discussion of state revenues, it is evident that they consisted mainly of indirect and direct taxes. Total revenues increased as a share of GNP, with indirect taxes declining and direct taxes rising.

Before considering the factors which may have led to the increase of public sector activities in Greece, a brief comparison of the Greek, Spanish and Canadian government sectors will be attempted.

1.5 The cases of Spain and Canada: Comparison with the Greek Experience

The purpose of this section is to compare the expansion of the public sector in Spain, Canada and Greece. In this way, we can determine whether Greece's recent experience is similar to the experience of other countries. This choice of countries allows us to compare Greece with a European country at a similar level of development as well as with a more developed country.

Problems concerning the definitions of government spending among the individual countries had prevented us from using the same sources as in the previous section for Greece. We used the OECD National Accounts instead, presenting data from the same source for the three countries. Because OECD data for 1955, 1960 excluded government investment, only the data beginning in 1965 can be compared with the Greek national accounts data. The OECD data presents a slightly different picture of developments in Greece, but the differences are not sufficiently great to be worrisome. In magnitude both are similar, and the growth in the government share is about the same in both cases (see Table 1.6).

In addition, because it is impossible to construct a consistent price series from 1955 to 1979 with the OECD data, we could not make our cross-country comparison with real data. The presentation of the government consumption expenditures (available in the OECD National Accounts) in both current and real terms again illustrates how the use of real vs. nominal terms leads to a different picture of increases in the public sector (see Table 1.7). Taking into account the problem of change of the base year in 1962, we observe that in Spain, the public sector received a decreasing share of GDP up to 1975 in real terms, though an increasing one in nominal terms. In Canada and Greece the ratio is increasing in both cases, but is slightly lower when taken in real terms.

As shown in Table 1.7, the share of total government expenditures in GDP has increased in all three countries. This also accords with a simple average of the share government expenditures took in the GDP of 19 OECD countries. This average rose from 19.8% in 1951 to 39.8% in 1980 (OECD National Accounts). Although Canada's government had the larger share of total expenditures, the higher rate of increase between 1955-79 took place in Greece. Spain, on the other hand, displayed both a lower share and lower rate of increase in public spending. The components of total government expenditures occupied the same rank in all the three countries examined, with consumption expenditures on goods and

service having the largest share (as in the OECD average up to 1967). Consumption expenditures share has risen similarly in Greece and Canada, although in Spain it increased only slightly. The share of gross fixed capital formation expenditures in GDP showed a decrease between the first and last year examined in all the three countries. This was contrary to the behavior of the OECD simple average, which increased from 2.4% in 1951 to 3.3% in 1980.

Investment expenditures increased faster during the mid-sixties in Canada and during the early seventies in Greece than they did in Spain, where they remained virtually steady, apart from the 1979 decrease. In addition, there was considerable increase of transfers to individuals as a share in GDP in both Canada and Greece. This is similar to the average OECD experience, which saw transfers increase from 7.5% in 1951 to 21.9% in 1980. In Spain, however, transfers displayed a decrease between 1955 and 1979. A difference is also noted in the rate of increase of transfers to households, which was larger in Greece than in Canada, though their share in GDP was larger in Canada than in Greece. Subsidies' share of GDP has increased in the three countries under comparison, with the largest rate of increase taking place in Greece.

The revenue side, that is, the share of indirect and direct taxes in GDP is examined next. The distinction between direct and indirect taxes is important, since income taxes usually are assumed to bring about greater redistribution than other forms of taxation. Table 1.8 provides a breakdown of tax revenues as a percentage of GDP. Revenues from indirect taxes constitute a larger share of GDP than direct taxes in both Spain and Greece. The same was true in Canada up to 1965. The share of indirect taxes in GDP has increased in Canada and Greece while in Spain it has actually fallen. The share of direct taxes in GDP showed an increase in all the three countries, with the largest increase taking place in Canada. These observations concerning the structure of taxation (except from the share of indirect taxes in Spain) are in line with the OECD simple average 1951-80, which increased from 11.0% to 12.6% for indirect taxes and from 13.3% to 14.4% for direct taxes.

In brief, it can be said that total taxes share of GDP increased more in Canada and Greece than in Spain. As far as the structure of taxation is concerned, Spain and Greece had a larger share of indirect taxes throughout the period, whereas in Canada direct taxes had the largest share after 1970.

In summary, in Spain, Canada and Greece there was a uniformity of experience as far as the increase of state activities is concerned: the state has grown since 1955. Despite this, nominal government expenditures have increased, particularly in Canada (where they attained the largest share in GDP) and Greece, while in Spain they displayed both a lower share in GDP and a lower rate of increase than in the other two countries. There are also notable differences in the trends for the various categories of expenditures. Specifically, expenditures on goods and services showed a larger increase in Canada and Greece than in Spain, while investment expenditures decreased more in Greece than in the other countries. However, the share of subsidies in GDP in Greece had the largest rate of increase. Transfers to households increased considerably, except in Spain, their share being larger in Canada. Therefore, there are considerable differences between Spain and Greece, where the public expenditures displayed both a larger share in GDP and a higher rate of increase than in Spain. Taxes, on the other hand, exhibited an increase in all three countries. Their structure was different however, with direct taxes increasing more in Canada than in Greece or Spain, while indirect taxes decreased only in Spain. Thus common general trends can be seen to display differing experiences in different countries.

CHAPTER TWO

ECONOMIC GROWTH AND THE EXPANSION OF PUBLIC SPENDING

The purpose of this chapter is to clarify and expand Wagner's proposition, which is a leading explanation of the growth of government in the 20th century English public finance literature. Wagner essentially views government expansion as a response to industrialisation. Current econometric literature on public finance, however, implies that he regards this expansion as mechanically linked to the growth of income. It is this common interpretation of Wagner's ideas that is referred to in this study as "Wagner's law". This chapter will also stress that he regarded state activities expansion as closely associated with social values and decision-making institutions. The interpretation of Wagner's views which takes into account this wider outlook will be called "Wagner' proposition".

2.1. Wagner' proposition and its interpretations

The idea that increases in national income are an important determinant of the public sector expansion is closely associated with the name of Adolf Wagner, a German economist of the late 19th century. This view is frequently encountered in the current econometric literature on public finance, which will be reviewed in the next chapter.

Unfortunately, only a small number of Wagner's works, written originally in German, have been translated into English (see Peacock and Musgrave, 1958, which offers a direct translation of Wagner 1883; and Bird, 1971, which offers a summary as well as an interpretation of Wagner, based on Thimm 1961). The English-speaking economists of the mid-20th century have given Wagner's proposition about "the law of expanding state activities" a rather restrictive meaning. However, a reading of his works suggests that their interpretation is too narrow.

Wagner was concerned with the reasons for the growth of state activities. He suggested that the level of total public expenditure at any given time cannot be determined "in abstracto", thus he argued that

All earlier attempts to define an upper limit of the government expenditures proportion to national income have always miscarried (ibid, pp.7).

Wagner thought that state expenditures may be higher

in absolute terms and as a percentage of national income as the economic value of public services becomes greater, as their contribution to general productivity increases or as the part of state revenue derived from sources other than taxation becomes larger (ibid, pp.7)

Wagner suggested that increased state expenditures will take place as a result of industrialisation. Specifically, Bird suggests Wagner offered three main explanations for the growth of public sector activities: the increased complexity of economic life which accompanies industrialisation, the tendency to spend more on cultural and welfare activities as income levels increase, and the increasing scale of industrial enterprise often requiring state intervention (see Bird, 1971).

As to the first explanation, Wagner argued that industrialisation and the accompanying greater division of labour require an increased complexity of legal relationships and communications and led therefore, to a greater need for public regulatory and protective activity. In addition, increased population density and urbanization accompanying industrialisation lead to increased expenditures on law and order due to the increased friction of urban life (see Bird, pp.2)

Second, Wagner suggested that as income rises a relative expansion of cultural and welfare expenditures takes place since, having satisfied their basic need for shelter and food, people tend to demand an increase in these other expenditures (see Bird, 1971; pp.2).

Finally, Wagner argued that changes in technology and an increasing scale of investment create large private monopolies. The state should either take them over or at least take measures to limit their power. Some monopolies are of such importance that it would be inappropriate to leave them in private hands; others, such as natural monopolies require a scale of capital that can only be financed by the state (see Bird, 1971; pp.2, 3).

Wagner referred to the secular increase of state activities, not necessarily implying a rising share of government spending in national income as income rises. He suggested

That law (i.e. of the expanding state activities) is the result of empirical observation in progressive countries, at least in our Western European civilization; (ibid, pp.8).

Thus, Wagner's proposition is a direct inference from his observation rather than an a priori analysis.

Wagner thought the increased public activities are related to the process of industrialisation. Even if he did not provide an exact definition of industrialisation, it can be interpreted to refer to increasing income, urbanisation and population density. This interpretation is supported by his mention of these factors while giving the three reasons for the growth of government expenditures, pointed out above. Therefore, Wagner's proposition involves more than just the impact that the growth of income has on public spending.

He recognised that the relationship between public activities and industrialisation is complex. To understand government expansion, he wrote,

both political and economic consideration have to be taken into account (see Wagner, 1883; pp. 7).

According to Wagner, the policies of the government

can only be translated into action through a whole apparatus of authorities and individuals (ibid, pp.3).

Wagner also referred to a “progressive people's desires for development” and the “pressure of social progress” as factors leading to an increase in state activities (ibid, pp.8). In the same vein, when discussing the appropriate principles on which to base a tax system, he argued that

such principles cannot always be regarded as absolute even in theory. Many of them are relative in time and place, they depend upon cultural, economic and technical conditions, upon current public opinion, ideas of justice and constitutional law (ibid, pp.10).

These references show that Wagner recognised that social values and political decision-making processes also affect the development of state activities.

He did not, however, develop these ideas extensively. Moreover, he never mentions the problems of dependency associated with industrialisation. For instance, industrialisation caused the breakdown of the once extensive family structure; salaried workers must fear the interruption of their income by unemployment, sickness or accident; mothers and students often find themselves excluded from the labor force entirely; many people who work are nevertheless unable to support themselves on their earnings. These problems have led to a need for new institutions to provide income for people who cannot earn an adequate income by working.

The fact that industrialisation creates new problems does not determine whether it is the public or the private sector which will solve them. Social values, however, may exert an influence on the way they are handled. The evolution of public policy towards pensions in Canada provides a good illustration of this. Bellamare made a case study of the historical development of the Canadian pension system (see Bellamare, 1981). She argued that the provision of adequate retirement income requires greater use of public pensions. The

development of public pension system has been limited, however, by the social values of Canadians which stress individual rather than public responsibility for the retirement income. This emphasis on private initiative has led to a mixed pension system in Canada, a system which fails to assure retired people an adequate standard of living.

Any retirement plan that depends primarily on individuals is, Bellemare argues, inherently defective. Families cannot be counted on to support people in their old age; workers may not earn enough to accumulate significant saving; even if individuals do manage to put money aside, they cannot control or foresee the future value of their accumulated savings because of inflation. Finally, people, unless they commit suicide, do not control the time of their death and they may well live on after their savings have run out.

Bellemare therefore argues that state involvement is necessary to solve the problem of retirement income. Although the private sector cannot resolve the problems of retirement, the public sector can, because it can do what the extended family traditionally did, namely, provide for intergenerational transfers. Nevertheless, Bellemare suggests, three prevailing social values have led Canadians to view the provision of adequate pensions as a problem each individual should solve for himself. First, the attitude that public interference in free enterprise is a threat to individual liberty. Most Canadians wish to protect the right to individual freedom of action. Second, the view that self-reliance is a virtue and that people should provide for themselves through employment, savings, or insurance. Hence, instead of discussing the proportion of the national revenue that should be transferred to the retired, Canadians have been discussing the rate of savings that each one of them has to achieve now to permit a certain level of future consumption. Third, the view that improving the situation of the poor is an act of charity rather than the recognition of a right. It is taken for granted that any transfer of income from richer groups in society to poorer groups should depend on individual choice, the “benevolent gesture”.

Because they hold the three social values just listed, Canadians always banked on the success of private plans and thus they have been reluctant to allow the state to increase its involvement in pension plans.

Industrialisation has increased the need for an educated labour force. There is, of course, no guarantee the state will answer this need by expanding the educational services. Social values, however, may influence government and lead to the financing and provision of education by the state. The concern that all youth receive an equal education, for example,

may have led to a public education system. In Greece, University education is open to all since the early sixties, and is entirely financed and provided by the state.

Of course, the nature of social values is complicated. Wagner did not see the state as a simple device for translating the desires of the people into action. He was influenced by German philosophy of the 19th century and viewed the state as

being free to define its own tasks, the manner of their discharge and thus the amount and kind of services to be provided for the people without reference to their demand for their services (see Wagner, 1883, pp.3).

Wagner saw the state not only as responding to the demands of the population, but also as acting upon its own preferences, even when they diverge from the demands of the society. The primary concern of the state is to maintain social stability in order to protect itself.

The expansion of state expenditures is not expected to have a simple or mechanical relationship with economic changes. The response of the state to the created needs takes time and, in any case, these needs are discontinuous. Specifically, time is required not only for the new problems to be perceived, but also for solutions to be legislated and implemented. Bellemare shows, for example, that in Canada long debates took place about the problem of providing adequate retirement income. These debates started in 1906, when trade unions and some members of Parliament raised the issue. No real action was taken until 1927, when the Federal Government adopted an optional old age pension plan. The QPP (Quebec Pension Plan) and CPP (Canada Pension Plan) were only adopted in 1965 (see Bellemare, 1982). Bellemare's example clearly illustrates not only that the problems to which the state responds may involve a long term process, but also that they require a lumpiness in their financing and provision. This makes the expansion of state expenditures to be step-by-step and not smooth and stable as an econometric ordinary least squares regression implies.

The simplistic view of state activities which prevails in the current empirical literature neglects most of the complexities involved in this process and presupposes a mechanical relationship between income and public spending. "Wagner's law" as it has appeared in the current econometric literature in public finance is understood to state that the share of public spending in GNP will rise as GNP itself rises. Although there has been vigorous debates about the exact econometric specification of "Wagner's law", the general procedure has been to make public expenditures the dependent variable (in absolute or relative terms) and GNP the independent variable. Then, in its current versions, "Wagner' law", is interpreted to mean that the income elasticity of demand for certain goods and services provided by the public sector

is greater than one (see Gandhi, 1971). Of course, this interpretation of Wagner is too narrow and embodies a rather simple-minded and mechanistic view of the relationship between, income and public expenditures. As already suggested, Wagner's proposition refers to the more complicated interaction between public activities and industrialisation, where industrialisation is understood to involve more than just the impact of growing income. Even if one uses income, however, a percentage increase in income will not necessarily lead to a stable, predetermined increase of public spending as implied by the fixed regression coefficients of econometric analysis. The rate of state expansion is not likely to be constant through time since the response of the state to the problems created by industrialisation involves a long term, discontinuous process, influenced by social values and the decision-making processes.

2.2. Political and Structural Factors Influencing State Activities

The purpose of this section is to show the possible effect political decisions have on the expansion of government expenditures since political decision-making is necessary for this expansion to take place. As we have already pointed out, Wagner mentions, but does not analyze in any depth the political apparatus involved in state activities. Since public expenditures usually are determined by elected governments, it will be worthwhile to extend Wagner's account by examining how the electoral process can affect voting outcomes. The possible impact of bureaucrats and politicians on public expenditures is also examined since these groups have an important role in budgetary decision-making. Finally, reference to the Marxist view concerning state activities will be made.

2.2.1. The Characteristics of the Election Process

The institutional framework in which politicians and bureaucrats plan state activities has a number of characteristics which may limit the expression of voters' preferences (see Breton, 1974; pp.42). First, there are the decision rules in force at any time in a democratic society. Of these, unanimity is the only rule which honors the preferences of all who participate in the voting procedures. Majority rule, the rule most often followed, means, of course, that some preferences are over-ruled.

Second, there is the time between elections. In the absence of administrative election costs, the optimal time between elections would be zero: there would always be elections to control state decisions. But since these costs are often high, there is a trade-off between the favorable effects of elections and the costs involved in administering them. Accordingly, the time between elections provides the government with some degrees of freedom in the pursuit of its policy. During this time voters engage in other political activities, such as forming pressure groups, lobbies and social movements. Citizens' participation in these activities is naturally limited by the costs of time and money, as well as by the difficulty of obtaining information. It is also depended on the benefits they expect to receive (see Olson, 1965). These factors restrict citizens' participation in the decision-making procedure even if their collective values favour such a participation. Other factors, such as ideology, may also restrict citizens' involvement, but the costs of participation should especially be stressed.

The final characteristics of the voting process is the degree of full-line supply - i.e. the variety of policies upon which a citizen automatically makes a choice in voting for a party. Even if voters disagree with some policies of a particular party, if they regard its other policies as more important, they may still vote for the party. Since total acceptance of a platform is not necessary, politicians may form some of their policies without regard to the preferences of citizens. Disregarding some of the wishes of voters does not automatically rule out election or re-election. Whether elections lead to a true and full revelation of citizens' preferences depends on which preferences are neglected by politicians, and which count more in decisions.

Another reason why the voting process may not reveal the true preferences of voters is that parties often form coalitions. Such coalitions can lead to an overextension of the public sector because members of a coalition have the opportunity to secure differential gains. The costs of these gains are imposed on all the members of the community, for in the absence of the unanimity rule, special interest groups may arrange discriminatory payments (see Buchanan and Tullock, 1965). Nevertheless, the existence of coalitions makes voting for a party dependant to a certain extent upon which of the coalitions a party is likely to join. The resulting uncertainty brings game theory into play because each voter reaches a final decision only after careful estimation of the decisions of the others (see Downs, 1957). Therefore, when there is a possibility of a coalition, it is not enough to vote against a party. The opportunities to enter a governing coalition are diminished if the party fails to achieve a

majority (see De Swaan, 1973). Hence, the voter cannot calculate the effect of his vote, for it does not necessarily decrease the opposing parties' chances of entering the government: he can also increase them by voting for a party with which the opposed party will form a coalition.

In brief, the above mentioned characteristics of the electoral process put a limit on how voting preferences are expressed. As a result, no political outcome can exactly reflect the citizens' preferences concerning state activity. There is a bias in these outcomes in favour of those who either have more power and information or have the ability to participate to a larger extent.

2.2.2. The Impact of Bureaucrats and Politicians

Another factor which affects state activities is the conflict of interests involved in budgetary decisions and the associated bargaining power and quality of information of the participating groups. Since, institutionally, the electoral process offers some degrees of freedom in the behaviour of politicians and other interest groups, it allows them to act according to their self interest. Hence, it is interesting to see how one would expect their behaviour to affect the expansion of public spending. The role the state plays can be seen as the resolution of conflicting interests, mainly due to the different perspectives of bureaucrats, politicians and citizens about the objectives the government should pursue.

As D.Hartle suggests, the budgetary process is the result of "games" (i.e. involving uncertainty) played by politicians, bureaucrats, citizens and mass media. The important issue here is that these games are inter-related to all other games, since the information and power of every group influences the behaviour of all others (see Hartle, 1976; pp.7).

First to be considered are the interests of the bureaucrats who administer the government programmes, provide policy advice, and thus have the ability to give selective information according to their self-interest. This enables them to hold an important place in the decision-making process. Bureaucrats are assumed to be budget-maximisers because they receive not only the benefits generated by the public services, but salaries as well. This confronts the politician with a greater demand of public services than the one perceived by citizens (see Craswell, 1975; Tullock, 1974). Furthermore, the special interests bureaucrats have in the expansion of government activities might encourage them, if allowed, to participate in the voting procedures to a greater extent than other citizens (see Denzan and

Bush, 1977). Since elections are a means of expressing preferences, their greater participation can be expected to increase their influence, as well. The effect bureaucrats can have on the final government decision also depends, of course, on the reaction of other interest groups in the society.

Another group involved in the decision mechanism consists of politicians, who hold an important place in the formation of budgetary decisions. One of the main objectives a politician can have is his election or re-election. Thus, it is in the self-interest of politicians to appeal to the widest spectrum of the electorate and to try to accommodate the widest possible range of conflicting interests among voters. This can affect either the level or the composition of public spending, with politicians favouring projects mainly to satisfy the special interests of those voters crucial to their re-election. Accordingly, politicians might favour instruments that give benefits in a concentrated form and costs in a dispersed form, such as indirect taxes (see Trebilcock, Prichard, Hartle, Dewees, 1982). Furthermore, information availability and quality is of great importance in formulating and controlling policies. Politicians not only respond to voter preferences but also form them by using the information advantages they have (see Lindblom, 1961; pp.118). The mass media play a very important role in affecting electoral outcomes. They define the problems to which competing political parties must respond, and they also describe or interpret the politicians' responses to the electorate. On the other hand, politicians may try to deceive the electorate by using the media according to their self interests. (In Greece, for example, television programmes are controlled by the state, which both finances and organizes them).

In Greece it is common knowledge that politicians do favour the special interests of their regional constituents and that impressive state projects are undertaken before elections in order to create a positive image about their policies. Although this suggests that the politicians "game" may have a positive impact on public spending, it is difficult to verify its impact on the share and structure of public expenditures in the case of Greece. Political parties in Greece tend to have a personalistic political character, based on the charisma of their leader, like K. Karamanlis and G. Papandreou (see Mouzelis, 1980; pp.18-19). However, study is also required of the question of how bureaucrats and politicians have influenced the level of state activity in Greece.

2.2.3. The Role of Class Struggle; The Marxist Perspective

In an attempt to see the nature of conflict from another perspective, that is, among classes, we refer to the Marxist view, which sees the decisions made by the state as the result of class struggle. According to this view, state intervention in a capitalist economy has increased in order to secure the basic conditions for the continued viability of capitalism, which is threatened by severe crisis. This is accomplished by preserving the reproduction of the existing relations of production and the power of the ruling capitalist class, in whose favour the state usually acts. Thus, decisions are made according to the interests of capitalists (see Sweezy, 1946; O'Connor, 1973). The basic role of the state is to create the conditions for profitable capital accumulation and social harmony. The state itself is a relation between classes and its policy comes through its contradictions, which are the result of class struggle inside its mechanism, that is, the state has a certain autonomy and its policy is a locus of real struggle (see Poulatzas, 1976; Foley, 1978). The strategies used for influencing the performance of labor are: first, the so-called “carrot strategy” in which the state tries to influence the goals and objectives of workers. This includes unemployment insurance, pensions etc. The second strategy is the so called “stick strategy”, which consists of direct control in order to acquire law and order. This places constraints upon the workers behaviour by use of supervision and the threat of firing (see Gintis and Bowles, 1981). In the case of Greece, as an example of carrot strategy, the state provides “free” medical care to the civil servants and rural population, “free” education for all, tax privileges (like the tax-free importation of machinery and equipment), increased basic tax exemptions, agriculture subsidisation, some of which are to the advantage of the capitalist class. At the same time, as an example of stick strategy, laws placing severe restrictions on the labor movement, such as laws against strikes (Bill 330, 1978) have taken place, showing the two strategies co-existence in Greece.

In the following section, we will consider how well Wagner's proposition applies to the case of Greece by examining state expenditures by function of economic activity.

2.3. Application of Wagner's proposition to Greece 1950-80.

The aim of this section is to consider how industrialisation and the associated increased income and urbanisation have affected public spending in Greece. As already

suggested, the impact of industrialisation on public spending involves a long-term process. Since this process cannot be revealed on a year-to-year basis, the decades' averages of the fifties, sixties and seventies will be examined. According to Wagner's proposition, industrialization and urbanisation require increased protective infrastructure expenses. Increased income, on the other hand, encourages more welfare and cultural expenditures. Hence, in order to apply these ideas, we will consider (a) the impact of increased industrialisation and urbanisation on administration, law and courts, transportation and electricity; and (b) the effect increased national income has on social welfare and education.

During the sixties, increased industrialisation (manufacture's share in GDP) and urbanisation (urban population in cities of more than 10,000 inhabitants) were followed by an increase in administration, transportation and electricity expenditures' share of GNP (see footnotes 2.3). Specifically, during the sixties the state undertook road construction, railway subsidisation and sea transportation as well as hydro-electric programs. In the context of economic growth, projects necessary both for the reconstruction of the country after the war and for the development of the economy were undertaken. On the other hand, the share of law expenditures in GNP remained constant during the sixties and decreased during the seventies.

Increased income was also followed by a large increase in the share of transfer payments to households in GNP. The increase in transfers that took place in the sixties was mainly due to increased pensions to individuals and increased health allowances. By contrast, a smaller increase in the share of education expenditures took place in the seventies. Education expenditures increased in the sixties because of the transformation of the educational system, which was expanded to include nine years of compulsory, "free" secondary education. This subsequently brought a relative increase in the literacy rate: 74.0% of the population over fourteen years old in 1951, 80.4% in 1961 and 84.4% in 1971 (see Demographic Yearbook, 1955, 1964, 1973).

In brief, the economic growth that took place in Greece was accompanied by increased government spending in the sixties, specifically, in administration, infrastructure and education. But despite the continuing industrialisation, the share of government expenditures in GNP displayed a lower rate of increase in the seventies. The lumpiness of part of these investments is a possible reason for this. For Instance, education services have to be provided in a discrete way. The examination of the decades' averages of government expenditures in Greece verifies the view that the relation between economic development and state activities

is not a stable or mechanical one. Thus, the seven years of military rule, from 1967 to 1974, had an inverse effect on the expansion of state activities. During the dictatorship, when democratic procedures were prohibited and policy was largely based on decisions of the military forces, a decrease in the share of total expenditures in GNP was noted, particularly in 1970 and 1973 (see Chart II). Specifically, during the last years of military rule there was a decrease in transfers to households, subsidies also decreased mainly in 1969-70. The observed decrease of civil expenditures was mainly due to relative decreases in education, health and legal expenditures (see Chart III). At the same time, increases took place in investment expenditures, mainly due to increases in administration (in 1969-70), mining (in 1969, 73) and housing (in 1971) (see Chart V).

As already suggested, social values may be a possible factor in influencing public spending since it provides the ideological framework in which their preferences are formed. Accordingly, as also suggested in the previous chapter, there are differences between countries in the way public expenditures have expanded, possibly due to differences in the social values prevailing in three countries. These differences concern not only the share of public spending in GDP but also its rate of increase. Hence, Spain's public expenditures' share displayed both a lower level and rate of increase, although its overall economic development is similar to Greece's. In Canada the share of expenditures in GDP was larger, though it displayed a lower rate of increase.

In the following Chapter an attempt is made to review critically various propositions concerning the expansion of state activities. Their statistical evaluation is also provided along with the application of some of them to Greek data for 1950-80.

2.4. Conclusions

The previous analysis has led to the suggestion that the expansion of government is a response to industrialisation, but this does not involve a simple, mechanical relationship with income as implied by the current literature on public finance. The growth of state expenditures is also closely associated with social values and political decision-making processes; they shape a particular country's response to the problems created by industrialisation. Various countries may respond differently to industrialisation because of differences in social values and political-decisions processes. Additional empirical evidence is needed to determine the influence of industrialisation, social values and political decision-

making. Further study of the various elements in the public decision-making process would be useful. Since the scope and structure of government expenditures are the result of a conflict of power and information among various interest groups, it would be worthwhile to examine the impact of bureaucrats, politicians and interest groups have on public decisions.

CHAPTER THREE

REVIEW OF EMPIRICAL LITERATURE

This chapter outlines the main empirical tests conducted in the current literature to determine the factors leading to an expansion of state activities. The evaluation of some of these studies in connection with our case study, Greece, will then follow. A considerable number of studies have attempted to provide an econometric specification of “Wagner's law”, which has been a source of dispute in the current empirical literature. Another group of studies has investigated the possible effect of a variety of variables on the increase in public spending. In a review article summarizing the mainstream explanations to be found in this literature, D.Tarschys provides, in matrix form, a model of nine explanations concerning the increase of public activities. He distinguishes the socio-economic, ideological and institutional-political levels of explanation, on one hand, and the consumer, producer and financial perspectives on the other (see Tarschys, 1975· pp.9). In this chapter, various current empirical tests of “Wagner’s Law” will be presented and criticized. Several other explanations of the expansion of government spending will then be evaluated.

3.1. Univariate models

As already suggested, in interpreting Wagner's proposition, part of the current econometric literature in public finance deals with the relative change of government expenditures in relation to national income changes. Accordingly, “Wagner's law” is considered to hold when the rate of increase of public spending is higher than the rate of increase of national output. Of course, as argued this interpretation of Wagner's proposition is narrow. Moreover one obvious problem is that income has been regressed on government spending which is an important component of income. Henning and Tussing, among others, have attempted to resolve this problem by including as an independent variable non-government GNP (see Henning and Tussing, 1974(a)).

In disaggregating public current expenditures by categories of economic activity for the U.S., S.Fabricant showed that the income elasticity was greater than 1.0 for expenditures on general control, police, highways, health and hospitals and “others”. The same did not occur for fire, schools, public welfare and sanitation (see Fabricant, 1952, Table 24, pp.125).

Similar results were found for Canada, where expenditures share in GDP for social welfare, medical care, education and transfers increased considerably (see Bird, 1970· chapter seven).

Estimating the income-elasticity of nominal public expenditures by function and in total for United Kingdom, J.Veverka found different magnitudes of the elasticities depending on the period examined (see Veverka, 1963; pp.117) (7). The elasticities found were greater than 1.0 during the more recent time period 1910-1961 but not during the earlier periods 1790-1830 or 1850-1890.

By using simple regression analysis in cross-section study for forty-six countries, S.Lall related types of government expenditures as percentage of GDP to per capita, nominal income (see Lall, 1969; pp. 417). According to his findings, per capita income did in some cases have a positive influence on public spending, though this was not always significant.

Taking real income data, M.Beck suggested that nominal data make the results misleading. This is because the prices of government services have risen substantially more than the price index of total output in the thirteen countries Beck examined. If one is interested in the real expansion of public spending, deflated values should be used (see Beck, 1976; Table 1, pp.17, Table 2, pp.19) (8). Beck tested the G/GNP ratio and the income-elasticity of demand of government spending for thirteen countries by taking both current and constant terms. The results obtained seem to confirm a positive association between income and state expansion, when expenditures are in current terms, but the same is not observed when expenditures are expressed in real terms. Hence, even if the G/GNP ratio is increasing and the income elasticity of all current expenditures is greater than 1.0 for all countries examined by Beck when G and GNP are measured in current terms, it is true of only five countries when expenditures are in real terms (that is, in Sweden, Denmark, United States, Finland and Ireland).

In another cross-section study made in real terms for thirty-four countries, R.Wagner and W.Weber showed that the growth rate for government expenditures is larger than the growth rate of GNP for twenty countries, with the relative share of government declining in eight of them (see Wagner and Weber, 1977; pp.60). In estimating the impact of income on public spending, Wagner and Weber got results that were not supportive of “Wagner's law” in 35% of the countries examined (9).